

Ks. JAN DUDZIAK

PRZEŁOMOWE ĆWIERĆWIECZE POSŁUGIWANIA BPA JERZEGO ABLEWICZA W KOŚCIELE TARNOWSKIM

WPROWADZENIE

Każdy biskup w Kościele ma swoje źródło w ustanowieniu Bożym, jego wewnętrzna godność jest dziełem Ducha Świętego, udzielona mu w obrzędzie święceń. Posłannictwem biskupa jest pasterzowanie wśród Ludu Bożego w charakterze następcy Apostołów i zawsze w łączności z Kolegium Biskupów, to jest w hierarchicznej wspólności z Głową tego Kolegium — Papieżem oraz z Członkami, tj. pozostałymi Biskupami¹. Biskupie pasterzowanie polega na czynnej realizacji potrójnego zadania Kościoła: nauczania, uświęcania, rządzenia. Wywodzi się to wprost z potrójnej godności Głowy Mistycznego Ciała — Jezusa Chrystusa: Proroka, Kapłana, Króla. Wprawdzie cały Lud Boży uczestniczy w tej potrójnej godności Jezusa Chrystusa oraz potrójnym zadaniu Kościoła, biskupi mają jednak w tej godności szczególny, najpełniejszy udział, stosownie do wyznaczonych im wysokich zadań w Kościele². Wśród biskupów istnieje zasadniczy podział na biskupów diecezjalnych oraz tytularnych. Ci ostatni zaś mogą być pomocniczymi lub koadiutorami³. Podczas gdy koadiutorzy i biskupi pomocniczy spełniają rolę posiłkową w diecezji, to biskupi diecezjalni są dla Kościołów partykularnych ich własnymi pasterzami. Im przez ręce Papieża Bóg powierza dany Kościół, z pełną i wszelką władzą pasterską, z wyjątkiem tych spraw, które są w systemie prawa kościelnego zarezerwowane Stolicy Apostolskiej, Konferencji Episkopatu, Synodem partykularnym lub Metropolicie⁴. Tak więc biskup diecezjalny wchodzi najgłębiej w tajemnicę Kościoła partykularnego (diecezję), jako jego zwierzchnik-rządca, pierwszy nauczyciel, najwyższy kapłan, pasterz. Poprzez swój urząd wprowadza on dany Kościół partykularny w łączność z Kościołem powszechnym i z samą jego Głową — Jezusem Chrystusem, jako jego zastępcę na terenie diecezji. Z tych przesłanek płynie także wysoka odpowiedzialność biskupa za jego diecezję.

Należy dobrze pamiętać o tej tajemnicy urzędu biskupa diecezjalnego, gdy się chce dokonywać jakiegokolwiek oceny jego działalności. Biskup diecezjalny, aczkolwiek ma doniosłe znaczenie społeczne i ogólnokulturowe dla swej wspólnoty wiernych, to przecież nie te kryteria oceny są dla niego pierwszoplanowe. Kryteriami priorytetowymi są mianowicie te, które ukazują nam biskupa diecezjalnego w roli nauczyciela prawdy objawionej, szafarza Bożej

¹ Kodeks Prawa Kanonicznego (będzie stosowany skrót: KPK), kan. 375 §§ 1—2.

² Tamże, kan. 204 § 1.

³ Tamże, kan. 376; 403 §§ 1—3.

⁴ Tamże, kan. 381 § 1.

łaski, rządcy i organizatora życia religijnego. Na tej to płaszczyźnie podejmiemy tutaj nieudolną próbę podsumowania ćwierćwiecza pasterszowania na Stolicy Tarnowskiej Jego Ekscelencji Ks. Bpa Dra Jerzego ABLEWICZA. A więc na płaszczyźnie realizacji trzech podstawowych zadań Kościoła: nauczania, uświęcania, rządzenia. Poprzedzimy jednak te rozważania kontekstem czasów, w jakich wypadło pełnić rządy Pasterzowi Tarnowskiego Kościoła, a uzupełnimy je charakterystyką cech ogólnych, właściwych dla jego posługiwania biskupiego.

Wypada się tu zastrzec, że niniejsze opracowanie nie jest jakąś wyczerpującą monografią naukową. Monografia bowiem wymagałaby oddzielnej książki a nie skromnych rozmiarów artykułu. Niniejsze rozważania będą próbą dokonania jakby szkicu, a więc obrazu ćwierćwiecza posługi biskupiej nie wypełnionego jeszcze pełnymi barwami, w ścisłym powiązaniu z tajemnicą zbawczą Kościoła. Należy wszak wpierw szkicować, zanim się podejmie pełniejszą realizację jakiegoś dzieła. Nie będzie tu więc odgrywać pierwszoplanowej roli dokumentowanie formułowanych twierdzeń, chociaż będzie ono też stosowane. Na naczelnym miejscu będziemy tu stawiać kwalifikowanie wydarzeń w perspektywie eklezjalno-zbawczej odpowiedzialnego przez 25 lat Pasterza za powierzony mu Tarnowski Kościół partykularny. Dobór faktów i przykładów będzie z konieczności selektywny, być może nietypowy i niezbyt reprezentatywny. Jest to ryzyko, jakie niosą ze sobą tego rodzaju opracowania.

Wiele faktów zostanie tu zapodanych z bezpośredniej obserwacji piszącego, któremu było dane z niedalekiej odległości śledzić od początku wszystkie przedsięwzięcia pasterskie bpa J. Ablewicza, a w wielu z nich aktywnie uczestniczyć. Wreszcie istotnym elementem metodologii niniejszego eseju jest podkreślona w tytule przełomowość rządów Biskupa Tarnowskiego. Przełomowość tę chcemy rozumieć nie tylko obiektywnie, to jest ze względu na wyjątkowe czasy historyczne ostatniego ćwierćwiecza, lecz także subiektywnie. To znaczy, będziemy szkicować nie całokształt pracy biskupiej Dostojnego Jubilata, lecz przede wszystkim te jej elementy, które On swoją osobowością naniósł na mapę swoich przedsięwzięć i które do ogólnego obrazu pastoralnego wniosły szczególnie ubogacające wątki.

W DRODZE NA TARNOWSKĄ STOLICĘ BISKUPIĄ

Urząd każdego biskupa diecezjalnego jest ze swej teologicznej natury ponadczasowy, transcendentny, gdyż wywodzi się wprost ze sprawczej woli Bożej oraz jest przeznaczony do nadprzyrodzonych zadań uświęcania i zbawiania Ludu Bożego⁵. Jednakże każdy poszczególny biskup obejmuje i prowadzi swój Kościół partykularny w konkretnych uwarunkowaniach czasu i miejsca oraz osobistych walorów psychofizycznych. „*Gratia supponit naturam*” — Łaska zakłada porządek naturalny i w nim się urzeczywistnia — ten tradycyjny aksjomat teologiczny należy i tutaj zastosować.

W ciągu blisko trzech lat wakansu na tarnowskiej Stolicy Biskupiej, po odejściu do wieczności biskupa Jana Stepy (29 maja 1959 r.), potoczna opinia publiczna wymieniała wielu rzekomych następców. Wśród wymienianych pojawiło się też nazwisko ks. Karola Jerzego Ablewicza z Przemyśla. Trzeba było jednak poczekać na urzeczywistnienie się tej pogłoski aż do 26 lutego 1962 r., w którym to dniu został mianowany przez pap. Jana XXIII nowy

⁵ *Christus Dominus*, n. 2.

Ordynariusz Tarnowski⁶. Dalsze daty ważniejsze, to konsekracja nominata w bazylice katedralnej przemyskiej (20 maja 1962 r.) oraz w tydzień później (27 maja) ingres do katedry tarnowskiej, po oficjalnym przejściu kanonicznym diecezji poprzedniego dnia⁷.

Nowy Pasterz Kościoła Tarnowskiego w chwili objęcia diecezji liczył 43 lata życia oraz 19 lat kapłaństwa, posiada studia filozoficzne ukończone na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, uwieńczone doktoratem w 1949 r., ma doświadczenie wikariusza, proboszcza oraz wieloletniego profesora i wicerektora w przemyskim Seminarium Duchownym. Wykonywał ponadto takie odpowiedzialne zadania, jak sędzia synodalny w Przemyskim Sądzie Biskupim, członek Trybunału w dwu procesach informacyjnych: Sługi Bożego Ks. Jana Balickiego (jako obrońca wiary) oraz Sługi Bożego Ks. Bronisława Markiewicza (jako sędzia)⁸. Osobiste dziedzictwo duchowe, jakie wniósł do Tarnowa nowy Biskup, wyraził spektakularnie przy uroczystościach konsekracyjnych sędziwy i doświadczony Ordynariusz przemyski bp Fr. Barda. Podkreślił on najpierw wielką radość, że spośród jego duchowieństwa jednego Bóg powołał do godności biskupiej. Jednakże zaraz dodał: „Ale z tymi radościami, powiem otwarcie, łączy się smutek, tracimy bowiem z woli Pana Boga, przed którą się korzemy, jednego z kapłanów, który był wzorem życia kapłańskiego, był doskonałym profesorem i wychowawcą młodzieży duchownej. Doskonale, moi Drodzy Bracia rozumiecie, jaki to jest ubytek dla diecezji. Dlatego w naszym sercu taki żal, który ofiarujemy Panu Bogu na pomyślność tego nowego biskupa”⁹.

W jakie środowisko przyszedł Ks. bp dr K. Jerzy Ablewicz? Objął diecezję tarnowską w 176 roku jej dziejów, przy stanie liczebnym wiernych ok. jeden milion kilka tysięcy, duchowieństwa diecezjalnego ok. 900, parafii i placówek duszpasterskich 350, dekanatów 32. Dochodziła do tego licznie tu rozbudowana sieć domów zakonnych, zarówno męskich jak żeńskich¹⁰.

Stan organizacyjno-duszpasterski diecezji był, na ówczesne warunki, możliwości i potrzeby, więcej, niż zadawałający. Podkreślali to w swoich wypowiedziach z okazji ingresu w Tarnowie miarodajni ludzie, wyrażał radość z tego faktu sam jej nowy Rządca¹¹.

⁶ Bulla nominacyjna „Summo Numinis”. W: Currenda, pismo urzędowe diecezji tarnowskiej, nr 7—9, r. 112(1962) 193—194.

⁷ Konsekratorem nominata był abp E. Baziak, a współkonsekratorami: biskup przemyski Fr. Barda oraz biskup pomocniczy tarnowski i dotychczasowy wikariusz kapitulny Karol Pękala, Currenda, nr 4—6, r. 112(1962) 102, 116.

⁸ Biskup K. Jerzy Ablewicz urodził się 1 listopada 1919 r. w Krośnie nad Wisłokiem, w diecezji przemyskiej, maturę uzyskał w Krośnie w 1937 r., święcenia kapłańskie przyjął 5 marca 1943 r. w Przemyślu, po odbyciu studiów w tamtejszym Instytucie Teologicznym. Był z kolei wikariuszem w parafiach Trzcieniec, Przeworsk, proboszczem w parafii Pnikut i znów wikariuszem w Przeworsku. Z kolei odbył studia na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (1946—1949), uwieńczone doktoratem, przygotowanym pod kierunkiem tarnowskiego kapłana — Ks. prof. St. Adamczyka i uzyskanym na podstawie rozprawy pt. „Tomistyczna metafizyka dobra”. Od 1949 r., tj. po studiach, był profesorem filozofii i prefektem studiów, a od 1957 r. profesorem i wicerektorem w przemyskim Seminarium Duchownym. Zob. B. Kumor ks., *Diecezja tarnowska, dzieje ustroju i organizacji 1786—1985*. Kraków 1985, s. 295—296.

⁹ *Przemówienie J. E. ks. Biskupa Franciszka Bardy Ordynariusza diecezji przemyskiej*. W: Currenda, nr 4—6, r. 112(1962) 107—108.

¹⁰ *Przemówienie J. E. Ks. Biskupa Karola Pękali Wikariusza Generalnego*, tamże, s. 120. Rocznik Diecezji Tarnowskiej na rok 1963, s. 20; B. Kumor ks., dz. cyt., s. 625—631.

¹¹ Ks. abp metropolita Eugeniusz Baziak mówił na uroczystości konsekracji w Przemyślu do nowego biskupa Jerzego Ablewicza: „Masz objąć władztwo dusz diecezji wielkiej. Masz przewodniczyć kapłanom tej diecezji, znanym w całej Pol-

Sytuację prawno-społeczną w kraju kształtowały wówczas elementy ustroju socjalistycznego z konstytucyjnym rozdziałem Kościoła i Państwa oraz ustawową gwarancją dla wolności sumienia obywateli¹². W dziedzinie kościelnej organizacji, na terenie każdej diecezji polskiej, podlegało zatwierdzeniu czynników państwowych tworzenie oraz podział parafii, budowa, rozbudowa, odnawianie obiektów sakralnych¹³. W dziedzinie wychowania dzieci i młodzieży zapanował od 1961 r. świecki charakter szkoły, a więc nauczanie religii katolickiej stało się możliwe tylko w kościołach i kaplicach, lub później także w punktach katechetycznych, których jednakże było ogólnie brak i należało je zbudować¹⁴. W zakresie administracyjnym lata 1960-te obfitowały w liczne napięcia na tle kontrowersji o charakter Seminariów Duchownych oraz o próby poddania ich kompetencji oświatowych władz wojewódzkich. Dotkliwie dawały się też odczuć pobór kleryków do wojska, nacisk podatkowy władz finansowych na instytucje kościelne, jak również podciąganie pod zabronioną prawem o stowarzyszeniach i zgromadzeniach duszpasterską działalność grupową wśród młodzieży. Zmianę na lepsze przyniosły lata 1970-te i dążenie do usunięcia źródeł konfliktów, zarówno po stronie Rządu jak i Episkopatu. Uregulowano więc w 1971 r. sytuację prawną nieruchomości kościelnych na ziemiach zachodnich i północnych Polski, przeprowadzono rozmowy pomiędzy przedstawicielami Rządu i Episkopatu, podjęto pertraktacje pomiędzy Rządem PRL a Stolicą Apostolską, które doprowadziły do wizyty Ministra Spraw Zagranicznych S. Olszowskiego w Watykanie, a w 1974 r. arcybiskupa A. Casaroli w Polsce. Wreszcie w 1974 r. zostały ustanowione tzw. stałe kontakty robocze pomiędzy Rządem Polskim, a Stolicą Apostolską dla prowadzenia pertraktacji. Ze strony Rządu został do nich mianowany Minister pełnomocny K. Szablowski a ze strony Stolicy Apostolskiej abp L. Poggi, po nim zaś abp Fr. Colasuonno. W 1976 r. doszło do oświadczeń ze strony Rządu i Episkopatu, że istnieje nadzieja na to, iż obustronne rozmowy doprowadzą do pełnej normalizacji wzajemnych stosunków. Dalszym etapem sprzyjającym tej nadziei był wybór kard. K. Wojtyły na papieża w 1978 r. oraz spotkanie na audiencji w Watykanie pap. Jana Pawła II z Przewodniczącym Rady Państwa gen. Wojciechem Jaruzelskim (13. I. 1987 r.). Posunięciem ze strony Rządu w tym kierunku było już zresztą reaktywowanie 24 września 1980 r. Komisji Wspólnej Rządu i Episkopatu, mającej działać na rzecz usunięcia przeszkód w procesie zmierzającym do normalizacji¹⁵. Oczywiście szkicujemy tu tylko rozwój niejako dyplomacji oraz stanu prawno-teoretycznego. Wśród tego wszystkiego nie brak było wciąż prób odradzania się dawnych oraz powstawania nowych źródeł napięć, które miały swój dramatyczny przebieg od 1980 r. poprzez układy sierpniowe i okres stanu wojennego.

Na taki to niełatwy, społecznie burzliwy okres dziejów przybył do Tar-

sce ze swej karności, swojej gorliwości, znanej także z wielkich rezultatów, metod pracy duszpasterskiej, stosowanych w tej diecezji." Ks. biskup łódzki Michał Klepacz napisał w telegramie gratulacyjnym do nowego Biskupa Tarnowskiego: „Ks. biskup obejmuje diecezję przodującą pod względem duszpasterskim” *Currenda*, nr 4—6, r. 112(1962) 105, 132.

¹² M. Pietrzak, *Prawo wyznaniowe*. PWN Warszawa 1982, s. 161—168.

¹³ Dekret z 31 grudnia 1956 r. o organizowaniu i obsadzaniu stanowisk kościelnych. *Dziennik Ustaw PRL z 1957 r.*, nr 1, poz. 6.

¹⁴ Świecki charakter oświaty i wychowania dzieci oraz młodzieży wprowadziła ustawa z 15 lipca 1961 r. *Dziennik Ustaw PRL z 1961 r.*, nr 53, poz. 295. Do ustawy tej wyszła w wyniku nalegań Episkopatu instrukcja Ministra Oświaty z 21 listopada 1961 r., otwierająca możliwość organizowania nauki religii w punktach katechetycznych. *Dziennik Urzędowy Ministerstwa Oświaty PRL z 1961 r.*, nr 10, 13.

¹⁵ M. Pietrzak, dz. cyt., s. 193—194.

nowa bp Jerzy Ablewicz. Przybył z wizją ewangelicznego realizmu i optymizmu, ożywiony idealizmem służenia bliźnim. Wyraził to On sam w swym pierwszym Liście pasterskim do diecezjan, napisanym na uroczystość ingresu, a którego słowa wygłosił w katedrze tarnowskiej. Przewodnia idea Listu, to zamiar pełnienia służby wyrażonej przez Chrystusa w Wieczerniku przez umycie Apostołom nóg. Przybył nie z daleka ale „zza miedzy”, jak mówił, by pełnić podobną służbę wobec wszystkich ludzi w diecezji tarnowskiej. Kulminacyjnym punktem w Liście są niewątpliwie pełne duchowego namaszczenia słowa:

Najmilsi! nie przychodzę do Was w mądrości ludzkiej, bo ponad wszystko chcę stawiać mądrość Chrystusowego Krzyża. Nie przychodzę do Was z bogactwem tej ziemi, bom ubogi i pragnę takim w Tarnowie pozostać. Nie przychodzę do Was w blasku świętości, bo odczuwam jej brak, chociaż za nią szczerze tęsknię. Przychodzę jednak z tą dobrą wolą, aby Wam służyć, by Wasze nogi umywać i to zawsze, nie tylko w liturgii Wielkiego Czwartku”¹⁶.

Skrót tych słów: „Lavare pedes” („umywać nogi”) stał się hasłem biskupim J. Ablewicza, umieszczonym w herbie, przedstawiającym jego Patrona — św. Jerzego. Niebawem zmieniono św. Jerzego na Ducha Świętego w postaci gołębiczy, pozostało jednak „Lavare pedes”¹⁷.

Dla nowego Rządcy diecezji zaczął się od razu szary, pełen trosk powszedni dzień, gdy tylko odbył pierwsze kontakty z instytucjami kościelnymi, z delegacjami duchowieństwa zakonnego i diecezjalnego oraz z przedstawicielami katolików świeckich. Wkrótce też miało się okazać, że rządy te będą w ścisłym tego słowa znaczeniu przełomowymi w historii diecezji, a to głównie ze względu na nadchodzące zmiany w Kościele powszechnym. Spowodował je Sobór Watykański II (1962—1965) i następujący po nim czas jego realizacji, zmiana ogólnokościelnego ustawodawstwa w 1983 r. i recepcja nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego w diecezji. Nie trzeba dodawać, że przełomowość tego okresu przyniosły także, między innymi, takie wydarzenia Kościoła polskiego, jak wyniesienie na Stolicę Piotrową kardynała Karola Wojtyły (1978 r.), jego pielgrzymki do Ojczyzny oraz związane z tym przygotowania Ludu Bożego (1979, 1983, 1987 r.). Minione ćwierćwiecze było więc niewątpliwie jakby stykiem dwu różnych epok w życiu wewnętrznym Kościoła, epoki sprzed Vaticanum II, która niepostrzeżenie odchodziła oraz epoki posoborowej i pokodeksowej, która się rodziła w bólach i napięciach, lecz zaczęła się nieodwracalnie utrwalać. W gruncie rzeczy ta nowa epoka nie była zupełnie nowa w swej eklesjalnej treści, lecz musiała sobie żmudnie torować drogę przy akompaniamencie doniosłych przeobrażeń społecznych, ekonomicznych i politycznych w świecie, jak również związanych z tym głębokich przemian w świadomości współczesnego człowieka. Przełomowym czasem bp Jerzy Ablewicz musiał stawić czoła przełomową również działalnością pasterską w diecezji. Chodziło o to, ażeby należycie rozpoznać Boże znaki czasu i w sposób harmonijny, bez narażania Kościoła Tarnowskiego na zgubne eksperymenty, łączyć „nova et vetera” (tj. rzeczy tradycyjne z nowymi) na korzyść tych nowych. Czynił to faktycznie na płaszczyźnie trzech podstawowych zadań Kościoła powszechnego tj. nauczania, uświęcania i rządzenia, które znajdują swoje pełne odzwierciedlenie także w Kościele partykularnym.

¹⁶ Currenda, nr 4—6, r. 112(1962) 122.

¹⁷ Tamże, s. 99; Currenda, nr 1—7, r. 118(1968) karta tytułowa.

Posługa nauczania jest uczestnictwem Ludu Bożego w prorockiej godności Jezusa Chrystusa. Kościelne nauczanie prawdy objawionej, to nie tylko budowanie wiedzy religijnej, ale to zarazem proces wychowawczy, który kształtuje wiarę żywą i zbawczą, umacnia nadzieję chrześcijańską i roznieca nadprzyrodzoną miłość. Mówiąc językiem teologicznym, jest to prowadzenie ludzi do pełni osobowej dojrzałości chrześcijańskiej¹⁸. Słowo Boże bowiem, przekazywane w nauczaniu, ma w sobie przedziwną i skuteczną moc oddziaływania na człowieka, może stać się „ogniem lub młotem kruszącym skałę”, „jest żywe i skuteczne i ostrzejsze, niż wszelki miecz obosieczny”¹⁹. Według nauki Soboru Watykańskiego II: „Tak wielka tkwi w słowie Bożym moc i potęga, że jest ono dla Kościoła podporą i siłą żywotną, a dla synów Kościoła utwierdzeniem wiary, pokarmem duszy oraz źródłem czystym i stałym życia duchowego”²⁰.

Rzut oka na dwudziestopięciolecie posługi nauczycielskiej Biskupa Tarnowskiego pozwala nam z łatwością ustalić obfity plon dokonań na tym polu. Tarnowski Pasterz jest w swej pracy nieustannie świadom tej wrodzonej i nadprzyrodzonej mocy zbawczej słowa Bożego i jego wpływu na duchowość człowieka.

Reorganizuje zatem systematycznie struktury diecezjalne, mające przede wszystkim służyć katechezie; dostosowuje katechizację dzieci i młodzieży do nowej sytuacji nauczania religii pozaszkolną, stawiając jako zasadę nauczanie klasami, nie zaś grupami międzyklasowymi, co zapewnia większą skuteczność dydaktyczną oraz wgląd w samą frekwencję katechizowanych, popiera redagowanie diecezjalnych katechizmów, wszelkich innych pomocy dydaktycznych, itp.²¹ Godnym podkreślenia jest tutaj otoczenie szczególną troską przez Pasterza Diecezji dzieci przedszkolnych, których katechizację uaktywnił i podniósł w 1977 r. do rangi zwyczajnej praktyki duszpasterskiej^{21a}.

Nie mniej uwagi poświęca bp Jerzy Ablewicz drugiemu nurtowi zwyczaj-

¹⁸ *Duszpasterski Synod archidiecezji krakowskiej 1972—1979*, t. I, Dokumenty Synodu. Wyd. Kuria Metropolitalna Kraków 1985, s. 191.

¹⁹ Jr 23,29; Hbr 4,12.

²⁰ *Dei verbum*, n. 21.

²¹ Rozbudowa diecezjalnej dykasterii służącej katechezie systematycznie wzrasta w ostatnich 25-ciu latach. Warto śledzić ten wzrost, choćby w oparciu o schematyzmy diecezjalne, które zapodają z pewnym opóźnieniem zachodzące zmiany, co jednak w naszym rzucie oka nie ma większego znaczenia. Tak więc w 1963 r. było w Kurii Diecezjalnej dwu referentów do spraw katechetycznych, występujących wśród innych referentów kurialnych. W 1972 r. pojawił się już oddzielny „Wydział Nauczania Religii” w Kurii Diecezjalnej. W 1977 r., po reorganizacji Kurii dykasteria ta stała się „Referatem Katechetycznym”, w ramach Wydziału Duszpasterskiego. Ciekawą zmianę ujawnia w tym względzie Schematyzm z 1983 r., gdzie referat katechetyczny poszerzono i nazwano go: „Referat Nauki Katolickiej”. Obok dotychczasowych ludzi koordynujących katechizację w diecezji, wchłonął on tu dwóch diecezjalnych duszpasterzy z pokrewnych dziedzin: duszpasterza akademickiego oraz duszpasterza nauczycieli i wychowawców. Zob. *Rocznik Diecezji Tarnowskiej na rok 1963*, s. 25; *na rok 1972*, s. 43; *Schematyzm Diecezji Tarnowskiej na rok 1983*, s. 47—48. Szczególnie trudnym dziełem było w ostatnich 25-ciu latach zorganizowanie sieci punktów katechetycznych, by dotrzeć z katechizacją do miejscowości odległych od kościołów. Rozwój szedł od katechizowania w prywatnych domach, wynajętych na ten cel, do stopniowego wznoszenia kościelnych obiektów, łączących ze sobą kaplice i sale nauczania religii, zwane powszechnie: „kaplice katechetyczne”

^{21a} *List pasterski Biskupa Tarnowskiego „O wychowaniu religijnym i katechezie dzieci przedszkolnych”*, 11 lutego 1977 r. *Currenda*, nr 5—8, r. 127(1977) 157—165.

nego nauczania w Kościele, tj. kaznodziejstwu. Zauważa się tu bez trudu zgodność tej posługi z wypowiedzią soborowej Konstytucji o Kościele, która głoszenie Ewangelii umieszcza wśród głównych obowiązków biskupich, samych zaś biskupów nazywa „zwiastunami wiary” i „autentycznymi nauczycielami”²².

Dla pogłębienia i usystematyzowania zwyczajnego toku głoszenia kazań w diecezji powstaje z inicjatywy Biskupa przy Kurii Diecezjalnej „Referat Kaznodziejstwa Niedzielnego i Świątecznego”²³. Jego kilkusobowy zespół kapłanów obmyśla programy kaznodziejskie na poszczególne lata i przygotowuje duszpasterzom kazania, koordynując je z ogólnopolskim programem homiletycznym. Inne materiały homiletyczne wypracowują poszczególne resorty duszpasterstwa ogólnego lub specjalistycznego. Pisanie i powielanie tego materiału, to zaiste benedyktyńska praca, której Pasterz Diecezji nieustannie patronuje. Duchowieństwo ma w ten sposób stale nowy materiał do przemówień a i samo jest nim równocześnie formowane²⁴.

Należy tu przede wszystkim skonstatować, że bp Jerzy Ablewicz jest sam osobiście pierwszoliniowym kaznodzieją diecezji. Głoszenie słowa Bożego jest bez wątpienia jedną z największych pasji jego biskupiej posługi. Wizytacje kanoniczne i wszelkie inne uroczystości oraz spotkania liturgiczne czy pozaliturgiczne są zawsze połączone z obfitą siejbą słowa Bożego padającego z jego ust. Przemówienia te i kazania odznaczają się nie tylko wielkimi walorami formy (głos, dykcja, dostosowanie się do wymogów i poziomu słuchaczy, wewnętrzne przekonanie mówcy) lecz są przede wszystkim dobrze przygotowane pod względem treści. Słowem Bożym obsługiwał Biskup Tarnowski znaczniejsze uroczystości z udziałem Episkopatu Polski, jak np. obchody w Gnieźnie ku czci św. Wojciecha, na Wawelu ku czci św. Stanisława BM, na Jasnej Górze ku chwale Maryi Królowej Polski. Jego głos rozbrzmiewał także na 41 międzynarodowym Kongresie Eucharystycznym w Filadelfii (1976 r.)^{24a}. W tym też miejscu należy zarejestrować rzadko zdarzającą się biskupom posługę kaznodziejską, Rekolekcje Watykańskie, wygłoszone po włosku dla pap. Jana Pawła II oraz pracowników Kurii Rzymskiej i Państwa Watykańskiego w 1981 r.²⁵

Następnym elementem stanowiącym specyfikę osobistego nauczania bpa Jerzego Ablewicza są Listy pasterskie. Jest to jedna z najdawniejszych w Kościele form kontaktowania się biskupów z Ludem Bożym powierzonym ich pieczy. 52 Listy oraz 24 „Odezwy”, „Orędzia”, „Słowa” pasterskie już tworzą imponujący dorobek jego pasterzowania. Treścią Listów są już to tematy zwyczajnego nauczania prawd wiary i zasad moralności, zwłaszcza na okres Adwentu i Wielkiego Postu, już też wydarzenia ogólnokościelne, jak zmiany Namiestników Chrystusowych na Stolicy Piotrowej, Sobór Watykań-

²² *Lumen Gentium*, n. 25.

²³ *Rocznik Diecezji Tarnowskiej na rok 1972*, s. 42. Ulega on później pewnym modyfikacjom strukturalnym i osobowym lecz działa nieprzerwanie.

²⁴ Pomoce katechetyczne i homiletyczne tarnowskich Referatów są pilnie poszukiwane przez duszpasterzy innych diecezji. Z własnej obserwacji autora.

^{24a} „*Chrystus Eucharystyczny Nauczycielem i Wychowawcą Polonii Amerykańskiej*”. Homilia bpa J. Ablewicza w czasie 41 Kongresu Eucharystycznego w Filadelfii (7.VIII.1976 r.). *Currenda*, nr 8—12, r. 126(1976) 235—239.

²⁵ Jerzy Ablewicz Bp, *Będziecie moimi świadkami*. Rekolekcje Watykańskie 8—14 marca 1981. Wyd. Archiwum Bernardynów Kalwaria Zebrzydowska 1982, stron: 304. Uczestnik tych rekolekcji kard. Bernardin Gantin napisał w przedmowie do nich: „Wysłuchaliśmy z pożytkiem tych refleksji, które płynęły obficie z ust i serca kogoś, kto oddycha siłą i pogodą, znakami wielkiej wiary i głębokiego przekonania”. Zob. Przedmowa, s. 7—8. Istnieje też włoskie wydanie tych rekolekcji.

ski II, ogólnokościelne Jubileusze, rocznice instytucji kościelnych, np. Rodzin Zakonnych, Seminarium Duchownego, czy koronacje Obrazów i Figur Maryjnych, postaci świętych, itp. Listy pasterskie są zawsze starannie opracowane, pogłębione teologicznie, zgodnie z wymogami tematu oparte o dane historyczne, włączone w kontekst rodzimej kultury polskiej, uwzględniające aktualne potrzeby życia religijno-moralnego, angażujące umysł, wyobraźnię, wolę i serce słuchaczy wszystkich szczebli intelektualnej drabiny²⁶.

Łatwo uchwytnymi właściwościami merytorycznymi nauczania bpa Jerzego Ablewicza są:

1. integralność, tj. obejmowanie całokształtu depozytu Objawienia, bez unikania prawd trudnych, niepopularnych, jak np. o sprawach eschatologicznych i odpowiedzialności za życie po śmierci, o grzechu, cnocie itp.;
2. szczególna wierność Urzędowi Nauczycielskiemu Kościoła;
3. nieustanne przestrzeganie przed nowinkarstwem teologicznym, jakie w całym minionym ćwierćwieczu dochodziło do głosu, zwłaszcza w krajach zachodnich.

Jednym z wielu wyrazów zatroskania bpa Jerzego Ablewicza o autentyczność wiary powierzonego mu Ludu Bożego była szczególnie gruntowna recepcja sformułowanego w dniu 30 czerwca 1968 r. przez pap. Pawła VI „Credo”.^{26a}

Tarnowski Ordynariusz zorganizował mianowicie w październiku 1968 r. z tej okazji specjalną pielgrzymkę diecezjalną (przedstawiciele duchowieństwa, alumnów Seminarium Duchownego, wiernych świeckich) na Jasną Górę, stojąc osobiście na jej czele, Wśród modłów i nabożeństw całonocnych dał obszernie wprowadzenie do „Wyznania Wiary” Pawła VI, a kilku kapłanów przeprowadziło prelekcje i rozważania nad jego ważniejszymi artykułami.^{26b}

Obok tych osobistych form nauczania Biskup Tarnowski kontynuuje i rozbudowuje różnego rodzaju pośrednie sposoby przepowiadania słowa Bożego w Diecezji. Utrwała się tu więc z jego inspiracji praktyka corocznych rekolekcji parafialnych, triduów lub dni skupienia dla poszczególnych stanów czy grup apostoelskich, zwyczaj misji parafialnych, przynajmniej raz na 10 lat, itd.²⁷ System nauczania, poza katechizacją, ma ponadto swoje bogate rozgałęzienia wśród różnych grup duszpasterstwa, o których jeszcze wspomnimy.

W tym kontekście trzeba mocno podkreślić środki przekazu, jakie Tarnowski Ordynariusz, pomimo obiektywnych trudności, organizuje, w celu jak najskuteczniejszego docierania do diecezjan z posługą nauczania. A więc

²⁶ B. Kumor ks., dz. cyt., s. 301. Do obliczonych przez ks. B. Kumora 49-ciu Listów oraz 23-ech Odezów, Orędzi i Słów pasterskich należy jeszcze doliczyć dwa dalsze Listy pasterskie z 1986 r. Mianowicie: List pasterski, z 25 stycznia 1986 r., zapowiadający zakończenie IV Synodu tarnowskiego oraz rozpoczęcie Roku Jubileuszowego 200-lecia diecezji; List pasterski, z 5 sierpnia 1986 r., zapraszający do udziału w uroczystości centralnej Jubileuszu. *Currenda*, nr 4—6, 10—12, r. 136(1986) 107—112, 313—315.

^{26a} Namiestnik Chrystusowy na zakończenie „Roku Wiary”, trwającego w Kościele od 29 czerwca 1967 do 30 czerwca 1968 roku (1900-rocznica śmierci męczeńskiej świętych Apostołów Piotra i Pawła) wygłosił w bazylice św. Piotra w Rzymie zestaw najważniejszych prawd wiary, oparty na Symbolu Nicejskim. „Credo Pawła VI było środkiem zaradczym przeciwko powstającemu w niektórych krajach błędowi doktrynalnemu, zwłaszcza w Holandii. Zob. Paweł VI *Wyznanie wiary*, Pallottinum Poznań 1968. Także: *Currenda*, nr 8—12, r. 118(1968) s. 215—219.

^{26b} Z własnej obserwacji piszącego.

²⁷ Te oraz inne formy przepowiadania słowa Bożego ujmuje ostatecznie w normę pisaną IV Synod tarnowski. Zob. IV Synod Diecezji Tarnowskiej 1981—1986 (będzie stosowany skrót: IV SDT), statuty: 1—15. Wyd. w maszynopisie (Xero) 1986, s. 95—100.

sprawne działanie całego zaplecza Kurii Diecezjalnej i Referatu Duszpasterstwa z systemem maszynopisania na bieżąco, techniki „Xero”, rysunków, afiszów, kaset, itp. Duchowieństwo może w ten sposób na bieżąco otrzymywać pomoce katechetyczne, homiletyczne itp. Godnym wyszczególnienia jest wydawnictwo Organu Urzędowego Diecezji „Currenda” Organ ten skrupulatnie przekazuje kapłanom nauczycielską oraz prawodawczą działalność Stolicy Apostolskiej, Konferencji Episkopatu, Ordynariatu, Kurii Diecezjalnej. Currenda rejestruje ponadto ważniejsze wydarzenia z życia diecezji, zamieszcza od czasu do czasu artykuły i rozprawy duszpasterskie. Jest cennym źródłem wiedzy o Kościele powszechnym, Kościele w Polsce oraz o samej diecezji. W ostatnim dwudziestopięcioleciu zyskuje Currenda systematycznie coraz doskonalszy poziom merytoryczny oraz graficzno-formalny²⁸.

POSŁUGA UŚWIECANIA

Posługa uświęcania w Kościele powszechnym i partykularnym ma swoje źródło w kapłańskiej godności Chrystusa, który jest „Pośrednikiem między Bogiem a ludźmi”²⁹, który „przez Ducha wiecznego złożył Bogu samego siebie jako nieskalaną ofiarę”³⁰. Chociaż cały Lud Boży staje się przez Chrztę święty „ludem kapłańskim”, tworząc „kapłaństwo powszechne”, to jednak z tego kapłaństwa wyrasta kapłaństwo urzędu, hierarchiczne, różniące się istotnie od tego pierwszego i posiadające stopnie: diakonatu, prezbiteratu, episkopatu³¹.

Dzięki pełnemu uczestnictwu w kapłaństwie Chrystusowym, biskup diecezjalny skupia wszystkie jego dary, by w zastępstwie Zbawiciela móc przelewać je na cały powierzony sobie lud. Czyni to zaś głównie przez Eucharystię oraz inne Sakramenty święte, których jest pierwszym szafarzem oraz przez całą liturgię, różne formy modlitwy, przykład życia, popieranie świętości i wykorzenianie zła moralnego³². Najnowszy Kodeks Prawa Kanonicznego stwierdza, że biskup diecezjalny wykonuje przed wszystkimi innymi kościelne zadanie uświęcania, jest arcykapłanem, głównym szafarzem Bożych tajemnic, oraz moderatorem, promotorem i stróżem życia liturgicznego w powierzonym sobie Kościele³³.

Obok zwyczajnej działalności uświęcającej w odniesieniu do diecezjan, bp Jerzy Ablewicz podejmuje cały szereg przedsięwzięć, które w sumie tworzą zupełnie oryginalną specyfikę jego rządów na tym polu. Do przedsięwzięć tych należą głównie:

1. soborowa odnowa liturgiczna;
2. opracowanie bogatego duszpasterstwa udzielania Sakramentu Bierzmo-
wania;
3. budownictwo obiektów sakralnych;
4. troska o kult Świętych;
5. akcja trzeźwościowa;
6. ruch pielgrzymkowy i duszpasterstwo sanktuaryjne.

²⁸ Zob. E. Gabryel ks., *135 lat Currendy — Pisma Urzędowego Diecezji Tarnowskiej*; E. Nylec ks., *Notificationes — urzędowe pismo diecezji tarnowskiej*. W: Currenda, nr 4—6, r. 136(1986) 147—155; 137—146.

²⁹ 1 Tm 2,5.

³⁰ Hbr 9,14.

³¹ *Lumen Gentium*, n. 10, 28; *Christus Dominus*, n. 28; *Presbyterorum ordinis*, n. 10, 16.

³² *Sacrosanctum Concilium*, n. 22; *Lumen Gentium*, n. 8, 26; *Christus Dominus*, n. 15.

³³ Kan. 835 § 1.

Pierwszym dokumentem Soboru Watykańskiego II była Konstytucja o liturgii świętej „Sacrosanctum Concilium” z dnia 4 grudnia 1963 r. Przez gruntowną odnowę oraz języki narodowe w liturgii chciał Sobór wprowadzić Lud Boży w głębsze jej zrozumienie i przeżywanie. W liturgii bowiem urzeczywistnia się kapłańskie posłannictwo Chrystusa i wyraża tajemnica Kościoła, jako widzialnego znaku niewidzialnej Łaski Bożej³⁴. Praktyczne owoce tego niewątpliwie epokowego dzieła Soboru zależały jednak od wprowadzenia go w życie. Chodziło bowiem nie tyle o prawno-rubrycystyczną zmianę, co o zmianę ludzkiej postawy w podchodzeniu do liturgii, jako do oficjalnego języka, którym Kościół rozmawia z Bogiem i do którego przychyła się sam Bóg, dając przez jej znaki swoją zbawczą łaskę. Jest już dzisiaj rzeczą stwierdzoną, że w wielu krajach poczyniono znaczne błędy przy realizacji soborowej odnowy liturgicznej.

Bp Jerzy Ablewicz zabrał się w szybkim tempie do recepcji w diecezji Konstytucji o liturgii świętej. Podczas gdy Kongregacja Obrzędów wydała 26 września 1964 r. Instrukcję o należyтым wykonywaniu tej konstytucji³⁵, Ordynariusz Tarnowski już 26 lutego 1965 r. powołał do życia Diecezjalną Komisję Liturgiczną dla konkretnego działania³⁶, a więc jeszcze na kilka miesięcy przed zamknięciem Soboru³⁷. Do Komisji weszło 15 członków z obydwojoma biskupami pomocniczymi, rekrutujących się spośród księży profesorów Seminarium Duchownego, pracowników administracji diecezjalnej oraz najbardziej doświadczonych i godnych duszpasterzy. Na czele stanął sam bp Jerzy Ablewicz, jako przewodniczący i to bynajmniej nie w sensie honorowym, lecz ściśle roboczym. Pod jego inspiracją Komisja wypracowała ceną koncepcję zaangażowania całego duchowieństwa w soborową odnowę liturgii. Kapłani nadsyłali pytania, na które Komisja uzgadniała odpowiedzi. W Seminarium Duchownym w Tarnowie odbyły się dni skupienia dla duchowieństwa w trzech grupach już 21, 22, 23 kwietnia 1965 r., przez które przewinęło się ok. 800 kapłanów, a więc blisko 90 procent. Ich program, obok modlitwy, był nasycony teologią soborową nowej liturgii. Wiodący referat wygłosił sam Pasterz Diecezji, był także poproszony z prelekcją ks. prof. Wacław Szenk, liturgista z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Kontynuacją tej akcji były obowiązujące w tamtym roku wszystkich kapłanów rekolekcje wakacyjne, które przeprowadził w lecie 1965 r. wspomniany już ks. prof. W. Szenk. Opracowano dalej duszpasterski program realizacji odnowionej liturgii i zaczynając od liturgii Eucharystii, wprowadzono stopniowo w życie całą konstytucję „Sacrosanctum Concilium”³⁸.

Zasadnicze znaczenie miał tu jednak nie sam fakt recepcji odnowy liturgicznej w diecezji, lecz jej oryginalna, pogłębiona metoda. Nie czynił tego Biskup w formie samych zarządzeń administracyjnych czy nawet aktów ustawodawczych, co formalnie byłoby wystarczające. Jego metoda otwierała drzwi do głębokich pokładów świadomości duchowieństwa. Zanim więc podejmował prawne rozporządzenia, odbył kurs duszpasterski z kapłanami, który formował nie tylko intelekt poprzez wykłady teologiczne lecz także rozgrzewał ducha przez modlitwę i konferencje ascetyczne oraz wzbogacał do-

³⁴ St. Czerwik ks., *Wprowadzenie do Konstytucji o Liturgii świętej*. W: Sobór Watykański II. Konstytucje, dekry, deklaracje. Wyd. Pallottinum Poznań 1968, s. 36—39.

³⁵ *Acta Apostolicae Sedis*, 56(1964) 877—900.

³⁶ Dekret biskupa tarnowskiego Jerzego Ablewicza z dnia 26 grudnia 1965 r. W: *Currenda*, nr 7—10, r. 115(1965) 203.

³⁷ Zakończenie Soboru Watykańskiego II nastąpiło 8 grudnia 1965.

³⁸ IV SDT, Księga II, Wprowadzenie, s. 143—144.

świadczanie pastoralne poprzez dyskusję. Do tej metody należały także trzydniowe rekolekcje liturgiczne, obowiązujące wszystkich kapłanów diecezji. Ta integrująca kapłańską osobowość metoda sprawiła, że recepcja soborowej odnowy liturgicznej w diecezji spoczęła na fundamencie głębokiego przekonania i akceptacji. Wytworzyła ona także cenny instykt samozachowawczy u duchowieństwa, by w imię odnowy liturgii nie burzyć wszystkiego, co cenne i trwałe z przeszłości. Nowa świadomość liturgiczna została z kolei przez kapłanów w sposób prawidłowy ukształtowana wśród wiernych świeckich.

Powyższa metoda stała się z bawiennym modelem dla akceptacji także innych dziedzin Soboru Watykańskiego II, również dla wszystkich ważniejszych przedsięwzięć duszpasterskich w diecezji. Metoda mianowicie, składająca się z następujących etapów:

1. kurs duszpasterski (odbywany później w kilku rejonach diecezji — Tarnów, Nowy Sącz, Mielec), z wyczerpującym wprowadzeniem pastoralno-asceetycznym samego bpa J. Ablewicza, ze specjalistycznym wykładem teologicznym prelegenta-specjalisty, dyskusją i częścią modlitewną;
2. rekolekcje kapłańskie poświęcone danej akcji pastoralnej;
3. decyzje prawne.

Nieodłącznym elementem soborowej reformy liturgicznej w diecezji była też gruntowna odnowa śpiewu i muzyki kościelnej. Pionierskim przedsięwzięciem Tarnowskiego Pasterza było na tym polu powołanie do życia w 1963 r. Diecezjalnego Studium Organistowskiego. W ciągu 24 lat swojego istnienia wypuściło ono z dyplomami blisko 200 zawodowych organistów, w tym także pewien procent sióstr zakonnych³⁹. Z perspektywy czasu widać, że dzieło to jest opatrznościowe, zwłaszcza po zaprzestaniu działalności tradycyjnych szkół organistowskich w Polsce, jak np. u Księża Salezjanów w Przemyślu.

Organistów diecezjalnych, w związku z soborową odnową liturgii, wziął bp Jerzy Ablewicz pod swoją szczególną opiekę pastoralno-duchową. Od tamtych czasów urządza dla nich co kilka lat kursy i rekolekcje oraz weryfikuje kwalifikacje i poziom wynagrodzenia⁴⁰.

Do nowatorskich wydarzeń kościelno-muzycznych w diecezji należy też zaliczyć powstanie, dzięki poparciu Ordynariusza Tarnowskiego, w 1981 r. Chóru Chłopięco-Męskiego, zwanego „Cantores Tarnovienses”⁴¹. Interesującym przedsięwzięciem, precedensowym w skali całego kraju, było też zezwolenie na budowę organów przez firmę Eule-Bautzen z NRD w kościele parafialnym Mielec-Osiedle. Imponujące pod każdym względem organy poświęcił sam Biskup Ordynariusz w Uroczystość Chrystusa Króla w 1986 r.^{41a}

Wreszcie równie doniosłymi, mocno popieranymi przez Tarnowskiego Pasterza inicjatywami liturgicznymi są: diecezjalny śpiewnik kościelny dla ludu oraz diecezjalna agenda nabożeństw, będące w stadium przygotowań warsztatowych⁴².

Duszpasterstwo Sakramentu Bierzmowania

Niepamiętna tradycja diecezjalna przekazała praktykę udzielania Sakramentu Bierzmowania w zasadzie tylko podczas wizytacji kanonicznej. Wy-

³⁹ Tamże, s. 163.

⁴⁰ Informacja ks. K. Pasionka, diecezjalnego duszpasterza organistów, Przewodniczącego Komisji Diecezjalnej d/s Organistowskich.

⁴¹ A. Zając ks., *Chłopięco-męski chór bazyliki katedralnej w Tarnowie*. W: *Currenda*, nr 7—9, r. 136(1986) 293—299. Ks. A. Zając zorganizował chór, jest jego dyrygentem i duszpasterzem.

^{41a} Z własnej obserwacji autora.

⁴² Przygotowanie śpiewnika zostało zleczone ks. K. Pasionkowi, agendy natomiast ks. B. Margańskiemu.

jątkiem był kościół katedralny, gdzie udzielano go także w dzień Zesłania Ducha Świętego⁴³. Zastrzeżone biskupowi, jako jedno z jego głównych zajęć, udzielanie tego Sakramentu dojrzałości chrześcijańskiej, nie było też w ogólnej praktyce Kościoła z punktu widzenia duszpasterskiego należycie wykorzystane. Podczas wizytacji biskupiej w parafii, bierzmowanie upływało wśród znacznego pośpiechu, wobec bogatego programu innych czynności. Narządało także dzieci na tremę wobec odpytywania ich z katechizmu przed samym bierzmowaniem, które w związku z tym nie stanowiło dla nich radosnego przeżycia. Toteż od samych początków przyjsia do Tarnowa bp Jerzy Ablewicz zastanawiał się nad sposobem zreformowania praktyki bierzmowania. Idea dojrzała w pełni na fali recepcji postanowień soborowych. Po gruntownym przedyskutowaniu problematyki z ludźmi pracującymi w re-sorcie katechetyczno-młodzieżowym oraz powzięciu ostatecznych decyzji, zreformowany sposób udzielania Sakramentu Bierzmowania został wprowadzony w życie w 1968 r. Bp Jerzy Ablewicz promulgował ten nowy system w swym Liście pasterskim z dnia 25 marca 1968 r., który został odczytany z ambon diecezji w drugi dzień Wielkanocy tegoż roku, tj. 15 kwietnia. W Liście wyłożył doniosłe znaczenie bierzmowania dla życia chrześcijańskiego, nazywając go „sakramentem dojrzałości chrześcijańskiej oraz aposto-latu świeckich”, uzasadnił potrzebę zmian w systemie jego udzielania oraz scharakteryzował ogólnie nowy sposób, na który biskupi przejdą w diecezji już w 1968 r.⁴⁴ Tak oto nastąpił zasadniczy przełom w praktyce bierzmowania na terenie diecezji. Najważniejszymi elementami nowego systemu są:

1. oddzielenie bierzmowania od wizytacji kanonicznej a udzielanie go co roku młodzieży kończącej 7-mą klasę szkoły podstawowej;

2. objęcie duszpasterstwem, pogłębiającym świadomość religijną, nie tylko samych bierzmowanych lecz także ich rodziców oraz ludzi pełniących rolę świadków;

3. praktyka Nowenny do Ducha Świętego poprzedzającej sam dzień bierzmowania, obowiązująca zarówno całą parafię jak i rodziny bierzmowanych. Tę Nowennę Pasterz Tarnowski nazwał w swym Liście „Jasnymi Dniami”⁴⁵.

Odnowiona praktyka bierzmowania zapuściła głębokie korzenie w pastoralnej rzeczywistości diecezji i stanowi doskonałą okazję oddziaływania duszpasterskiego na duży krąg wiernych. Jej przełomowość zaznaczyła się także w tym, że przyjęły ją także u siebie inne diecezje polskie. Niektóre zaś z nich korzystały przy jej wprowadzaniu z bezpośredniej pomocy Tarnowskiego Biskupa, który był tam zapraszany na kursy duszpasterskie duchowieństwa celem pouczenia o nowej, poszerzonej koncepcji duszpasterskiej Sakramentu Bierzmowania⁴⁶.

Budownictwo obiektów sakralnych

Nieodłącznym elementem posługi uświęcania w Kościele jest płaszczyzna budownictwa sakralnego w ścisłym oraz szerszym znaczeniu, a więc kościołów, kaplic, domów mieszkalnych kapłanów, czyli plebanii, wikarówek, pomieszczeń dla katechizacji, itp. Bez nich byłoby niemożliwe sprawowanie kul-

⁴³ Zob. *Pierwszy synod diecezji tarnowskiej z 1928 r.*, statut 146, s. 93.

⁴⁴ *List pasterski Biskupa Tarnowskiego o przygotowaniu do Sakramentu Bierzmowania*. W: *Currenda*, nr 8—12, r. 118(1968) 225—229.

⁴⁵ Tamże, s. 229.

⁴⁶ W innych diecezjach polskich powiązano Bierzmowanie na ogół z klasą VIII-mą, po jej wprowadzeniu do programu szkolnictwa, podczas gdy w tarnowskiej zachowano pierwotną myśl i pozostawiono je w klasie VII-mej.

tu Bożego oraz szafarstwo środków uświęcenia. Budownictwo obiektów sakralnych stało się w powojennej rzeczywistości Polski, w tym także na terenie diecezji tarnowskiej, jednym z głównych problemów Kościoła, ze względu na ustawodawstwo PRL, uzależniające wszelkie budowy od zezwoleń władz terenowych. Do 1970 r. wznoszenie kościołów i kaplic było więc w Polsce raczej rzadkością. Wzrost ludności oraz rozwój miast i wsi naciskały jednak na czynniki kościelne, by się starały nadać za problemami religijnymi wiernych. Narastaniu tej świadomości dają wyraz częste wypowiedzi biskupów polskich w Listach pasterskich do wiernych. Ostatecznie, począwszy od lat 1970-tych możliwości praktyczne w tym zakresie systematycznie wzrastają. Obok liczniej budowanych kościołów, zaznaczył się zupełnie nowy okres w budownictwie kaplic. Kaplice te mają spełniać zarówno cele kultowe, w odległych od kościoła parafialnego miejscowościach, jak też katechetyczne. Stąd też noszą często nazwę „kaplic katechetycznych”. Postępuje równocześnie wznoszenie nowych plebanii, gdyż stare bez należytego wyposażenia wewnątrz przestały być już funkcjonalne, niewarte były remontu. Ponadto w związku ze wzrostem sieci parafialnej muszą być przy nowych kościołach budowane także nowe plebanie.

Bp Jerzy Ablewicz stanął więc w diecezji tarnowskiej wobec ogromnego zadania także na płaszczyźnie budownictwa. Diecezja tarnowska należała do uboższych materialnie regionów Polski. Zasobna w duchowieństwo i nieźle na swoje czasy rozwiniętą sieć parafialną, przedstawiała jednak skromniejszy obraz w budownictwie kościelnym. Było tu dużo kościołów drewnianych, które ulegały pożarom lub niszczeniu przez przysłowiowy ząb czasu; plebanie były skromne, w większości drewniane, podzielały więc ten sam los; dla katechizacji istniały tylko nieliczne pomieszczenia poza kościołami. W związku zaś z dynamiczną na tym terenie populacją, nagliła konieczność dzielenia parafii i tworzenia nowych. W minionym ćwierćwieczu wyłoniły się więc przed Pasterzem Diecezji na polu budownictwa sakralnego iście historyczne zadania.

W tej dziedzinie bp Jerzy Ablewicz dokonał chyba największego przełomu w Tarnowskim Kościele partykularnym. Cyfry są wręcz oszałamiające. W ciągu 25-ciu lat podjęto tu budowę 164-ech kościołów. Tylko około 7 z nich to rozbudowa kościołów starych lub ich przeniesienie, poza tym wszystkie zupełnie nowe. Z tej liczby 35 kościołów zostało w latach 1963—1986 już poświęconych lub konsekrowanych z oddaniem do pełnego sprawowania kultu Bożego. W 31 przypadkach poświęceń lub konsekracji dokonywał osobiście bp Jerzy Ablewicz. Pozostaje więc aktualnie w budowie 109 kościołów, z czego zdecydowana większość jest w stadium mocno zaawansowanym⁴⁷.

W tym samym czasie, tj. w latach 1963—1986 rozpoczęto w diecezji dziesiątki budów takich obiektów, jak: kaplice katechetyczne, tj. kaplice kultowe z salami dla katechizacji (110 obiektów), kaplice cmentarne (60 obiektów), plebanie (188 obiektów), domy katechetyczne bez kaplic kultowych (93 obiekty), domy parafialne o wielorakiej funkcjonalności (22 obiekty), wikarówki (9 obiektów)⁴⁸. Wśród tych obiektów pozakościelnych tylko nieliczne stanowią rozbudowę lub gruntowny remont, a mianowicie: 2 kaplice cmentarne (1 remont, 1 rozbudowa); 20 plebanii (19 rozbudów, 1 remont); 6 domów ka-

⁴⁷ J. Gucwa bp, *Budownictwo sakralne diecezji tarnowskiej w latach 1945—1985*. W: Tarnowskie Studia Teologiczne (będzie stosowany skrót: TST), t. X, cz. I Tarnów 1986, s. 223—226. Wystawa budownictwa sakralnego na 200-lecie diecezji tarnowskiej w Muzeum Diecezjalnym (1986 r.). Urządził ks. W. Szczebak.

⁴⁸ J. Gucwa bp, art. cyt., s. 226—234.

techetycznych (4 rozbudowy, 2 remonty); 5 domów parafialnych (rozbudowy)⁴⁹. Poza tym są to obiekty zupełnie nowe. Należy też zauważyć, że wymienione kaplice, plebanie, domy parafialne i wikarówki są już w zdecydowanej większości ukończone oraz oddane do właściwego sobie użytku. Tylko pewien ich procent jest jeszcze w toku budowy, a mianowicie: 23 kaplice katechetyczne, 16 plebani, 5 domów katechetycznych, 1 dom parafialny⁵⁰. Niektóre z nich zostały poświęcone uroczyście przez Biskupów, spora część jednak została poświęcona prywatnie, zgodnie z łagodniejszymi przepisami nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego w tej mierze⁵¹.

Powyższa statystyka cyfrowa nie mówiłaby wszystkiego, gdyby nie dać do niej chociaż ogólnego komentarza, a mianowicie:

— Na lata 1963—1986 przypadło ogromne zapotrzebowanie budowy obiektów sakralnych, wobec obiektywnych trudności wznoszenia ich w pierwszym ćwierćwieczu po okupacji niemieckiej.

— Każdy nowy obiekt sakralny, od kościoła poprzez kaplicę, dom katechetyczny, plebanie, aż do wikarówki, musi przechodzić wiele trudnych etapów realizacji, jak: zezwolenie władz państwowych, zdobycie parceli budowlanych, lokalizacja, wyszukanie odpowiednich architektów oraz wykonawców, organizacja funduszy, zakup materiałów budowlanych, uaktywnienie pomocy ze strony czynów społecznych wiernych, itd. Oczywiście, że współpracownikami Biskupa Tarnowskiego w tym dziele byli księża proboszczowie budujący oraz kapłani specjalnie do tego upoważnieni, zwłaszcza do rozmów z władzami państwowymi na temat zezwoleń. Jednakże ostatecznie każda jedna budowa przechodziła zawsze przez umysł, serce oraz system nerwowy samego Biskupa Ordynariusza. To On osobiście planował budownictwo w imię swej odpowiedzialności pastoralnej za diecezję; On osobiście obstawiał za wiernymi danej parafii, gdzie uzyskanie zezwoleń ze strony państwowych władz nie było łatwe. Niezliczone razy jechał w takie miejsca ze Mszą św., zwykle „pasterką” w Boże Narodzenie, by wśród zimy celebrować nabożeństwo i wraz z wiernymi apelować o zrozumienie władz państwowych dla wzniesienia świątyni; On osobiście w wielu wypadkach przeprowadzał rozmowy w Urzędach Wojewódzkich, by żywym słowem popierać pisemne podania o zezwolenia; On osobiście jeździł za granicę i wielu budującym kapłanom własnym autorytetem torował drogę do ofiarodawców na kościoły i kaplice; On osobiście tworzył zmusznie fundusz diecezjalny dla popierania budownictwa w ubogich parafiach, itd.; On pilnie i troskliwie odwiedzał poszczególne budowy, by swoim zainteresowaniem wlewać ducha i pokrzepiać zmęczonych; On osobiście poświęcał i wmurowywał kamienie węgielne budujących się kościołów oraz wielu kaplic, ażeby u początków trudu budowy jednoczyć wspólnoty parafialne i zagrzewać do dalszych wysiłków; On za jedną z największych radości biskupich uważał poświęcenie nowego kościoła lub kaplicy, czemu dawał wyraz w swych płomiennych przemówieniach. Budownictwo zatem było w ogromnym stopniu dziełem bpa Jerzego Ablewicza, nie tylko w sensie pośrednim, jako decydującego Rządcy, lecz w znaczeniu bezpośrednim, osobistym, tj. przez zaangażowanie, przeżywanie, cierpienie i radowanie się.

— Ogromna większość kosztów inwestycyjnych budownictwa, w świetle

⁴⁹ Tamże.

⁵⁰ Tamże.

⁵¹ Nowy Kodeks z 1983 r. nie żąda już bezwzględnie, by obiekty sakralne, poza kościołami, były poświęcane uroczyście przez biskupa diecezjalnego lub jego delegata. Mogą być pobłogosławione nawet przez proboszcza lub z jego upoważnienia przez innego kapłana. KPK, kan. 530, 6; 1229.

powyższych cyfr, przypadła z przyczyn obiektywnych na lata 1980—1986, a więc na czasy kryzysu gospodarczego, co pomnaża wysiłek wszystkich zainteresowanych budowami z Biskupem na czele.

— Diecezjalne budownictwo sakralne, w jego wszystkich kategoriach, spełnia nie tylko wymogi funkcjonalności kultowej, katechetycznej, czy mieszkaniowej, we współczesnym tego słowa znaczeniu, lecz gdy idzie zwłaszcza o kościoły, prezentuje szereg wzorów o bardzo ambitnych rozwiązaniach współczesnej sztuki architektonicznej i sakralnej zarazem (np. kościoły w miejscowościach: Rudy Rysie, Glinik Mariampolski, Mielec — kościół Świętego Ducha, Pasierbiec, Złota i inne)⁵².

Uwagi o budownictwie sakralnym byłyby niepełne, gdyby nie podkreślić zasadniczego postępu w tej dziedzinie na terenie samego Tarnowa, wokół centralnych instytucji diecezjalnych, tj. Kurii Diecezjalnej, Seminarium Duchownego, Bazyliki Katedralnej. Pomijając gruntowne i kosztowne remonty wielu starych budynków, sięgające wzmocnienia, izolacji fundamentów oraz instalacji centralnego ogrzewania, jak np. w odniesieniu do starego budynku Kurii, Seminarium, „Sufraganówki”, tj. domu księży biskupów pomocniczych, domu wakacyjnego alumnów w Kościelisku, zbudowano tu kilka nowych obiektów o znaczeniu epokowym na te warunki. Tak więc została rozbudowana Kuria Diecezjalna o nowe archiwum oraz salę spotkań duszpasterskich; Seminarium Duchowne zyskało nowe przestrzenie w postaci dwu dobudowanych kondygnacji między skrzydłami, co pozwoliło rozwiązać na sposób nowoczesny problem kaplicy, biblioteki oraz lektorium; w wakacyjnym ośrodku seminaryjnym w Błoniu wzniesiono nowoczesny budynek administracyjny dla opieki nad lumnami, co z kolei otwarło nowe możliwości w porównaniu z dotychczasowym budynkiem starym i zmurszałym, chociaż bardzo zasłużonym; plebania bazyliki katedralnej zyskała na zapleczu zupełnie nowy, ciekawie wkomponowany w architekturę starego miasta kompleks pomieszczeń; dla wymogów współczesnego duszpasterstwa wzniesiono wreszcie *vis à vis* katedry wielofunkcyjny „Dom Katechetyczny”, który gdyby użyć określenia świeckiego, należałoby nazwać „pastoralnym kombinatem”; wokół bazyliki katedralnej udało się za rządów obecnego Biskupa Ordynariusza utworzyć kilkanaście nowych mieszkań dla kapłanów, co się zdawało wręcz niemożliwe dawniej, a czego domagały się gwałtownie potrzeby zatrudnienia nowych sił, zarówno w Seminarium Duchownym jak i w diecezjalnej administracji oraz duszpasterstwie. Ten dynamiczny rozwój budownictwa sakralnego w samym Tarnowie ma tym bardziej przełomowe znaczenie, że wpływa on również zasadniczo na postęp w zakresie instytucji ogólnodiecezjalnych. W typowej dla starej architektury Tarnowa ciasnocie, przedsięwzięcia te miały cechę prawdziwego kunsztu koncepcyjnego oraz musiały pociągać za sobą zwielokrotnione wydatki finansowe⁵³.

Gdy mowa o samym Tarnowie, to architekturę sakralną uzupełniły tu w omawianym czasie pomniki sztuki zdobniczej, które stały się zabytkami już w chwili ich powstania. A więc:

1. monumentalny pomnik pap. Jana Pawła II na linii kaplicy Najśw. Sakramentu bazyliki katedralnej, odsłonięty 29 czerwca 1981 r.⁵⁴;

⁵² J. Gucwa bp, art. cyt., s. 235.

⁵³ W samym Tarnowie przeprowadzano w starych budynkach instytucji diecezjalnych żmudne i kosztowne remonty w ostatnim ćwierćwieczu, jak umocnienie oraz izolację fundamentów, adaptację mieszkań, itp.

⁵⁴ *Biskup Tarnowski Jerzy Ablewicz, Telegram do Ojca Świętego Jana Pawła II z okazji odsłonięcia jego pomnika na Placu Katedralnym w Tarnowie*. W: Currenda, nr 9—12, r. 131(1981) 197—198. Wł. Szczebak ks., *Tarnowski pomnik Jana Pawła II dziełem sztuki i katechezą*. Tamże, s. 246—250.

2. popiersie W. Witosa w krypcie katedry ⁵⁵;
3. nowy ołtarz, wykonany specjalnie dla odbierającej tu specjalny kult Matki Bożej Bolesnej — Piety ⁵⁶;
4. epitafium ku uczczeniu 200-lecia diecezji tarnowskiej, wmurowane 7 września 1986 r. na zewnętrznej ścianie prezbiterium katedry ⁵⁷.

Troska o kult Świętych i Błogosławionych

Wśród elementów konstytutywnych kościelnej posługi uświęcania bardzo ważne miejsce zajmuje kult Świętych i Błogosławionych, do którego należy także szacunek dla kandydatów na ołtarze. Bp tarnowski Jerzy Ablewicz przejawia na tym polu w ciągu minionego dwudziestopięciolecia swych rządów gorliwość wyrastającą ponad przeciętny stan. Z tego środka zbawienia czyni on specjalne narzędzie swych pastoralnych działań oraz biskupich obowiązków. Obok normalnego nurtu czci Świętych związanego z kalendarzem liturgicznym, czy poświęceniami świątyni ich imienia, tworzy On w diecezji nową, ponadczasową i trwałą warstwę religijności Ludu Bożego. Choć należałoby tu oddzielnie omówić kult maryjny oraz pozostałych Świętych, to jednak ujmijemy te sprawy łącznie, dając oczywiście pierwszeństwo pierwiastkowi mariologicznemu.

Kult maryjny. Historycznymi dla diecezji faktami pozostaną przede wszystkim uroczystości koronacyjne Obrazów i Figur, które były zawsze przez Biskupa osobiście inicjowane, wszechstronnie przygotowane i przeprowadzone z pedantyczną dokładnością oraz najlepiej pojętym, religijnym bogactwem zewnętrznym. Dostojny Pasterz-Jubilat przeprowadził pięć maryjnych koronacji Obrazów i Figur, które od wielu lat odbierały szczególnie kult wiernych. Były to koronacje: w Okulicach ⁵⁸, Limanowej ⁵⁹, Nowym Sączu — parafii Ducha Świętego ⁶⁰, Lipinkach k/Biecza ⁶¹, Szczyrzycu ⁶². Spośród 10-ciu

⁵⁵ Currenda, nr 12, r. 135(1985) 351—352.

⁵⁶ Ołtarz dla Piety ufundowały matki parafii katedralnej. Odnowioną Figurę wniesiono do niego 5 września 1986 r. wśród specjalnych uroczystości z udziałem kardynałów i biskupów podczas 215 sesji Konferencji Episkopatu Polski obradującej w Tarnowie z okazji 200-lecia diecezji. Zob. A. K o k o s z k a ks., *Święty Jubileusz Kościoła Tarnowskiego*. W: Currenda, nr 10—12, r. 136(1986) 321.

⁵⁷ Tamże, s. 323. Przełomowy i monumentalny charakter ma także zmiana przeprowadzona w wewnętrznym wystroju bazyliki katedralnej, a wśród sprzętu liturgicznego zasługuje na wzmiankę nowa monstrancja, ufundowana przez duchowieństwo diecezji na jej 200-lecie, przeznaczona do Wieczystej Adoracji Najśw. Sakramentu, która zostanie tu wprowadzona jako pamiątka tego Jubileuszu. Tamże.

⁵⁸ Koronacja Obrazu Matki Bożej z Dzieciątkiem miała miejsce dnia 9 września 1962 r. Dokonał jej Prymas polski kard. Stefan Wyszyński łącznie z biskupem Jerzym Ablewiczem. A. M a r d e u s z ks., *Okulice — Matka Boża z Dzieciątkiem*. W: TST, t. IX, Tarnów 1983, s. 234.

⁵⁹ Koronacja Figury — Piety odbyła się 11 września 1966 r. Dokonał jej kard. Karol Wojtyła, metropolita krakowski łącznie z biskupem Jerzym Ablewiczem. P. B e d n a r c z y k bp, *Limanowa — Matka Boża Bolesna*. Tamże, s. 199. W Limanowej zostały skradzione korony 27 maja 1981 r. Rekoronacji Figury dokonał znów Karol Wojtyła, lecz już jako papież Jan Paweł II, podczas swej drugiej pielgrzymki do Polski. Rekoronacja miała miejsce 22 czerwca 1983 r. na Błoniach Krakowskich. Zob. Jan Paweł II, *Druga pielgrzymka do Polski — Przemówienia, Homilie*. Wyd. Znak — Kraków 1983, s. 208. Uroczystość intronizacji w Limanowej odbyła się 26 czerwca tegoż roku. Przewodził jej bp Jerzy Ablewicz. Currenda, nr 1—5, r. 134 (1984) 20—24.

⁶⁰ Koronacji Obrazu Matki Bożej Pocieszenia dokonał Prymas polski kard. Stefan Wyszyński łącznie z biskupem Jerzym Ablewiczem dnia 11 sierpnia 1963 r. J. B i e n i e k ks., *Nowy Sącz — Matka Boska Pocieszenia*. W: TST, t. IX, Tarnów 1983, s. 221.

koronacji maryjnych na terenie diecezji tarnowskiej, pięć dokonano poprzednio od 1904 do 1937 r.⁶³ Pięć ostatnich skoncentrowało się od 1962 do 1984 r. Jednakże nie tylko ilość oraz koncentracja w czasie są ich główną właściwością, lecz nadanie im przez Pasterza Diecezji szczególnych wymiarów pastoralnych. Koronacje były mianowicie poprzedzane: wyczerpującymi Listami pasterskimi do diecezjan; specjalnie opracowanymi przez dobranych autorów czytankami majowymi; omówieniem tej problematyki na kursach i konferencjach duszpasterskich z kapłanami; przyprowadzeniem na same uroczystości licznych pielgrzymek grupowych przez duszpasterzy. W ten sposób koronacje maryjne gromadziły dziesiątki, a niektóre z nich nawet setki tysięcy wiernych, którzy tłumnie przystępowali tam do Sakramentów świętych. Koronacjom towarzyszył też liczny udział duchowieństwa z biskupami z wielu diecezji, nie wyłączając zagranicznych. Spośród polskich biskupów z reguły brali w nich udział ks. Prymas kard. S. Wyszyński lub ks. Metropolita krakowski kard. K. Wojtyła, albo obydwaj równocześnie. Koronacje maryjne były więc swoistymi akcjami duszpasterskimi całej diecezji. W danym kościele pozostawiały one jakościowe zmiany duchowe, czyniąc z nich sanktuaria pierwszej kategorii, które stawały się odtąd ogniskami religijnego oddziaływania na najbliższy sobie region.

Temat koronacji należy poszerzyć na obchodzone w tym czasie, na skalę przynajmniej regionalną jeśli nie w pełni diecezjalną, pięćdziesięciolecia rocznic koronacji: w Zawadzie k/Dębicy (1970 r.)⁶⁴, w Przeczycy (1975 r.)⁶⁵, w Bochni (1985 r.)⁶⁶.

Pomijam tu omówienie innych doniosłych czynników rozwoju pobożności maryjnej, popieranej w minionym ćwierćwieczu przez Tarnowskiego Pasterza

⁶³ Koronacji Figury Matki Bożej Pięknej dokonał sam biskup Jerzy Ablewicz dnia 17 sierpnia 1980 r. K. Szwarga ks., *Lipinki — Piękna Madonna z Dzieciątkiem*. Tamże, s. 207.

⁶² Koronacji Obrazu Matki Bożej z Dzieciątkiem dokonał ks. Prymas kard. Józef Glemp łącznie z biskupem Jerzym Ablewiczem dnia 19 sierpnia 1984 r. B. S. Ziema OC, *Uroczystości koronacyjne i jubileuszowe w Szczyrzycu*. W: Currenda, nr 10—12, r. 134(1984) 279.

⁶³ W 1904 r. — Tuchów; w 1920 r. — Zawada k/Dębicy; w 1934 r. — Bochnia; w 1937 r. — Odporyszów. Należy tu wyjaśnić, że do 4-ech rodzinnych koronacji maryjnych (Tuchów, Zawada, Bochnia, Odporyszów) doszła jeszcze koronowana Figura Madonny Pięknej w Przeczycy, gdy parafia ta została przyłączona od przemyskiej do tarnowskiej diecezji bullą pap. Piusa XI „*Vixdum Poloniae unitas*” z 28 października 1925 r. Koronacja w Przeczycy miała miejsce 15 sierpnia tegoż roku. Tak więc Przeczycza powiększyła odtąd liczbę koronowanych Obrazów i Figur maryjnych w diecezji, była jednak dziełem diecezji przemyskiej. E. Lazarowicz ks., *Przeczycza — Piękna Madonna*. W: TST, t. IX, Tarnów 1983, s. 258.

⁶⁴ W Zawadzie uroczystości te odbyły się 13 września 1970 r. z udziałem metropolity krakowskiego kard. Karola Wojtyły. Poprzedził je *List pasterski Biskupa Tarnowskiego do diecezjan* z 22 sierpnia tegoż roku. Currenda, nr 1—4, r. 121(1971) 91—94.

⁶⁵ W Przeczycy obchody pięćdziesięciolecia koronacji odbyły się 24 sierpnia 1975 r. i były połączone z rekonacją, której dokonał kard. Karol Wojtyła, metropolita krakowski łącznie z biskupem Jerzym Ablewiczem. Rzecz ta ma swoją historię. W Przeczycy mianowicie zostały skradzione korony w 1937 r., które dziwnym zrządzeniem Opatrzności odnaleziono późną jesienią 1975 r., lecz rekonacji dokonano już wcześniej z okazji 50-lecia koronacji nowymi koronami. E. Lazarowicz ks., art. cyt., s. 258. Na uroczystość rekonacji wydał okolicznościowy List pasterski bp Jerzy Ablewicz, dnia 2 lipca 1975 r. W: Currenda, nr 1—7, r. 126(1976) 50—53.

⁶⁶ Obchody 50-lecia koronacji w Bochni powinny się były odbyć już w 1984 r. i tak były zaplanowane. Jednak ciężka choroba proboszcza — ks. St. Wójtowicza oraz śmierć, spowodowały zwłokę o cały rok. Zob. K. Dziubaczka ks., *Uroczystości 50-lecia koronacji Obrazu łaskami słynącego Pani Bocheńskiej*. W: Currenda, nr 8—11, r. 135(1985) 291—298.

rza, jak np. podtrzymywanie głębokiej więzi z Sanktuarium Narodowym na Jasnej Górze, z Sanktuarium Tuchowskim oraz innymi ośrodkami kultu maryjnego w diecezji. Nie można jednak nie zaakcentować Peregrynacji kopii Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej w symbolach Ewangelii i Świecy⁶⁷. Peregrynacja była programem duszpasterskim Episkopatu Polski, po-myślana jako nowenna i oktawa Tysiąclecia Chrztu Polski („Sacrum Poloniae Millennium”). W diecezji tarnowskiej poprzedziły Peregrynację całoroczne przygotowania. Otworzył je więc List pasterski bpa Jerzego Ablewicza z 15 września 1967 r., zapowiadający uroczyste poświęcenie diecezji Niepokalanemu Sercu Najśw. Maryi Panny, przewidziane na 15 października tegoż roku o godz. 11-tej w katedrze tarnowskiej. Była to akurat 50-ta rocznica objawień Matki Bożej w Fatima. Rządca diecezji polecił równocześnie na tę niedzielę bicie w dzwony we wszystkich kościołach o godz. 20-tej wieczór, wszystkich zaś ojców wezwał do poświęcenia w domach w tym czasie rodzin Niepokalanemu Sercu Maryi⁶⁸. Wydarzenie to było wielkim przeżyciem dla ludu wiernego diecezji a w zamyśle Biskupa stanowiło początek wspomnianych przygotowań na Peregrynację. Przygotowania objęły z kolei kursy i rekolekcje dla duchowieństwa, a także specjalne spotkania z wyselekcjonowanymi kapłanami zakonnymi i diecezjalnymi, których przewidziano na misjonarzy lub rekolekcjonistów w poszczególnych parafiach. Biskup bowiem postawił zasadę, że przed Peregrynacją mają się odbyć w każdej parafii misje lub przynajmniej dłuższe rekolekcje. Tak gruntownie przygotowana Peregrynacja odbyła się we wszystkich parafiach diecezji, począwszy w Tarnowie od parafii Najśw. Serca Pana Jezusa na Rzędzinie w grudniu 1968 r., a skończywszy w Gorlicach na kościele parafialnym pod wezwaniem Narodzenia Najśw. Maryi Panny w grudniu 1970 r. Towarzyszyły jej wszędzie głębokie przeżycia religijne ludności, połączone z zewnętrznymi oznakami czci wobec Bogarodzicy⁶⁹.

Maryjna wizja diecezji, jaką Pasterz Tarnowski najwyraźniej pielęgnował w swym umyśle i sercu, znalazła swój dalszy rozwój w Nawiedzeniu bazyliki katedralnej przez rzeczywistą już Kopię Obrazu Jasnogórskiego w dniach od 1 do 8 września 1982 r.⁷⁰ Zarówno przygotowanie tego Nawiedzenia w Tarnowie jak jego program i realizacja były czymś zupełnie nowym i orzeźwiają-cym dla samego Tarnowa a także dla diecezji, gdyż brały w niej udział delegacje z poszczególnych parafii. To Nawiedzenie zapowiedziane Listem pa-

⁶⁷ Ze względu na obiektywne uwarunkowania kopia Obrazu nie peregrynowała na tym etapie i dlatego różne diecezje zastępowały ją różnymi symbolami. Po parafiach wystawiano podczas tych Nabożeństw pustą ramę z kwiatami w środku. Natomiast oficjalnymi symbolami diecezjalnymi była ewangelia i świeca. Przygotowano na ten cel specjalny, duży ewangeliarz.

⁶⁸ *List Biskupa Tarnowskiego o oddaniu diecezji i jej rodzin Niepokalanemu Sercu Najśw. Maryi Panny*. W: *Currenda*, nr 9—12, r. 117(1967) 271.

⁶⁹ Od dawna nie notowano tak dużej frekwencji do Sakramentów świętych, jaka miała miejsce podczas Peregrynacji; zdarzały się liczne pojednania zadawnionych sporów i waśni; wzmożł się ruch pielgrzymkowy wewnątrzdiecezjalny do lokalnych sanktuariów maryjnych; po rodzinach poszczególnych parafii odbywała się jakby „Mała Peregrynacja” obrazu Madonny Częstochowskiej, przywiezionego przez pielgrzymki — delegacje na Jasną Górę; w niektórych parafiach peregrynowały kopie miejscowych obrazów łaskami słynących, odbierających znaczniejszy kult. Por. B. Kumor ks., dz. cyt., s. 299—300. Fakty powyższe znane są też piszącemu z własnego doświadczenia.

⁷⁰ Był to znów w zasadzie program Episkopatu Polski, ażeby w jubileuszowym roku 600-lecia przebywania Obrazu Czarnej Madonny w Częstochowie nawiedziła Ona kościoły katedralne poszczególnych diecezji. Wszakże Biskup Diecezjalny Tarnowa uczynił znów z tego faktu niezwykle wydarzenie duszpasterskie. Madonna peregrynowała w słynnej kopii, jaką dla Polski poświęcił specjalnie w Rzymie pap. Pius XII dnia 14 maja 1957 r.

sterskim Rządcy Diecezji, datowanym 26 lipca 1982 r.⁷¹, było poprzedzone czuwaniem modlitewnym na Jasnej Górze licznej pielgrzymki duchowieństwa i wiernych z diecezji oraz manifestacyjnym przywiezieniem Kopii Obrazu korowodem kilkunastu autokarów. W Tarnowie wierni zgotowali tłumne i gorące przyjęcie Obrazowi dnia 1 września, nieprzerwanie czuwali z modlitwą przy nim na Placu Katedralnym i 8 września pożegnali Obraz, odprowadzając go procesjonalnie ku kościołowi Księża Misjonarzy, skąd przez wydelegowaną pielgrzymkę został odwieziony do Częstochowy⁷². Pożegnanie Obrazu zgromadziło przy pięknej słonecznej pogodzie wielotysięczne rzesze ludzi. Od początku ulicy Krakowskiej po wiadukt kolejowy widziało się jedną wielką falę rozśpiewanych i rozmodlonych uczestników tej uroczystości⁷³. Był to okres stanu wojennego w Polsce, stąd dla znękanym ludzi wydarzenie to miało wyjątkowe znaczenie, jako źródło pociechy i nadziei. Całokształt tej uroczystości osobiście programował bp Jerzy Ablewicz i czuwał nad jej realizacją od Jasnej Góry po Tarnów, wygłaszając przy tym liczne przemówienia i celebrując nabożeństwa⁷⁴. Wierni miasta Tarnowa dla uczczenia tego wydarzenia i jakby dla zatrzymania tamtego czasu ustawili duży krzyż w kwiatkach na Placu Katedralnym, gdzie na specjalnym feretrone był umieszczony Obraz-Kopia Madonny Częstochowskiej.

Podobne uroczystości Nawiedzenia Kopii Jasnogórskiego Obrazu urządził i przeprowadził Pasterz Tarnowski w parafii Matki Bożej Nieustającej Pomocy Mielec — Osiedle. Miały one tam zasięg jednak nie ogólnodiecezjalny lecz regionalny i odbyły się w dniach 1—8 września 1983 r.⁷⁵

Kult Świętych. Zwykło się mówić, że zwłaszcza w polskim społeczeństwie jest łatwiej rozwijać kult Bogarodzicy, niż Świętych Pańskich. Bp Jerzy Ablewicz w najmniejszym jednak stopniu nie zaniedbywał i tego ostatniego. Szczególną zaś uwagę poświęcił Świętym i Błogosławionym związanym z diecezją. Należą do nich: Św. Stanisław Szczepanowski BM, Św. Świerad, błog. Kinga, błog. Szymon z Lipnicy, błog. Maria Teresa Ledóchowska. Jego postawa pod tym względem dała się odczytać już w pierwszych dniach rządów. Świętych i Błogosławionych tarnowskich wymieniał On od początku nieprzerwanie w publicznych swoich modlitwach oraz odwoływał się do nich w swych licznych przemówieniach. Obok tych i innych jeszcze wyrazów zwyczajnej czci, Tarnowski Pasterz dokonał w minionym ćwierćwieczu szeregu specjalnych akcji, które Świętych i Błogosławionych diecezji wpisały w głęboką świadomość religijną Ludu Bożego.

Przede wszystkim utworzył ośrodki sanktuaryjne w ich kościołach i parafiach z uroczystej obchodzonymi odpustami, na które się sam często udaje lub wysyła biskupów pomocniczych. Następnie wykorzystuje ważniejsze rocznice, ażeby Świętym i Błogosławionym przydać nowego blasku zewnętrznego kultu. Temat ten jest bardzo obszerny i można wskazać jedynie najważniejsze jego punkty.

⁷¹ Currenda, nr 9—12, r. 132(1982) 195—199.

⁷² *Program uroczystości Nawiedzenia Matki Bożej w bazylice katedralnej w Tarnowie w dniach 1—8.IX.1982 r.*, z dnia 5.VIII.1982 r. Jerzy Ablewicz bp. Tamże, s. 202—205.

⁷³ T. Szarwark ks., *Uroczystości Nawiedzenia Matki Bożej w bazylice katedralnej w Tarnowie w dniach 1—8.IX.1982*. Tamże, s. 205—214.

⁷⁴ Godnym wzmianki jest jego autorstwa wymowny w swej treści „Akt zawierzenia diecezji tarnowskiej Matce Bożej nawiedzającej w Częstochowskim Obrazie bazylikę katedralną w Tarnowie”, który On sam odmówił z ludem tarnowskim zarówno na Jasnej Górze jak w samym Tarnowie. Duszpasterze zaś odmówili go we wszystkich kościołach diecezji w niedzielę 5 września. Tamże, s. 200—202.

⁷⁵ J. Białobok ks., *Nawiedzenie Mielca przez Matkę Bożą w jej Jasnogórskim Obrazie*. W: Currenda, nr 1—5, r. 134(1984) 47—64.

Dużo uwagi poświęcił Biskup Tarnowski kultowi błog. Kingi w Starym Sączu. Wznowił więc starania o jej kanonizację, zyskując dla tej sprawy poparcie biskupów polskich⁷⁶. Czuwa troskliwie, by doroczne odpusty ku jej czci były należycie obchodzone; przy jej Grobie urządził diecezjalne uroczystości milenijne w 1966 r.⁷⁷ Zwłaszcza zaś zorganizował w 1981 r. na wysokim poziomie obchody 700-lecia założenia klasztoru PP Klarysek w Starym Sączu, których zasadniczą treścią była postać Błogosławionej⁷⁸.

Kult *Św. Świerada* zawdzięcza niewątpliwie bpowi Jerzemu Ablewiczowi zupełnie nową erę swego rozwoju. Zauważył On bardzo szybko i docenił Tropie, jako jeden z ośrodków duchowego rozwoju diecezji⁷⁹. Kulminacyjnym punktem działań wzbogacających kult *Św. Świerada* były obchody 900-letniej rocznicy jego kanonizacji. Urządzono je w Tropiu dnia 17 lipca 1983 r. Biskup Tarnowski uczynił z obchodów wydarzenie pastoralne całej diecezji. Zainteresował tą sprawą papieża Jana Pawła II, który 30 kwietnia 1983 r. wystosował ze swej strony na tę okazję specjalny List do biskupów: Tarnowa, Nitry na Słowacji oraz Pécs na Węgrzech, z którymi to diecezjami Święty był także związany⁸⁰. Sam Pasterz Tarnowski poświęcił *Św. Świeradowi*: wielkopostny List pasterski do diecezjan datowany 14 lutego 1983 r., Komunikat przed samą uroczystością w Tropiu, przemówienie na rozpoczęcie tam Nabożeństwa oraz „Akt oddania diecezji tarnowskiej Zbawicielowi w Roku Odkupienia przez św. Świerada”⁸¹. W uroczystościach wziął udział, między innymi, abp Józef Tomko, z pochodzenia Słowak, ówczesny Sekretarz Generalny Synodu Biskupów, który przemówił do tłumnie zebranych wiernych poprawną polszczyzną⁸².

Św. Stanisław Szczepanowski BM przechodził w 1979 r. przez swoją wielką rocznicę 900-lecia śmierci męczeńskiej. Toteż obok zwykłego ożywienia kultu, którego byłby i tak doznał, zgodnie z ogólną postawą pastoralną Biskupa Tarnowskiego, wyrósł On niewątpliwie w minionym ćwierćwieczu na pierwszoplanową postać wśród Świętych diecezjalnych. Znaczącą odnowę i wzrost jego czci zawdzięcza diecezja licznym faktom dokonany przez bpa Jerzego Ablewicza, osobiście wielce zafascynowanego postacią św. Stanisława. W kontekście ogólnopolskiego i krakowskiego zainteresowania 900-

⁷⁶ B. Kumor ks., dz. cyt., ss. 300. Sporo wysiłku z upoważnienia bpa J. Ablewicza włożył w poszukiwania historyczne dotyczące kanonizacji bł. Kingi ks. Jan Caliński (†1970 r.). Curr., nr 1—7, r. 118(1968) 96—98.

⁷⁷ K. Szwarga ks., *Stary Sącz — Błogosławiona Kinga*. W: TST, t. IX, Tarnów 1983, s. 336. Art. jest częścią rozprawy doktorskiej Autora obejmującej całokształt kultu bł. Kingi.

⁷⁸ Siedemsetlecie klasztoru upłynęło 6 lipca 1980 r., lecz obchody jubileuszowe miały miejsce 26 lipca 1981 r. Poprzedził je List pasterski bpa Jerzego Ablewicza z 26 czerwca 1981 r., został też przez niego na tę okazję przygotowany specjalny „Akt oddania diecezji w opiekę błog. Kingi”. Zob. Currenda, nr 9—12, r. 131(1981) 198—203. W uroczystościach wzięło udział kilku biskupów polskich, a wśród nich metropolita wrocławski, późniejszy kard. H. Gulbinowicz oraz Sekretarz Episkopatu abp Br. Dąbrowski.

⁷⁹ Ks. Biskup J. Ablewicz świadomie zainteresował działalnością i postacią św. Świerada światowej sławy uczonego J. T. Milika, który przeprowadził w tym przedmiocie gruntowne badania i napisał monografię: *Święty Świerad*, Rzym 1966. Zob. także Wł. Bobowski bp, *Tropie — św. Andrzej Świerad*. W: TST, t. IX, Tarnów 1983, s. 352—358; *Sanktuarium św. Świerada i Benedykta w Tropiu*. W: Currenda, nr 1—4, r. 133(1983) 85.

⁸⁰ Currenda, nr 5—8, r. 133(1983) 122—124.

⁸¹ Tamże, s. 124—129, 150—151; Currenda, nr 1—5, r. 134(1984) 16—20.

⁸² Por. St. Pietrzak ks., *Sprawozdanie z uroczystości Jubileuszu 900-lecia kanonizacji św. Świerada w Tropiu*. Tamże, s. 45.

-letnią rocznicą męczeństwa św. Stanisława⁸³, tarnowski Rządca uznał „za zaszczytny obowiązek”, jak mówił, szczególne uczczenie tej rocznicy, ponieważ ten Święty urodził się na tym terenie oraz obok Najśw. Maryi Panny w tajemnicy Narodzenia jest pierwszorzędnym Patronem diecezji. Toteż nadał temu obchodowi zupełnie wyjątkowy kształt. Proklamował mianowicie rok poprzedzający datę 900-lecia męczeństwa „Diecezjalnym Rokiem Stanisławowskim” i otworzył go 7 maja 1978 r. (niedziela) w Szczepanowie podczas dorocznego odpustu.

Bp Jerzy Ablewicz nadał kształt uroczystościom Roku Stanisławowskiego już w swoim Liście pasterskim z 25 stycznia 1978 r., opartym na gruntownych przemyśleniach osobistych wg współczesnego stanu badań naukowych. List był czytany z ambon w dwóch częściach, w drugą i третią niedzielę W. Postu 1978 r. Do tego pierwszego Listu dodał jeszcze jeden List pasterski z dnia 31 marca 1978 r., nawiązujący bezpośrednio do uroczystości w Szczepanowie⁸⁴.

Uroczystości szczepanowskie zgromadziły wielką rzeszę ludzi z całej diecezji, Nabożeństwu przewodniczył metropolita krakowski kard. Karol Wojtyła, kazanie zaś wygłosił ks. Prymas kard. Stefan Wyszyński. Na samym wstępie Nabożeństwa bp Jerzy Ablewicz odczytał List Ojca Świętego Pawła VI, który z datą 11 kwietnia 1978 r. Namiestnik Chrystusowy specjalnie na tę okazję przesłał na ręce Biskupa Tarnowskiego⁸⁵. Przybyła tu także spora ilość wiernych oraz duchowieństwa archidiecezji krakowskiej, gdyż jej Rządca kard. Karol Wojtyła skierował w tej sprawie Odezwę do Ludu Bożego. Z Wawelu zaś przywieziono Relikwiarz z głową św. Stanisława, którym na zakończenie Biskupi pobłogosławili zebranych⁸⁶.

Życie diecezji pod tym znakiem płynęło potem przez cały rok. Rekolekcje stanisławowskie dla kapłanów wygłosił dziwnym, zrzędzeniem Opatrzności sam bp Jerzy Ablewicz, ponieważ w ostatniej chwili ciężko zachorował zamówiony rekolekjonista O. J. Wojnowski z Tuchowa. Do idei stanisławowskiej nawiązywały kongregacje rejonowe i kursy duszpasterskie kapłanów, jak również katechezy i kazania, do Szczepanowa podążały liczne pielgrzymki, zarówno z samej diecezji jak i spoza niej; została urządzona w Szczepanowie bogata w zbiory wystawa poświęcona św. Stanisławowi; Księża profesorowie Seminarium Duchownego poświęcili tej problematyce specjalny, VII tom Tarnowskich Studiów Teologicznych (1979 r.) dedykowany pap. Janowi Pawłowi II, z racji jego pielgrzymki do Polski; itp.⁸⁷ O nowe przeżycia religijno-duszpasterskie w diecezji Rok Stanisławowski został wzbogacony wyborem metropolity krakowskiego na Stolicę Piotrową⁸⁸. Zamknięcie tego bogatego w przeżycia duchowe roku odbyło się w Krakowie dnia 30 wrześ-

⁸³ Św. Stanisławowi archidiecezja krakowska poświęciła swój synod, trwający 9 pełnych lat. Episkopat Polski wydał natomiast List pasterski, związany z 900-leciem męczeństwa tego świętego. Zob. Currenda, nr 7—9, r. 130(1980) 181—183.

⁸⁴ Tamże, nr 9—12, r. 128(1978) 261—274; 275—279.

⁸⁵ Tamże, s. 257—259.

⁸⁶ Tamże, nr 9—12, r. 128(1978) 274—275. W oktawie uroczystości szczepanowskich miały swój Dzień Modłów Seminarium Duchowne: tarnowskie i krakowskie. Z Krakowa przywiózł swoją delegację alumnów ówczesny rektor ks. Fr. Macharski, późniejszy kardynał. Z własnego doświadczenia autora.

⁸⁷ Currenda, nr 5—8, r. 129(1979) 195—203.

⁸⁸ Metropolita krakowski uczcił w archidiecezji rocznicę 900-lecia śmierci męczeńskiej św. Stanisława dziewięcioletnią nowenną przygotowawczą, na którą złożył się powoli tworzony synod archidiecezjalny. Został on zakończony przez niego samego, ale jako już papieża w 1979 r., podczas pielgrzymki do Ojczyzny. Synod ten został wydany drukiem w 1985 r. Zob. *Duszpasterski synod archidiecezji krakowskiej 1972—1979*, t. I: *Przebieg prac synodalnych, Dokumenty Synodu*, stron: 540; t. II: *Dokumentacja*, stron 390. Kraków 1985. Istnieje także wydanie włoskie syno-

nia (a nie 8 maja jak pierwotnie planowano) 1979 r., dokąd udała się w tym celu diecezjalna pielgrzymka pod przewodnictwem swojego Arcypasterza ⁸⁹. Program pielgrzymki był bogaty: o godz. 10-tej przywitanie na Wawelu przez bpa pomocniczego Krakowa Juliana Groblickiego, (w zastępstwie nieobecnego kard. Fr. Macharskiego), odczytanie telegramu Ojca Świętego, koncelebra Mszy św. na Placu Wawelskim pod przewodnictwem bpa Jerzego Ablewicza oraz jego przemówienie, uroczyste Nieszpory na Skałce o godz. 14-tej i przemówienie końcowe ⁹⁰.

Rok Stanisławowski, trwający 16 miesięcy, był bez wątpienia jednym z najbogatszych duszpastersko okresów w minionym ćwierćwieczu pasterzowania bpa Jerzego Ablewicza w Tarnowie. Tematyka tego roku, tj. utrwalenie przez męczeńską śmierć św. Stanisława ładu moralnego w Ojczyźnie trafiała tu na dziwnie podatny, warunkami historycznymi określony, grunt.

Bp Jerzy Ablewicz nie pominął też stosownych okoliczności, ażeby rzucić nowe światło na dwoje Błogosławionych diecezjalnych, związanych z Lipnicą Murowaną.

Dla uczczenia błog. *Marii Teresy Ledóchowskiej* urządził w Lipnicy Murowanej uroczystość pobeatyfikacyjną, dnia 16 maja 1976 r. Było to równocześnie, z ramienia Episkopatu, ogólnopolskie uczczenie tej nowej Błogosławionej naszej ziemi, na które ściągnęło około sto tysięcy wiernych z większością biskupów polskich oraz kilkoma zagranicznymi. Pasterz Diecezji przygotował i przeprowadził te uroczystości w sposób bardzo pogłębiony i okazały. Powstało przy tej okazji kilka oryginalnych pieśni ku czci błog. *Marii Teresy* ⁹¹.

Błogosławionego *Szymona z Lipnicy*, oprócz częstego celebrowania jego odpustów w Lipnicy, uczcił Tarnowski Pasterz na 500-lecie jego śmierci (1982 r.), wydając już 18 lipca 1980 r. odezwę „Do rodzin parafii lipnickiej”, ażeby w związku z tym przyjmowały z głęboką wiarą obraz swego wielkiego Rodaka mający nawiedzać domy ⁹².

Szacunek dla Kandydatów na ołtarze. W ramach uświęcającej roli Kościoła wykonywanej przez każdego biskupa w Kościele partykularnym mieści się bez wątpienia, jako powinność moralna, troskliwe uszanowanie wobec wszystkich zmarłych, którzy przez swoje świetlane życie chrześcijańskie zasługują na poparcie do publicznej czci na ołtarzach.

W tarnowskiej diecezji już bp Jan Stepa (1946—1959) wszczął pierwsze kroki o beatyfikację 17-letniej Karoliny Kózka z parafii Zabawa, która w 1914 r. poniosła śmierć męczeńską z rąk carskiego żołnierza w początkach I-ej wojny światowej w obronie czystości. Wstępna faza procesu miała jednak dramatyczne dzieje, na skutek różnych uwarunkowań. Ostatecznie proces nie ruszył z miejsca aż do objęcia Stolicy Tarnowskiej przez bpa Jerzego Ablewicza ⁹³. Gdy nowy Ordynariusz tylko nieco się rozglądnął w swych no-

du krakowskiego: *Il Sinodo Pastorale di Cracovia 1972—1979*. Libreria Editrice Vaticana 1985.

⁸⁹ Pielgrzymkę tę zapowiedział znów List pasterski bpa Jerzego Ablewicza z dnia 1 września 1979 r. W: *Currenda*, nr 9—12, r. 129(1979) 307—309.

⁹⁰ Tamże, nr 7—9, r. 130(1980) 187—203.

⁹¹ St. Lisowski ks., *Ogólnopolskie uroczystości ku czci bł. *Marii Teresy Ledóchowskiej**. W: *Currenda*, nr 8—12, r. 126(1976) 182—206; St. Wiśniowski ks., *Lipnica Murowana — Błogosławiona Maria Teresa*. W: TST, t. IX, Tarnów 1983, s. 328. Cztery pieśni ku czci bł. *Marii Teresy* skomponował ks. Wł. Świder. Cur. nr 1—7, r. 126(1976) 167—168; nr 8—12, r. 126(1976) 203—205; relacja ks. K. Pasionka.

⁹² *Currenda*, nr 10—12, r. 130(1980) 289.

⁹³ P. Bednarczyk bp, J. Białobok ks., *Czcigodna Karolina Kózka*. Rzym 1986, s. 70.

wych uwarunkowaniach, już w 1963 r. zajął się tą sprawą w sposób gruntowny, kompetentny i ogromnie zaangażowany od strony osobistej. Świadczą o tym zarówno jego Listy pasterskie poświęcone tej sprawie jak też liczne przemówienia oraz niekończące się trudy podejmowane dla samej procedury. Przy pełnej subordynacji wobec ostatecznego wyroku Stolicy Apostolskiej, jak często mawiał, pragnął Tarnowski Ordynariusz zrobić wszystko, co jest do zrobienia od strony ludzkiej, ażeby nie zatracić tego daru Bożego, jaki został dany w postaci młodocianej męczennicy nie tylko diecezji lecz także Ojczyźnie i Kościołowi. Odbył się więc żmudny proces zgodnie z wymogami prawa tak na szczeblu diecezjalnym jak rzymskim, który nie był pozbawiony bardzo trudnych momentów, ale przy tym i wyraźnych znaków Bożych. Proces, który zasługuje na swoje odrębne opracowanie, znalazł ostatecznie swój koniec w Dekrecie pap. Jana Pawła II z dnia 30 czerwca 1986 r. Następca św. Piotra mianowicie stwierdził uroczyście w wymienionym Dekrecie męczeństwo Karoliny w sensie kościelnym, przyznał jej tym samym tytuł „Czcigodnej” oraz utorował drogę do ołtarzy⁹⁴. Nie można nie spostrzec, że bp Jerzy Ablewicz został jakby przez Opatrzność specjalnie przeznaczony do sfinalizowania tego ogromnego dzieła. Sam bowiem już w diecezji przemyskiej był zatrudniony w procesach beatyfikacyjnych (Sług Bożych: Ks. Bałickiego i Ks. Markiewicza) a jako Biskup Tarnowski, pracuje w charakterze Członka Kongregacji do spraw Świętych i Błogosławionych. Wszystko wskazuje na to, że beatyfikacja Czcigodnej Karoliny Kózka odbędzie się w czerwcu 1987 r. podczas trzeciej pielgrzymki pap. Jana Pawła II do Ojczyzny oraz jego pobytu w Tarnowie. Będzie to nie tylko pierwsza w dziejach diecezji tarnowskiej beatyfikacja i związany z tym bezprecedensowy awans tej diecezji w sferze dawania świadectwa wartościom ewangelicznym, będzie to zarazem osobisty sukces bpa Jerzego Ablewicza, wieńczący jego nadzwyczajne wysiłki by do tego doprowadzić, potwierdzający jego dziwny instynkt nadprzyrodzony, że właśnie tą drogą należało pójść.

Akcja trzeźwosciowa

Byłoby truizmem powtarzać tutaj, że świętość społeczeństwa polskiego, a więc i wiernych diecezji tarnowskiej, jest zwłaszcza w ostatnim ćwierćwieczu zagrożona przez alkoholizm, narkomanię, nikotynizm, najbardziej jednak przez nadużycie alkoholu. Toteż zarówno wszyscy biskupi jak i każdy z nich wzięty pojedynczo, zwalczają w latach powojennych w dostępny sobie sposób tę narodową wadę.

Wśród specyficznych elementów pastoralnej posługi bpa Jerzego Ablewicza utrzymało się także na tym polu coś oryginalnego, własnego i przełomowego. Choć od samego początku swych rządów w Tarnowie wskazywał On w swym nauczaniu na zagrożenie alkoholizmem, to jednak w bardzo już ukonkretnioną fazę weszło jego działanie na tym polu w czasie diecezjalnego „Roku Stanisławowskiego” (1978—1979). W swym wielkopostnym Liście pasterskim z 25 stycznia 1978 r., zapowiadającym obchody stanisławowskie, wytyczył jako jeden z głównych celów tego roku walkę o trzeźwość, a św. Stanisława ukazał jako Patrona trzeźwości. „Drodzy Bracia i Siostry! Na ołtarzu jubileuszowym św. Stanisława winniśmy złożyć wotum naszej narodowej trzeźwości” — pisał bp Jerzy Ablewicz w wymienionym Liście pasterskim⁹⁵. Idea okazała się natchniona, albowiem już w 1979 r. wyłoniła się z niej konkretna koncepcja. Poczęto mianowicie tworzyć w parafiach oddzielne grupy

⁹⁴ Tamże, s. 81. Currenda, nr 7—9, r. 136(1986) 212.

⁹⁵ Tamże, nr 9—12, r. 128(1978) 271.

starannie wyselekcjonowanych ludzi zwane „Parafialny Apostolat Trzeźwości” W ramach zaś tego apostolatu wyłaniają się od tego czasu tzw. „Koła św. Stanisława” których celem jest wszechstronna działalność na rzecz trzeźwości⁹⁶. Choć później na terenie Polski Episkopat zaaranżował tego rodzaju koła pod patronatem św. Maksymiliana Kolbe, to w tarnowskiej diecezji zakorzeniły się Koła św. Stanisława. Niebawem ustalono ostatnią niedzielę września „Dniem Diecezjalnego Apostolatu Trzeźwości” i zarazem dniem Kół św. Stanisława. Tarnowski Biskup wydał specjalny List pasterski do diecezjan na pierwszą z tych niedziel, tj. na 28 września 1980 r. List nosi datę 1 września tegoż roku⁹⁷.

Akcja trzeźwościowa, w miarę wzrastających potrzeb społecznych łączyła się w świadomości Biskupa z ukazywaniem zagrożeń nie tylko ze strony alkoholizmu lecz także narkomanii oraz nikotynizmu. Tej trosce dał On wyraz dnia 12 września 1985 r., gdy zaprosił do swej Rezydencji diecezjalnego i dekanalnych referentów trzeźwościowych, i przedstawił im swoje zaniepokojenie tymi problemami oraz wziął udział w żywej dyskusji. Posiedzenie miało znaczenie prawie historyczne, gdyż zostali na nie zaproszeni przedstawiciele wojewódzkich komitetów przeciwalkoholowych w Tarnowie i Nowym Sączu. Zarysowała się tu w perspektywie przyszłości współpraca na tym polu pomiędzy świeckimi komitetami przeciwalkoholowymi oraz parafialnym apostolatem. W tym samym roku 1985 wielu członków Kół św. Stanisława z diecezji wzięło udział w pielgrzymce do Szczepanowa w diecezjalnym „Dniu Trzeźwości”, tj. w niedzielę 29 września. Pielgrzymki takie postanowiono praktykować corocznie w przyszłości⁹⁸.

Powyższe innowacje trzeźwościowe zostały ostatecznie przypieczętowane na płaszczyźnie ustawodawczej. Oto IV Synod Tarnowski z 1986 r. ujął w swoje statuty zarówno „Parafialny Apostolat Trzeźwości”, jako ogólną strukturę obowiązującą dla każdej parafii jak też „Koła św. Stanisława” jako ich wewnętrzną komórkę⁹⁹. Synod podał równocześnie szczegółowy Statut odnośnie sposobu tworzenia tych struktur, ich składu, zadań oraz metody pracy trzeźwościowej. Zadania te określono tu według szerokiej koncepcji Biskupa, jako akcję przeciwko alkoholizmowi, narkomanii oraz nikotynizmowi¹⁰⁰.

Ruch pielgrzymkowy i duszpasterstwo sanktuaryjne

Ruch pątniczy i kościoły sanktuaryjne łączą się ze sobą w nierozdzielną całość. Już w Starym i Nowym Testamencie jest znane zjawisko pielgrzymowania do sanktuariów czyli miejsc, w których według wiary Ludu Bożego jest szczególnie obecny Bóg w swoich tajemnicach, wydarzeniach zbawczych, w swoich Świętych¹⁰¹. Pielgrzymowanie stało się nieodłącznym elementem historii Kościoła od pierwszych wieków, stąd weszło także do kościelnych określeń doktrynalnych i prawnych¹⁰².

⁹⁶ P. B., *Rok św. Stanisława BM w diecezji tarnowskiej*. Tamże, nr 7—9, r. 130 (1980) 197.

⁹⁷ Currenda, nr 10—12, r. 130(1980) 278—280.

⁹⁸ Tamże, nr 8—11, r. 135(1985) 247.

⁹⁹ IV SDT, stat. 707 §§ 1—2, s. 390—391.

¹⁰⁰ Statut Apostolatu Trzeźwości i Kół św. Stanisława. W: IV SDT, s. 492—496. Szczególne zaangażowanie w akcję trzeźwościową przejawia jej obecny referent ks. E. Łomnicki. Stwierdził to wyraźnie sam bp Jerzy Ablewicz.

¹⁰¹ Zob. T. Brzegowy ks., *Izrael pielgrzymujący*. W: TST, t. IX, Tarnów 1983, s. 37—51; M. Bednarz ks., *Znaczenie sanktuarium w Piśmie św.* Tamże, s. 25—36.

¹⁰² W. Kania ks., *Pielgrzymki w czasach Ojców Kościoła*. Tamże, s. 52—59. J. Dudziak ks., *Prawno-kanoniczna koncepcja sanktuarium*. Tamże, s. 60—73.

Ma swoją tradycję pielgrzymkową oraz własną sieć sanktuariów także diecezja tarnowska¹⁰³. Pielgrzymki oraz sanktuaria nie były tu jednak w zasadzie kierowane stałym nadzorem duszpasterstwa diecezjalnego. Rzec kształtowała się raczej zwyczajowo, wyjąwszy sporadyczne wypadki, gdy dochodziło do maryjnej koronacji obrazu lub figury, albo gdy wskazywano na kościoły, w których można zyskiwać odpusty z racji różnych jubileuszów.

Zjawisko sanktuariów i pielgrzymek weszło bezsprzecznie w przełomową fazę w ostatnim ćwierćwieczu. Bp Jerzy Ablewicz od samego początku przywiązywał dużą wagę do sanktuariów diecezjalnych. Bardziej znanym sanktuariom uświadamiał ich rolę religijną jaką spełniają w regionach, odkrywał sanktuaria mniej znane i dodawał im nowych bodźców rozwojowych, tworzył sanktuaria nowe. W swoim nauczaniu dawał często wyraz przekonaniu, że w każdym sanktuarium mieści się ogromna szansa duszpasterska, ponieważ sanktuaria kryją w sobie:

1. tajemnicę Bożej obecności;
2. tajemnicę Ciała Chrystusa;
3. tajemnicę Maryi;
4. tajemnicę „Boga Przedziwnego w swoich Świętych”¹⁰⁴.

Popieraniu sanktuariów służyły także konkretne działania Biskupa, jak: nowe koronacje maryjne, uroczyste obchodzenie wielkich rocznic związanych z sanktuariami, nadawanie niektórym kościołom tytułów związanych z wielkimi sanktuariami świata, ubogacanie duszpasterstwa sanktuaryjnego, dbałość o właściwy wystrój kościołów sanktuaryjnych. O koronacjach maryjnych była już mowa wcześniej, dokonano ich pięć w omawianym czasie¹⁰⁵. Spośród rocznic należy wspomnieć takie, jak: 300-tna rocznica wprowadzenia Obrazu Chrystusa Ukrzyżowanego w Kobylance (1982 r.)¹⁰⁶; 300-tna rocznica obecności łaskami słynącego Obrazu Pana Jezusa Miłosiernego w kościele w Ciężkowicach (1984 r.)¹⁰⁷; 50-ta rocznica koronacji Figury Matki Bożej Przeczyckiej, połączona z rekoronacją (1975 r.)¹⁰⁸; 50-ta rocznica koronacji Obrazu Matki Bożej Bocheńskiej (1985 r.)¹⁰⁹; 900-tna rocznica śmierci męczeńskiej św. Stanisława BM w Szczepanowie (1978—1979 r.)¹¹⁰; 900-tna rocznica kanonizacji św. Świerada w Tropiu (1983 r.)¹¹¹; 700-tna rocznica założenia klasztoru Sióstr Klarysek w Starym Sączu, której ośrodkiem był

¹⁰³ E. Krężel ks., *Szlaki pielgrzymie diecezji tarnowskiej*. Tamże, s. 74—96.

¹⁰⁴ Ten pogląd Biskupa Jerzego Ablewicza był wszystkim znany o wiele wcześniej z jego nauczania, zanim ostatecznie sformułował go w ten sposób w *Słowie Wstępnym do Tarnowskich Studiów Teologicznych*, t. IX, Tarnów 1983, s. 5—10.

¹⁰⁵ Zob. wyżej, s. 22.

¹⁰⁶ Uroczyste obchody miały miejsce 30 maja 1982 r. przy udziale wielu biskupów polskich i miały charakter ogólnodiecezjalny. Bp Jerzy Ablewicz wydał z tej okazji *List pasterski do diecezjan*, datowany 11 kwietnia 1982 r. *Currenda*, nr 5—8, r. 132(1982) 102—105. Zob. ks. Wł. Pasiut MS *Sanktuarium Pana Jezusa Kobylańskiego*, Kobylanka 1986, s. 25.

¹⁰⁷ Dnia 10 czerwca 1984 r. odbyły się w Ciężkowicach uroczyste obchody z udziałem kilku biskupów polskich. Pasterz Diecezji poświęcił tej sprawie swój wielkopostny *List pasterski do diecezjan*, zatytułowany: „*Bóg wielki w swym cierpieniu i miłosierdziu*”, datowany 7 marca 1984 r., a także krótką Odezwę z 24 maja tegoż roku, w której bezpośrednio zaprosił wiernych całej diecezji do wzięcia udziału w obchodach ciężkowickich. Zredagował także specjalny „Akt oddania diecezji tarnowskiej Miłosierdziu Bożemu czczonemu w Obrazie Ciężkowickim. Akt ten odmówiono nie tylko w Ciężkowicach lecz także we wszystkich kościołach diecezji. *Currenda*, nr 1—9, r. 134(1984) 24—28, 170—173.

¹⁰⁸ Por. wyżej, s. 23.

¹⁰⁹ Tamże.

¹¹⁰ Tamże, s. 27—28.

¹¹¹ Tamże, s. 26—27.

kult błog. Kingi (1981 r.)¹¹²; 200-tna rocznica istnienia diecezji i ożywiony kult pielgrzymkowy (w ustalone soboty: poszczególne dekanaty) do bazyliki katedralnej w Tarnowie na „Nabożeństwa Jubileuszowe” (1986/7 r.)¹¹³. Z faktem nadania nowemu kościołowi tytułu związanego z sanktuarium świata spotykamy się w Borkach k/Szczucina. Splot wydarzeń świadczy tu wprost o jakiejś nadzwyczajnej wizji Biskupa Tarnowskiego. Polecił On jeszcze przed poświęceniem fundamentów zmienić zaplanowane uprzednio wezwanie przyszłego kościoła z „Matki Bożej Różańcowej” na „Matkę Bożą Fatimską”. W dniu poświęcenia fundamentów (13 maja 1981 r.) Biskup dowiaduje się tam na placu o zamachu na życie pap. Jana Pawła II, podsuwa więc myśl, że nowy kościół będzie równocześnie przez Maryję Fatimską dziękczynnym votum za ocalenie Ojca Świętego. Dalszymi ogniwami tej fascynującej historii są: przekazanie przez Jana Pawła II w Fatimie (w dniu 13 maja 1982 r.) poświęconej przez siebie Statuy Madonny Fatimskiej do nowego kościoła; wreszcie uroczysta intronizacja tejże Statuy do kościoła w Borkach dnia 15 maja 1983 r.¹¹⁴. W ten sposób powstało tu spontanicznie nowe sanktuarium.

Dla podtrzymania duchowej żywotności sanktuariów, Tarnowski Pasterz inspirował oraz zatwierdzał ubogacone formy duszpasterstwa sanktuarijnego. Polegają one bądź to na poszerzonym odpuszczeniu na dni nowenny czy oktawy (np. Nowy Sącz — Przemienienie Pana Jezusa; Limanowa — Matka Boża Bolesna; Tarnów Burek — Matka Boża Szkaplerzna) bądź na uwielokrotnieniu odpustów w ciągu roku (np. Pasierbiec — Matka Boża Pocieszenia) bądź wreszcie na tzw. „Dniu Fatimskim” dnia 13-ego każdego miesiąca (np. Tarnów — kościół Matki Bożej Fatimskiej, wspomniane Borki), itp.

Nie pozostaje bez wpływu na pobożność wiernych wystrój sanktuariów. Toteż Biskup Tarnowski najtroskliwiej pilnuje należytego urządzenia wnętrza kościołów sanktuarijnych oraz ich zewnętrznych placów. W niektórych sanktuariach zasugerował nawet całkowite przeróbki pod tym względem, chociaż były one kosztowne. Np. w Nowym Sączu w kościele Przemienienia Pańskiego, w Ciężkowicach, w bazylice katedralnej (ołtarz Piety), w Limanowej, itd.¹¹⁵

Tarnowskie duszpasterstwo sanktuarijne wiąże się ściśle, jak wspomniano wyżej, z pielgrzymowaniem. Ono wręcz służy pielgrzymowaniu. Bp Jerzy Ablewicz z nieprzerwanym uporem inspirował przez minione ćwierćwiecze pielgrzymki Ludu Bożego do diecezjalnych sanktuariów, nie tylko do tych renomowanych już, jak np. Tuchów, ale do wszystkich innych. Inspiracje te trafiały na podatny grunt duchowieństwa i katolików świeckich. Pielgrzymowanie wewnątrzdiecezjalne stało się właściwie w ostatnich latach nieodłącznym i stałym już elementem religijności Ludu Bożego tarnowskiego Kościoła partykularnego. Pielgrzymują więc wierni do diecezjalnych sanktuariów na związane z nimi uroczystości w pełnym przekroju warstw społecznych (pielgrzymki masowe). Pielgrzymują także w grupach apostołskich, w stanach i zawodach. Pielgrzymują spontanicznie, pielgrzymują też na sugestię czy wezwanie Rządcy diecezji, dziekanów, proboszczów¹¹⁶.

Jednakże, co trzeba z naciskiem podkreślić, Pasterz Diecezji nie zgasił tym wewnętrznym ruchem pielgrzymkowym przedsięwzięć pątniczych pozadiecezjalnych, głównie do Częstochowy lub do Kalwarii Zebrzydowskiej. Piel-

¹¹² Tamże, s. 26.

¹¹³ Wprowadzające Nabożeństwa Jubileuszowe celebryje proboszcz bazyliki ks. prał. Kazimierz Kos. Z własnej obserwacji.

¹¹⁴ St. Kempa ks., *Matka Boża Fatimska w Borkach*. W: *Currenda*, nr 1—5, r. 134(1984) 31—33.

¹¹⁵ Nowe wnętrza stworzyły inną atmosferę religijną, co dla sanktuariów ma pierwszorzędne znaczenie, osiągnęły także wyższy poziom artystyczny.

¹¹⁶ E. Krężel ks., art. cyt., s. 94—96.

grzymki do Kalwarii Zebrzydowskiej, w których bierze udział głównie południowa część diecezji, kształtują się nadal według dawnych zwyczajów¹¹⁷. Natomiast ruch pątniczy na Jasną Górę uformował się w całej Polsce w ostatnich dziesiątkach lat według różnych kryteriów, od indywidualnych i rodzinnych, poprzez grupy apostołskie, stany i zawody, aż do zbiorowych pielgrzymek pieszych z różnych regionów na wzór tradycyjnej pielgrzymki warszawskiej. Cały ten pątniczy nurt w stronę Jasnej Góry jest właściwy również dla diecezji tarnowskiej. Jednakże tym, co należy odnotować z ostatnich lat jako absolutną nowość, są tarnowskie piesze pielgrzymki na Jasną Górę. Geneza jest taka, iż zarówno wierni świeccy jak duchowni tarnowskiej diecezji zaczęli coraz liczniej dołączać do pielgrzymek pieszych z Warszawy (lub później z Rzeszowa). Powstała zatem spontaniczna myśl, by i Tarnów zorganizował własną tego rodzaju pielgrzymkę. Bp Jerzy Ablewicz, swoim zwyczajem, przemyślał tę sprawę i nadał jej możliwie optymalny kierunek. Zamianował specjalnego duszpasterza diecezjalnego od tych pielgrzymek¹¹⁸, który ma specjalny status prawny. Nazywa się mianowicie: „Delegat Biskupa Ordynariusza do spraw pieszej pielgrzymki na Jasną Górę”. Jest to najwymowniejszy dowód, że Biskup Tarnowski w zasadzie zatrzymał we własnych rękach tę, w jego przeświadczeniu, doniosłą formę duszpasterstwa, zamianowany zaś duszpasterz pozostaje w najściślejszym kontakcie z Ordynariuszem w całokształcie swoich prac. Historycznym wydarzeniem był rok 1983-ci. Wyruszyła wówczas z Tarnowa pierwsza piesza pielgrzymka na Jasną Górę w dniu 17 sierpnia, po Mszy św. koncelebrowanej na Placu Katedralnym o godz. 6.30 rano. Do pątników przemówił i udzielił błogosławieństwa na drogę sam bp Jerzy Ablewicz. Pątnicy wytyczyli sobie jako główny cel: „Pomagać Ojcu Świętemu i Ojczyźnie”. Dnia 25 sierpnia dotarli na Jasną Górę, po przebyciu około 240 km, w liczbie około 7 tysięcy, w tym 53 kapłanów, 37 kleryków¹¹⁹. Od tego czasu co roku wyrusza na Jasną Górę w podobny sposób tarnowska pielgrzymka piesza, przy systematycznie wzrastającej liczbie uczestników¹²⁰. Bp Jerzy Ablewicz wysyła ich z Placu Katedralnego po Mszy św. ze słowem Bożym i błogosławieństwem, potem dojeżdża do nich wieczorami na umówione punkty zborne, udaje się także przeważnie na Jasną Górę, by tam przeżywać wspólnie z nimi spotkanie z Królową Polski.

Zagadnienie pielgrzymek diecezjalnych oraz duszpasterstwa sanktuaryjnego należy dopełnić trzema informacjami. Pierwsza, że bp Jerzy Ablewicz po raz pierwszy w historii diecezji utworzył specjalny referat kurialny do sanktuariów, zwany referatem maryjnym i sanktuaryjnym. Druga informacja, że na wyraźne życzenie Rządu Diecezji Instytut Teologiczny w Tarnowie wydał w 1983 r. specjalny, IX tom Tarnowskich Studiów Teologicznych, poświęcony sieci diecezjalnych sanktuariów, który posiada pochwalną aprobatę Biskupa Diecezjalnego. Ustalono w nim na bieżąco, które kościoły

¹¹⁷ Głównie w rejonie limanowskim i nowosądeckim istnieją wciąż żywe tradycje pielgrzymek do Kalwarii, zarówno w Wielkim Tygodniu jak i na Wniebowzięcie Najśw. Maryi Panny w sierpniu. Są tam liczni przewodnicy spośród wiernego ludu, którzy z potrzeby własnego serca prowadzą te pielgrzymki przez całe lata. W okresie międzywojennym były to pielgrzymki piesze poprzez Szczyrzyc, jako punkt odpoczynku. W ostatnich dziesiątkach lat, z braku czasu, pątnicy dojeżdżają do Kalwarii pociągiem i tam się formują w zespoły pielgrzymkowe. Autor zna tę sprawę z własnej obserwacji.

¹¹⁸ Pierwszym takim duszpasterzem był ks. Tadeusz Wiater, który zmarł tragicznie w wypadku samochodowym 6 października 1984 r.

¹¹⁹ R. Szmist ks., *Tarnowska piesza pielgrzymka do Częstochowy*. W: Currenda, nr 1—5, r. 134(1984) 47.

¹²⁰ W 1986 r. (200-lecie diecezji) ilość pielgrzymów obliczano na ok. 15 tysięcy.

i kaplice w diecezji posiadają charakter sanktuariów: Pańskich, Maryjnych, Świętych ¹²¹. Był to krok w kierunku stworzenia ogólnego obrazu diecezjalnego na tym polu i w kierunku jakby stabilizacji, oczywiście nie zamkniętej lecz otwartej, duszpasterstwa sanktuaryjnego i pielgrzymkowego. Trzecia i końcowa informacja odnosi się do IV Synodu Tarnowskiego, w którym sprawy sanktuariów i pielgrzymek zostały po raz pierwszy ujęte w normy, a więc stały się konstytutywną częścią życia diecezjalnego ^{121a}.

POSŁUGA RZĄDZENIA

Jezus Chrystus Odkupiciel dokonał dzieła zbawienia ludzi jako Nauczyciel, Kapłan i Król. Tę potrójną godność swoją przekazał On Kościołowi przez Apostołów, dla budowania jego Królestwa w świecie czyli kontynuowania dzieła Zbawienia ^{121b}. Biskupi, jako następcy Apostołów z Ducha Świętego, wchodzą przez sakrę biskupią w uczestnictwo godności królewskiej Chrystusa, o ile pozostają we wspólnocie z Głową Kolegium, tj. Biskupem Rzymskim. Są wówczas Biskupi „zastępcami i legatami Chrystusa”, a więc jego pełnoprawnymi pełnomocnikami ¹²². Mocą tej godności kierują oni swoimi Kościołami przez rady, zachęty, święty przykład, ale także kierują mocą swojego autorytetu i władzy świętej” ¹²³. „Na mocy swej władzy Biskupi mają święte prawo i obowiązek wobec Pana, stanowienia praw dla swych poddanych, sprawowania sądów i kierowania wszystkim co należy do dziedziny kultu oraz apostołatu” ¹²⁴. Ich kompetencja jest ograniczona tylko prymatem Biskupa Rzymskiego, uprawnieniami Konferencji Episkopatu, Synodów partykularnych oraz Metropolity ¹²⁵. Ponieważ, za wzorem Chrystusa Kościół spełnia swoją władzę na sposób służby, dlatego też udział Biskupów w królewskiej godności Chrystusa nazywa się posługą kierowania, posługą rządzenia ¹²⁶.

Biskupie rządzenie Ludem Bożym polega konkretnie na pasterskim prowadzeniu wszystkich wiernych jego Kościoła partykularnego, zgodnie z właściwym dla każdego powołaniem, do Królestwa Chrystusowego czyli do zbawienia. Jest to ukazywanie właściwej drogi trzem podstawowym kategoriom wiernych w Kościele: katolikom świeckim, duchownym, oraz osobom konsekrowanym czyli potocznie mówiąc zakonnym. Środkami posługi kierowania są ustawy czyli prawa, zarządzenia, wyroki sądowe, tworzenie systemu urzędów, struktur, stowarzyszeń i zespołów ludzi, odnowa istniejącego porządku, itp. ¹²⁷

¹²¹ *Tarnowskie Studia Teologiczne, t. IX: Sanktuaria diecezji tarnowskiej*. Wyd. Instytut Teologiczny w Tarnowie. Tarnów 1983, stron: 484. Ważnym czynnikiem duszpasterstwa sanktuaryjnego są doroczne w zasadzie spotkania kustoszów kościołów sanktuaryjnych w diecezji. Sam diecezjalny Referat maryjny i sanktuaryjny, który się pojawił w Roczniku diecezji na rok 1972 (s. 42) ciągle wzrasta i przekształca się, co jest wyrazem zbierania dowiadczeń oraz rozwoju tej problematyki duszpasterskiej.

^{121a} IV SDT, stat. 302—314, s. 222—225.

^{121b} J 10,11—14; 18,36—37; 1 Tm 6,15; *Lumen Gentium*, n. 5.

¹²² *Lumen Gentium*, n. 27. KPK, kan. 375 §§ 1—2.

¹²³ Tamże.

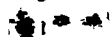
¹²⁴ Tamże.

¹²⁵ Tamże, kan. 381 § 1.

¹²⁶ Nowy Kodeks Prawa Kanonicznego mówi dosłownie o posłudze rządzenia biskupów — „ministerium gubernationis”. Kan. 375 § 1.

¹²⁷ Biskup Diecezjalny posiada władzę ustawodawczą, sądowniczą, wykonawczą na terenie diecezji. Na mocy tych funkcji wykonuje on rządzenie Kościołem partykularnym. Podczas gdy władza ustawodawcza i sądownicza są jasno określone swoimi terminami, to władza wykonawcza jest ze swej natury sformułowana ogólnie, szeroko. Rozciąga się ona na wszystkie działania wymagające pokierowania oso-

Spróbujmy zatem teraz uchwycić przełomowe elementy posługi rządzenia bpa Jerzego Ablewicza w diecezji tarnowskiej w ubiegłym ćwierćwieczu odnośnie katolików świeckich, duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego. Dodamy tu ponadto uwagi o ekumenizmie w posłudze rządzenia. Ten zakres działań, jeszcze bardziej niż nauczanie czy uświęcanie, był naznaczony uwarunkowaniami wewnątrzkościelnymi oraz społeczno-kulturowymi typowymi dla Polski w tym czasie.

Katolicy świeccy. Po drugiej wojnie światowej wytworzyły się w Polsce warunki społeczne, które kościelną działalność duszpasterską wśród laikatu zamknęły właściwie w ramach kultu liturgicznego. Lata Soboru Watykańskiego II (1962—1965) poczęły budzić głęboką refleksję i stworzyły nacisk duchowy na szukanie dróg uaktywnienia apostolatu świeckich katolików także w Polsce. Gruntowne naświetlenie praw i obowiązków laikatu w Kościele rzuciło mocne wyzwanie także duszpasterstwu polskiemu. Zaczął się okres budzenia świadomości i szukania jakichś form recepcji nauki soborowej także i w tym względzie. Na ten wewnątrzkościelny nurt nałożyły się bardziej sprzyjające warunki społeczne lat 1970-tych. Dochodziło więc powoli w tym czasie w Polsce do pewnego rodzaju reintegracji, reakumulacji wielkich złóż apostolatu tkwiących w katolickim laikacie. Kierunek ten inspirował i popierał Episkopat Polski, oparty na takich filarach duchowych, jak Prymas kard. S. Wyszyński oraz Metropolita krakowski kard. K. Wojtyła. Ten trend przerodził się na przełomie lat 1970/80-tych w społecznie znaczący stan nieformalnej strukturalizacji, tj. powstania nowych, niesformalizowanych prawnie grup i zespołów katolików świeckich o różnych profilach apostolatu.

Na tej jakby społeczno-duchowej kanwie rozwija swą pełną dynamiki działalność wśród katolików świeckich bp Jerzy Ablewicz w diecezji tarnowskiej. Z tego punktu widzenia dwudziestopięciolecie jego rządów jest znów w ścisłym tego słowa znaczeniu przełomowe. Nie było zapewne przypadkiem, iż w czasie pobytu w Rzymie, jako uczestnik Soboru Watykańskiego II — wśród innych biskupów polskich otrzymał temat przemówienia w Radio Watykańskim: „*Laikat w dyskusjach soborowych*” Na falach eteru z Watykanu mówił wówczas, między innymi: „Wybiła obecnie godzina laikatu w Kościele, jego pełnej współodpowiedzialności z duchowieństwem za ewangelizację w świecie”¹²⁸.

Po powrocie z Wiecznego Miasta, przerastając niejednokrotnie obiektywne możliwości, drażył wytrwale w diecezji różne kanały dojścia do katolików świeckich, by ich w taki czy inny sposób włączyć aktywnie w nurt posoborowej odnowy religijności poprzez przepajanie duchem ewangelicznym porządku doczesnego. Przede wszystkim najtroskliwiej pilnował tradycyjnych form oddziaływania, podtrzymując i udoskonalając duszpasterstwo stanowe w jego podstawowych trzonach. Uwagę jego zaczęła niebawem przyciągać rodzina i zagrożenia związane z jej katolickim życiem. Już przy końcu lat 1960-tych Biskup Tarnowski mocno przepracował w diecezji tematykę katolickiej regulacji poczęć oraz obrony życia nienarodzonych. W 1971 r. duszpa-

bami, instytucjami, rzeczami, jeśli to jest konieczne lub pożyteczne dla uświęcenia albo zbawienia wiernych, a także dla dobra wspólnego Kościoła. Naturalnie kompetencje Biskupa w diecezji są ograniczone prymatem Rzymskiego Biskupa, który sam rozstrzyga i decyduje o ważniejszych sprawach także w diecezji. Jest więc i na tej płaszczyźnie realizowana koncepcja kolegialności władzy pomiędzy Papieżem a Biskupami. Zob. KPK, kan. 131, 132, 135, 375, 381, i inne.

¹²⁸ Z własnego słyszenia.

sterze otrzymali do rąk obszerny i fachowo opracowany podręcznik specjalistyczny, zawierający 29 konferencji przedmażeńskich pt. „Małżeństwo i rodzina w planach Bożych”¹²⁹. Stanowił on obowiązujący program tzw. „Kursów przedmażeńskich”, które w diecezji przybrały szczególnie treściwy wymiar i położyły mocny fundament pod przyszłe, już ubogacone duszpasterstwo rodziny.

Duszpasterstwo to weszło w ostatnich latach w stan pełnego rozkwitu, zapewne nie bez mocnej inspiracji ze strony Stolicy Apostolskiej oraz Konferencji Episkopatu Polski¹³⁰. Pasterz Tarnowski nie szczędzi temu duszpasterstwu swego pełnego poparcia i jakby uprzywilejowanego miejsca wśród innych gałęzi duszpasterstwa. Tarnowskie duszpasterstwo rodziny obok osobnego Referatu i Diecezjalnego Duszpasterza, posiada duszpasterzy dekanalnych oraz cały zespół instruktorek, doradczyń, prelegentów, dla których prowadzi dwuletnie Studium Rodziny. Sam Referat dzieli się jeszcze na podzespoły. Duszpasterstwo to dysponuje ponadto zadawalającą siecią Poradni Rodzinnych. Swoją troską o rodzinę obejmuje ono: przygotowanie do małżeństwa, młodych i starszych małżonków, problematykę rodzin pozostających w „trudnych sytuacjach” (tj. rodzin rozbitych, bez ślubu kościelnego, dotkniętych patologią społeczną, jak np. alkoholizm czy narkomania itp.). Z problemów szczególnych, jakim się Referat Duszpasterstwa Rodziny systematycznie poświęca, to odpowiedzialne rodzicielstwo i wychowanie przez rodzinę. W obronie każdego poczętego życia duszpasterstwo rodzinne prowadzi od 1984 r. diecezjalny Dom Samotnej Matki w Tarnowie, do którego kieruje kobiety, dla których urodzenie poczętego dziecka staje się szczególnie trudne ze względu na obiektywne uwarunkowania¹³¹.

Przebieg całej działalności pastoralnej na terenie rodziny śledzi pilnie Biskup Diecezjalny korzystając z każdej okazji, by wkroczyć w nie osobiście, skontaktować się z taką czy inną szczegółową akcją. Np. w skali diecezjalnej wyzyskał On do tego 300-lecie objawień Najśw. Serca Pana Jezusa św. Marii Małgorzacie Alacoque. Wydał więc 2 lutego 1975 r. List pasterski o potrzebie kultu Serca Bożego w rodzinach oraz zarządził nowe poświęcenie w domach wszystkich rodzin katolickich Najświętszemu Sercu Pana Jezusa, jako odnowę poczynionej niegdyś in tronizacji. Poświęcenie to miało być poprzedzone rekolekcjami parafialnymi. Po diecezji powiało wówczas większym ciepłem miłości rodzinnej¹³².

Do pouczenia wiernych o problemach rodziny, Tarnowski Ordynariusz na swój sposób wykorzystał Międzynarodowy Rok Dziecka ogłoszony przez ONZ w 1979 r. dla uczczenia dwudziestolecia swej Deklaracji Praw Dziecka. Wydał wówczas wielkopostny List pasterski *O prawach dziecka*, datowany 11 lutego 1979 r. Przeanalizował w nim w oświetleniu Pisma św., nauki Kościoła, kultury polskiej, i współczesnych uwarunkowań, prawo

¹²⁹ „Małżeństwo i rodzina w planach Bożych”. Konferencje przedmażeńskie. Wyd. Wydział Duszpasterski Kurii Diecezjalnej. Tarnów 1971, maszynopis, stron: III + 297.

¹³⁰ Papieskimi dokumentami ostatnich czasów, które dały wielki impuls do bliższego zainteresowania się małżeństwem i rodziną są: enc. *Humanae vitae*, adhortacje: *Persona humana* oraz *Familiaris consortio*. Komisja Episkopatu Polski do spraw rodziny zaczęła redagować specjalny biuletyn poświęcony sprawom rodziny. Zob. *Sprawy Rodziny*. Biuletyn Komisji Episkopatu Polski d/s rodziny. Nr 1—5, Pelplin 1985—1986, mała poligrafia. Współred. ks. Wł. Szewczyk.

¹³¹ Diecezjalne Duszpasterstwo rodzin dzieli się na dwa podzespoły: duszpasterstwo mężczyzn i kobiet. Zob. *Schematyzm diecezji tarnowskiej 1983*, s. 48. Por. IV SDT, stat. 570—607, s. 348—362.

¹³² *List pasterski Biskupa Tarnowskiego na Wielki Post 1975 r. o poświęceniu rodzin Najśw. Sercu Pana Jezusa*. W: *Currenda*, nr 1—7, r. 126(1976) 46—50.

dziecka do urodzenia go jeśli zostało poczęte, do rodziny, do obywatelstwa w ojczyźnie, Kościele i Królestwie niebieskim^{132a}.

Spośród form duszpasterstwa specjalistycznego zasługują również na uwagę od samego początku podjęte przez bpa Jerzego Ablewicza oddziaływanie na Służbę Zdrowia oraz inteligencję. Dla tej ostatniej Biskup zaaranżował nową formę duszpasterstwa w postaci „Tygodnia Wiary”, tj. cyklu konferencji wygłaszanych przez księży profesorów Seminarium Duchownego, w Tarnowie i większych ośrodkach diecezji, jak Nowy Sącz, Mielec, Krynica, Dębica, Bochnia, Gorlice. W późniejszym rozwoju tej gałęzi duszpasterstwa doszły jeszcze inne środowiska diecezjalne, jak Limanowa, Ropczyce, Sędziszów, itd. Początkowo w wykładach tych brał czynny udział, jako prelegent, sam Biskup Ordynariusz^{132b}. Duszpasterstwo inteligencji, wziętej ogólnie i jakby masowo, stworzyło bliższe zainteresowanie się tych ludzi sprawami Kościoła. Na tym tle bp Jerzy Ablewicz mógł w 1981 r. reaktywować działający już niegdyś w Tarnowie Instytut Wyższej Kultury Religijnej (IWKR) oraz zatwierdzić stowarzyszenie Klubu Inteligencji Katolickiej (KIK) w Tarnowie (1980 r.), w Nowym Sączu (1980 r.) oraz w Mielcu (1981 r.)¹³³. Te dwie instytucje nie wyłączają oczywiście masowego duszpasterstwa wśród inteligencji, które jest systematycznie prowadzone w wymienionych ośrodkach diecezji w sposób cykliczny¹³⁴. Wydarzeniami zasługującymi na szczególne podkreślenie były zorganizowane przez duszpasterstwo inteligencji pod bezpośrednim patronatem bpa Jerzego Ablewicza Tygodnie Kultury Chrześcijańskiej z ambitnymi programami, w Mielcu-Osiedlu w 1985 r. i w 1986 r. w Tarnowie¹³⁵. Tarnowski Tydzień Kultury Chrześcijańskiej był jednym z elementów uczczenia 200-lecia diecezji. Inteligencja katolicka diecezji tarnowskiej ma jeszcze swoje rozgałęzienia na specjalistyczne zespoły duszpasterstwa grupowego i zawodowego, jak np. nauczyciele, prawnicy¹³⁶.

Nie sposób tutaj szczegółowo omawiać wszystkie metody, jakimi bp Jerzy Ablewicz prowadzi katolików świeckich diecezji do czynnego udziału w godności królewskiej Chrystusa czyli do kościelnego apostołatu. Zgodnie z założeniem niniejszego szkicu podkreślamy tu jedynie elementy przełomowe tego obrazu, tj. zupełnie nowe co do samego faktu lub metody. Z tego punktu widzenia zasługują tu na podkreślenie jeszcze dwie, uaktywnione w ostatnich latach gałęzie duszpasterstwa, postulowane przez współczesne uwarunkowa-

^{132a} Tamże, nr 5—8, r. 129(1979) 201—204.

^{132b} Pierwszy „Tydzień Wiary” odbył się w diecezji w miesiącach marzec—maj 1968 r. Był on realizacją ogłoszonego przez pap. Pawła VI „Roku Wiary”, od czerwca 1967 do czerwca 1968 r. dla uczczenia 1900-nej rocznicy śmierci męczeńskiej Świętych Apostołów Piotra i Pawła. Programową prelekcję w tarnowskim „Tygodniu Wiary” wygłosił sam bp Jerzy Ablewicz na temat: *Dlaczego Rok Wiary, dlaczego Tydzień Wiary?* Zob. Biuletyn nr 1 Duszpasterstwa Inteligencji prowadzonego przez księży profesorów Seminarium Duchownego w Tarnowie. *Tydzień Wiary*, Tarnów 1968, maszynopis s. 1—13. W archiwalnych zbiorach piszącego.

¹³³ Formalny dekret erekcyjny IWKR Biskup Ordynariusz wydał po pewnym okresie doświadczenia z jego działalnością, tj. 29 maja 1985 r. W: Currenda, nr 8—11, r. 135(1985) 223. Por. Zb. A d a m e k ks., *Instytut Wyższej Kultury Religijnej w Tarnowie*. W: Currenda, nr 7—9, r. 136 — III(1986) 283. Informacji na temat powstania KIK w diecezji udzielił mi ks. M. Bednarz, diecezjalny duszpasterz Katolickich Klubów Inteligencji.

¹³⁴ Pracę koordynuje ks. bp Wł. Bobowski. Ustalone co roku tematy prelekcji opracowują i wygłaszają księża profesorowie Seminarium Duchownego. Od czasu do czasu jest zapraszany ktoś spoza tego grona. Z własnej wiedzy piszącego.

¹³⁵ Organizatorzy tarnowskiego Tygodnia Kultury Chrześcijańskiej wydali swój interesujący program zatytułowany: „Tradycja siłą kultury chrześcijańskiej i narodowej”. Tarnów 16—23 listopada 1986 r.

¹³⁶ Zob. *Uczestnictwo świeckich w zbawczej misji Kościoła*. W: IV SDT, s. 249—252.

nia społeczne, a mianowicie duszpasterstwo robotników oraz rolników¹³⁷.

Na przełomie lat 1960/70-tych dojrzywał czas, by otoczyć bliższą opieką pastoralną młodzież, poprzez którą w 1968 r. przeszły nowe prądy polityczno-społeczne. Apostolstwo wśród młodzieży, ogromnie utrudnione z przyczyn obiektywnych, weszło w nową erę rozwoju z chwilą rozpoczęcia działalności oaz religijnych „Światło i Życie”¹³⁸. Dało to impuls bpowi Jerzemu Ablewiczowi do obmyślenia własnego, diecezjalnego systemu pracy pastoralnej wśród młodzieży. Po wytrwałych i żmudnych doświadczeniach, wśród których nie brakło i rozczarowań, obraz duszpasterstwa młodzieżowego w diecezji posiada już dzisiaj swoją własną strukturę, z trzema głównymi szczeblami: parafialnym, dekanalnym i diecezjalnym (Referat Duszpasterstwa Młodzieżowego). Ma też specjalizację pracy, ze względu na podmiot oddziaływania, a mianowicie:

- duszpasterstwo w ogólnej masie młodzieży;
- duszpasterstwo grup specjalnych i zawodowych (młodzież robotniczo-zawodowa, wojskowa, studiująca — akademicka¹³⁹, harcerska, niepełnosprawna, młodzież tzw. marginesu społecznego¹⁴⁰);
- duszpasterstwo w odniesieniu do różnych grup apostołskich, gdzie chodzi o tworzenie młodzieżowych elit dla oddziaływania na innych; interesującą właściwością diecezjalną tej formy jest duszpasterstwo o a z o w e z wakacyjnymi spotkaniami zwanymi „Wakacje z Bogiem”¹⁴¹.

Nowymi promieniami zajaśniały też niektóre gałęzie „apostolstwa miłości miłosiernej”, tj. chrześcijańskiej dobroczynności, pojętej jak najszerzej. Do elementów stałych tego duszpasterstwa, ustawicznie zresztą modyfikowanych, doszły tu zupełnie nowe, a mianowicie postulowane przez współczesne uwarunkowania dotyczące duszpasterstwa turystycznego, wczasowego, zdrojowego¹⁴², opieki nad więźniami¹⁴³ oraz ludźmi niepełnosprawnymi, tj. głuchoniemymi, niewidomymi i upośledzonymi umysłowo¹⁴⁴. Szczególniejszej opieki doznali w ostatnich czasach więźniowie oraz ludzie internowani w wyniku ogłoszenia stanu wojennego w Polsce (1981—1985). Bp Jerzy Ablewicz stworzył specjalną formę niesienia im pomocy religijnej oraz materialnej, a internowanym niósł także osobiście duchowe pokrzepienie^{144a}. Wreszcie w obliczu gospodarczego kryzysu w kraju, Pasterz Diecezji podejmuje wciąż nadzwyczajne wysiłki, by spieszyć z pomocą materialną wszystkim najbardziej potrzebującym, żyjącym poniżej minimum socjalnego. Obok organizacji dzielenia „darów zagranicznych”, wymagającej niesłychanej roztropności i cierpliwości, otwarł On w 1986 r. przy Kurii Diecezjalnej w Tarnowie czynną codziennie „Kuchnię dla Ubogich”, ażeby nikt nie musiał głodować¹⁴⁵.

¹³⁷ Tamże.

¹³⁸ Duszpasterskie grupy młodzieżowe „Światło i Życie” zaczęły realizować swoją religijno-moralną formację w latach 1950-tych a zwłaszcza 1960-tych głównie w regionie Pienin na terenie tarnowskiej diecezji.

¹³⁹ Jedynym środowiskiem na terenie diecezji, gdzie się zaczyna tworzyć duszpasterstwo akademickie jest sam Tarnów.

¹⁴⁰ Chodzi tu o młodzież z Zakładów Poprawczych, do których, jak np. w Tarnowie, kapłani docierają z posługą duszpasterską.

¹⁴¹ IV SDT, stat. 608—644, s. 363. Duszpasterstwem młodzieży w diecezji tarnowskiej jak i w skali kraju zajmuje się ks. Z. Bochenek.

¹⁴² IV SDT, stat. 709—712, s. 391—392.

¹⁴³ Tamże, stat. 684—685, s. 385—386.

¹⁴⁴ Tamże, stat. 686—708, s. 386—391.

^{144a} Z własnej obserwacji.

¹⁴⁵ Według zgodnej opinii powszechnej kuchnia funkcjonuje bez zarzutu. Kuchnię Ubogich prowadzi w Tarnowie w sposób ciągły także Ojcowie Bernardyni.

O dynamicznym wciąż wzroście zainteresowania się laikatem katolickim świadczy wreszcie stały rozwój struktur Diecezjalnego Wydziału Duszpasterstwa oraz zatrudnionego w nim personelu¹⁴⁶. Od 1962 r. bp Jerzy Ablewicz podniósł ponad trzykrotnie ilość pracujących tam ludzi. Liczba wiernych w diecezji wzrosła w tym czasie z jednego miliona kilku tysięcy do ok. 300 tysięcy ponad milion.

Duchowieństwo diecezjalne. Bez jakiegoś skrajnego pojmowania odwiecznego aksjomatu: „omne bonum vel malum ex clero” — „wszelkie dobro lub zło pochodzi od duchowieństwa”, Biskup Tarnowski jest od początku rządów diecezją świadom, że wychowawczy wkład w kadrę kapłańską ma doniosłe znaczenie w duszpasterskim kształtowaniu oblicza diecezji. Na tym polu zaś zarysowały się w ostatnim ćwierćwieczu wyjątkowe problemy. W związku z krytycyzmem, jaki się wytworzył z okazji II Soboru Watykańskiego, dobijała także do Polski światowa fala niezadowolenia z dyscypliny kościelnej wśród pewnej części laikatu oraz duchowieństwa kontestujących wobec hierarchii kościelnej. Na tle laicyzacji oraz konsumpcjonizmu współczesnych postaw ludzkich, tradycyjna asceza kapłańska zdawała się przechodzić ostatnio swój dziejowy kryzys. Wreszcie duszpasterstwo w zmienionych warunkach urbanizacji oraz technizacji wysunęło postulat przemodelowania zewnętrznego stylu życia i pracy duszpasterza przy jeszcze bardziej wzmocnionym stopniu wewnętrznej kontemplacji. Wszystko to postawiło przed nowym Biskupem Tarnowskim 25 lat temu szczególne zadanie — w ścisłym tego słowa znaczeniu — dziejowe.

Kościół co prawda dawał tu jasne wytyczne, zarówno w nauce II Soboru Watykańskiego, jak w dokumentach posoborowych i w nowym Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r. Jednakże już wcześniej życie domagało się konkretnych działań, zdecydowania, konsekwencji, wyobraźni każdego rządcy Kościoła partykularnego i ogromnej rozwagi w samej recepcji postanowień Kościoła powszechnego.

Na miarę powyższych uwarunkowań bp Jerzy Ablewicz dostosowywał stopniowo lecz wytrwale formację duchowieństwa do współczesnych wymogów pastoralnych. Przede wszystkim stanął On wobec ważkiego problemu pielęgnowania powołań do stanu duchownego, ponieważ w 1963 r. decyzją państwowych władz administracyjnych zostało zniesione Małe Seminarium w Tarnowie, istniejące tu od 1901 r. W związku z tym, należało obmyśleć zastępczą formę popierania powołań, by nie zmałał ich nurt cechujący dotychczas diecezję¹⁴⁷. Okres eksperymentalny wzbogacił doświadczenie Pasterza Diecezji, który i w tej dziedzinie stworzył ostatecznie oryginalne Diecezjalne Dzieło Powołań, rozwijające swoją działalność w ogólniejszych ramach Dzieła Wewnętrznego Postępu Młodzieży¹⁴⁸. Struktura ta posiada zarysowy system centralno-terenowy, tzn. pracę koordynuje Diecezjalny Ośrodek Powołań, który jest wspomagany przez moderatorów rejonowych i dekanalnych¹⁴⁹. Pielęgnacja powołań w diecezji jest ustawiona bardzo szeroko, z ukierunkowaniem na budzenie i ochronę wszelkich powołań: diecezjalnych,

¹⁴⁶ Rocznik Diecezji Tarnowskiej za rok 1963, a więc pierwszy z okresu rządów bpa Jerzego Ablewicza wykazuje, że Wydział Duszpasterski liczył wówczas: 7 Referatów oraz 8 kapłanów, w tym 1 dyrektor i 2 siostry. Natomiast w Schematyźmie tarnowskim za rok 1983 Wydział ten obejmuje już 13 Referatów, wszystkich biskupów pomocniczych, 1 sekretarza, 23 kapłanów, 7 sióstr. W 1986 r. Wydział Duszpasterstwa otrzymał drugiego sekretarza. Wg Schematyźmu z 1987 r. stan ten znacznie się jeszcze powiększył.

¹⁴⁷ KPK, kan. 234 § 1.

¹⁴⁸ IV SDT, stat. 477 §§ 1—5.

¹⁴⁹ Tamże.

zakonnych, męskich, żeńskich, misyjnych. Wydaje się, że z ludzkiego punktu widzenia uczyniono tu prawie wszystko, skoro liczba alumnów w Seminarium Diecezjalnym osiąga w ostatnich latach rekordowy stan ponad 300 alumnów. Powołania zaś w diecezji tarnowskiej mocno zasilają inne Seminarium, tak diecezjalne jak zakonne. To samo należy powiedzieć o powołaniach zakonnych żeńskich ¹⁵⁰.

Sama formacja kandydatów do kapłaństwa w Seminarium Duchownym wymagała nader żmudnego działania, by ją przesycić wskazaniem oraz ideałami II Soboru Watykańskiego oraz instrukcji posoborowych Stolicy Apostolskiej ¹⁵¹. Biskup Ordynariusz włączył niezwłocznie tę sprawę do swojej ogólnej troski o należyte wychowanie nowych pokoleń duchowieństwa. Zaraz po zakończeniu Soboru, już w 1966 r. przepracował z księżmi Przełożonymi Seminarium Duchownego „Regulamin dla alumnów”, a w ciągu kilku następnych lat na Sesjach Pedagogicznych grona profesorskiego w sposób dyskusyjno-roboczy wypracował nowy model kształcenia alumnów, na długo wcześniej zanim nadeszło ogólnopolskie „Ratio studiorum” w 1972 r. ¹⁵² Tarnowskie Seminarium było więc już od wewnątrz przygotowane na przystosowanie się do nowego programu studiów. Niezwykle doniosłym aktem było podpisanie w 1973 r. umowy o współpracę pomiędzy Instytutem Teologicznym w Tarnowie a Papieskim Wydziałem Teologicznym w Krakowie i stworzenie alumnom szerokiej możliwości uzyskiwania dyplomów magisterskich. Niezależnie zresztą od tego, wewnętrzną odnowę studiów seminaryjnych bp Jerzy Ablewicz podniósł na wyższy poziom już w 1966 r., gdy zdecydował, że każdy kleryk jest zobowiązany do napisania rozprawy dyplomowej przed dopuszczeniem go do święceń. Innym konkretnym wyrazem troski Pasterza Tarnowskiego o poziom formacji teologicznej alumnów było stałe zasilanie Seminarium nowymi kadrami profesorskimi, którym wcześniej zapewniał odbycie specjalistycznych studiów na kościelnych uczelniach krajowych i zagranicznych, przy czym podniósł liczbę profesorów z 23-ech do 30-tu, tworząc po raz pierwszy w dziejach diecezji specjalny „Statut” dla profesorów, określający ich prawa oraz obowiązki ¹⁵³. Rozwój naukowy wykładowców popiera Biskup głównie poprzez w/w współpracę Instytutu Teologicznego z Papieskim Wydziałem Teologicznym w Krakowie, działalność Tarnowskiego Koła Teologicznego oraz przez wydawanie kolejnych Tomów Studiów Teologicznych, w których profesorowie publikują rozprawy naukowe.

Nie ten jednak profil formacji intelektualnej alumnów jest przysłowiową zrenicą oka bpa Jerzego Ablewicza, acz obserwuje On go bacznie z bliska. To duchowość alumnów i formacja ascetyczna są dla Niego zawsze centrum zainteresowania w spojrzeniu na Seminarium Duchowne. Dlatego dobiera tutaj zawsze najtroskliwiej Księża Przełożonych ¹⁵⁴, często przemawia sam bezpośrednio do kleryków, przeprowadza z nimi indywidualne rozmowy, spędza wśród nich wakacje, zapewnia im dobre warunki mieszkania oraz wyżywienia, itp. Wyprzedzając zalecenia Soboru Watykańskiego II, wprowadził Biskup

¹⁵⁰ *Dar Bożego powołania*. Tamże, s. 243—245, 249.

¹⁵¹ Chodziło głównie o soborowy dekret *Optatam totius* oraz o *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, wydane przez Kongregację Nauczania Katolickiego, dnia 20 maja 1968 r. W: AAS, 62(1970) 321—384.

¹⁵² Obecnie Komisja Episkopatu Polski do spraw Seminarium Duchownych dokonuje nowych dostosowań poprzedniego *Ratio Studiorum* do wyłaniających się wciąż postulatów w tej materii.

¹⁵³ Nad przygotowaniem projektu Statutu pracowała specjalna Komisja powołana przez Biskupa Diecezjalnego w myśl IV Synodu tarnowskiego. Statut nie został jeszcze wydany drukiem.

¹⁵⁴ Ks. bp Jerzy Ablewicz, biorąc pod uwagę wzrastającą liczbę alumnów, powiększył liczbę Prefektów z dwóch do czterech.

do Seminarium systematyczne ćwiczenia gimnastyczne, w myśl starożytnej zasady: „mens sana in corpore sano” („w zdrowym ciele zdrowy duch”). Od alumnów jednak Tarnowski Pasterz wymaga rzetelnego oddania się sprawie powołania, wszechstronnej pracy nad sobą i zachowania karności. Nie bez osobistego bólu, kierowany jednak dobrem Kościoła, dokonuje koniecznej selekcji kandydatów do święceń. Selekcja alumnów w ostatnim ćwierćwieczu sięga przeciętnie jednej trzeciej wyjściowego stanu liczebnego. W wyjątkowych wypadkach dochodziła ona do 40, a w odosobnionych do blisko 50 procent ¹⁵⁵.

Swoistym czynnikiem wychowawczym są stosowane przez Biskupa Ordynariusza coroczne „dewizy dydaktyczne”, tj. hasła przewodnie dla każdego roku akademickiego, które mają być jakby spinającym zwornikiem całokształt formacji alumnów, z położeniem nacisku na jakieś wartości duchowej. Hasła te rzucają światło także na pastoralną pracę w diecezji i są zwykle ogólnie oczekiwane z nadchodzeniem każdego nowego roku studiów. W merytorycznej treści haseł mieści się jakiś bieżący nurt życia Kościoła Powszechnego, Kościoła w Polsce, lub samej diecezji. Niektóre z nich podkreślają wartości, które w danym czasie doznawały większych zagrożeń, inne w pojęciu Ks. Biskupa powinny zapaść w duszę alumna, jako nośne przesła całego życia kapłańskiego. Od 1962/63 do 1986/87-mego roku akademickiego Seminarium Duchowne żyje więc następującymi rocznymi hasłami formacyjnymi Biskupa Tarnowskiego: „Bóg w nas”; „Sacerdos alter Christus”; „Oboedientia et pax”; „Fortes in fide patrum nostrorum”; „Ut Verbum Dei revelatum meditantes possideant”; „Eius mysterium Paschale vivant”; „Ita Beata Virgo in peregrinatione fidei processit”; „In sui abnegandi spiritu”; „Rememoramini pristinos dies”; „Ad maximam Dei gloriam”; „Non ministrari sed ministrare”; „Semper orare”; „Laus Tibi Verbum Dei”; „Virtute corroborari in interiore hominem”; „Testis fidelis”; „Gaude mater Polonia prole foecunda nobili”; „Imitamini quod tractatis”; „Christus orat in nobis”; „Prawdziwie jest to dom Boga i brama do nieba”; „Praca jest uczestnictwem w dziele Boga”; „Sumienie jest najtajniejszym sanktuarium człowieka, gdzie on sam pod okiem Boga decyduje o własnym losie”; „Zbudowani na fundamencie Apostołów”; „Pretiosum donum caelibatus”; „Królowi wieków, nieśmiertelnemu, niewidzialnemu, Bogu samemu cześć i chwała. Dziękczynienie i odpowiedzialność za diecezjalne dziedzictwo”; „Do końca ich umiłowal” ¹⁵⁶.

Sobór Watykański II wprowadził, między innymi, do wychowania seminarijnego alumnów czynnik pastoralny, by młody kapłan mógł już z Seminarium wynieść podstawowe doświadczenia w tym względzie. Biskup Tarnowski określił w szczegółach tę formację pastoralną kleryków ustalając, że będą oni po piątym roku studiów odbywać około miesięczną „praktykę duszpasterską” na starannie dobranych parafiach, katechizując i głosząc kazania, jak również zaznajamiając się z pracą w Kancelarii pod kierunkiem Księży Proboszczów. Kontynuację tej wakacyjnej, stanowi dodatkowo dwutygodniowa praktyka na tych samych parafiach od pierwszej Niedzieli Męki Pańskiej do Wielkanocy. W ten sposób także wielu Księży Proboszczów bierze czynny udział w formacyjnym przygotowaniu kandydatów do kapłaństwa ¹⁵⁷.

¹⁵⁵ Z własnej obserwacji.

¹⁵⁶ A. Nowak ks., *Studia w Seminarium Duchownym w Tarnowie*. W: TST, t. VI, Tarnów 1977, s. 280. *Tarnowski Wydział Duszpasterski*, Program duszpasterski 1986/87, maszynopis (Xero), s. 14. W obu cytowanych pozycjach brakuje jednego hasła, a mianowicie: „Sacerdos alter Christus” (1963—1964). Zob. Kronika Koła św. Ambrożego Alumnów Seminarium Duchownego w Tarnowie, rękopis, rok 1963.

¹⁵⁷ Z własnej obserwacji piszącego.

Obraz zasadniczych wkroczeń w wewnętrzne życie Seminarium przez Pastera Tarnowskiego były zbyt mocno wyszczerbiony, gdyby nie wspomnieć specjalnej jego opieki duchowej nad alumnami odbywającymi służbę wojskową w latach 1963—1980. Uroczyste ich wysyłanie wśród modłów i nabożeństw osobiście celebrowanych, żywy kontakt z nimi przez korespondencję i rozmowy podczas urlopów, stwarzanie im możliwości uzupełnienia strat w studiach, były zarówno przez zainteresowanych alumnów jak i przez pozostałych bardzo głęboko przeżywane ¹⁵⁸.

Tarnowskie Seminarium jest przedmiotem stałej troski obecnego Ordynariusza, zarówno w sensie duchowym jak materialnym ¹⁵⁹. Wyjątkowym jednak etapem tej troski oraz odnowy, jak również zewnętrznego blasku był dla Seminarium Jubileusz 150-lecia jego powstania w 1971 r., któremu bp Jerzy Ablewicz nadał bardzo bogatą oprawę. Był to właściwie „Rok Seminaryjny” w diecezji, chociaż go oficjalnie tak nie nazywano. Ks. Biskup wydał w tym roku List pasterski oraz dwie Odezwy poświęcone problematyce seminaryjnej ¹⁶⁰, nie licząc wielu jego bezpośrednich przemówień oraz osobistych wizytacji katechez na temat seminarium. ^{160a} Duchowieństwo odbyło dwie kongregacje dekanalne, poświęcone sprawie powołań (luty 1971 r.) posoborowemu wychowaniu w Seminarium (październik 1971 r.) ¹⁶¹. Powstał hymn seminaryjny: *Przedwieczny Bóg powierza światu swoje Słowo* ^{161a}. Sekcja profesorów i wykładowców historii Kościoła Wydziałów Teologicznych oraz Seminariów Duchownych w Polsce odbyła swoje spotkania naukowe w Tarnowie w dniach 14 i 15 kwietnia 1971 r., poświęcając je tematyce dziejów nauczania i wychowania kleru w Polsce. Instytut Teologiczny w Tarnowie wydał „Księgę Pamiątkową”, zawierającą 22 rozprawy naukowe, głównie profesorów Seminarium Duchownego, ze słowem wstępnym Biskupa Ordynariusza ¹⁶². Odbyły się dwie uroczystości jubileuszowe, z których główna miała miejsce 15 września 1971 r. z liturgią pontyfikalną w kościele katedralnym oraz akademią w Seminarium Duchownym. Podczas Mszy św. w katedrze, gdzie było obecnych kilku biskupów polskich oraz delegacje z innych diecezji, wygłosił homilię ks. kard. Karol Wojtyła, metropolita krakowski ¹⁶³.

Swój własny tytuł uczczenia Jubileuszu Seminaryjnego miała Bochnia, gdyż w latach 1822—1826 kształcił się tam czwarty rok kleryków-pastorali-

¹⁵⁸ Z własnej obserwacji piszącego.

¹⁵⁹ Zob. wyżej, s. 21.

¹⁶⁰ Był to List pasterski z 21 stycznia, Odezwy zaś z 12 marca oraz z 21 września 1971 r. Zob. Currenda, nr 1—6, r. 122(1972) 11—21.

^{160a} Z relacji bezpośrednich świadków.

¹⁶¹ Przedmiotem kongregacji lutowych był referat bpa P. Bednarczyka, pt. „Czy diecezja tarnowska pozostanie nadal ziemią kapłańską?” Przedmiotem zaś kongregacji październikowych — referat ks. Fr. Gawlika (rektora), pt. „Posoborowy ideał wychowawczy w Seminarium Duchownym” Tamże, s. 25—33, 109—116.

^{161a} Słowa hymnu ułożył ks. Jerzy Bajda, ówczesny ojciec duchowny, melodię zaś skomponował ks. Kazimierz Pasionek. Tamże, s. 139.

¹⁶² Księga Pamiątkowa: *Alma Mater Tarnoviensis*. Warszawa, wyd. SS. Loretańnek 1972, stron: 407. Był to V tom TST. W Tomie ukazał się m. in. artykuł: ks. R. Banach, *Początki Seminarium Duchownego w Tarnowie*, s. 183—197. Był to fragment późniejszej rozprawy doktorskiej Autora opisującej całość dziejów Seminarium.

¹⁶³ Kaznodzieja powiedział, między innymi, „Obecność licznych delegatów z całej Polski świadczy o tym, że to serce twojego Seminarium Duchownego (zwrot do Biskupa Tarnowskiego) przez 150 lat, a zwłaszcza w czasie ostatnich, było nie tylko dla tego jednego Kościoła, ale dla całej Polski i w całej Polsce możemy dzisiaj oglądać owoce tej pracy nad kształtowaniem kapłańskiego powołania i kapłańskiej dojrzałości” W: Currenda, nr 1—6, r. 122(1972) 73.

stów. Toteż 7 października 1971 r. odbyły się w sanktuarium Matki Bożej w Bochni uroczystości dziękczynne, złożone ze Mszy świętej pontyfikalnej oraz okolicznościowej akademii religijnej. Biskup Ordynariusz celebrował Mszę św. i wygłosił homilię o tematyce maryjnej: „Maryja Matką Chrystusowego kapłaństwa oraz każdego powołania kapłańskiego”^{163a}.

Na Jubileusz tarnowskiego Seminarium przesłał okolicznościowy List do Biskupa Ordynariusza pap. Paweł VI, datowany 12 marca 1971 r. Nie był to czysto kurtuazyjny gest, lecz treściwe Słowo Najwyższego Pasterza Kościoła, podkreślające wysoki poziom organizacji wychowania w tej instytucji¹⁶⁴. Ponadto już 13 stycznia 1970 r. wyraz uznania dla Seminarium Tarnowskiego dała Kongregacja do spraw wychowania katolickiego. Pismo w tym tonie skierował do Biskupa Tarnowskiego imieniem Kongregacji jej Prefekt kard. G. M. Garrone¹⁶⁵.

Optatam totius — dekret Soboru Watykańskiego II o formacji kapłańskiej postanawia, że „formacja duchowieństwa powinna być, zwłaszcza na warunki nowego społeczeństwa, kontynuowana i doskonalona także po ukończeniu studiów seminaryjnych”¹⁶⁶. W związku z tym przed biskupami stał problem stworzenia w diecezjach nowych form tzw. „stałej formacji duchowieństwa” („formatio permanens”). Chociaż sama idea była znana i pewne sposoby jej realizacji były już wcześniej stosowane, należało jednak obecnie obmyśleć coś szerszego oraz dostosowanego do współczesnych potrzeb.

Bp Jerzy Ablewicz prowadził na ten temat długie konsultacje oraz dyskusje z różnymi ośrodkami diecezjalnymi, jak Kapituła Katedralna, Sesja Księży Dziekanów, grono księży profesorów Seminarium Duchownego, Synod Diecezjalny. Owocem tej szerokiej wymiany poglądów oraz jego własnych przemyśleń stały się już w kilka lat po Soborze pewne konkretne decyzje, narastające z czasem, które stworzyły ostatecznie nowy, diecezjalny program stałej formacji duchowieństwa. Według tego programu:

1. Kapłani w pierwszym roku po święceniach odbywają spotkania formacyjne dwa lub więcej razy, według ustaleń poczynionych każdorazowo przez Biskupa Diecezjalnego. Mają oni także oddzielne doroczne rekolekcje kapłańskie¹⁶⁷.

2. Po drugim, trzecim i czwartym roku święceń, kapłani składają egzaminy wikariuszowskie z wyznaczonych przedmiotów. Każdemu z trzech egzaminów odpowiada cykl wykładów połączonych z ćwiczeniami rekolekcyjnymi. Zastępuje im to już doroczne rekolekcje kapłańskie¹⁶⁸.

3. Ponadto wszyscy kapłani składają tzw. „egzamin kwalifikacyjny” pomiędzy 8 a 15 rokiem po święceniach. Egzamin ten nawiązuje do dawnych egzaminów konkursowych na probostwa i składa się z trzech części. Cykl jego składania trwa trzy lata. Egzaminy są poprzedzone dwutygodniową serią wykładów¹⁶⁹.

4. Obowiązującą formą doksztalcania pastoralnego dla całego duchowieństwa są doroczne kursy duszpasterskie i katechetyczne oraz kwartalne kongregacje dekanalne lub rejonowe¹⁷⁰.

^{163a} Tamże, s. 97—102.

¹⁶⁴ Tamże, nr 9—10, r. 121(1971) 193—194.

¹⁶⁵ Pismo było odpowiedzią na Sprawozdanie pięcioletnie o stanie diecezji z lat 1963—1968, w tym także o Seminarium.

¹⁶⁶ *Optatam totius*, n. 22. W tej sprawie ukazało się też Pismo Kongregacji dla spraw duchowieństwa, w 1970 r. AAS, 62(1970) 123—124.

¹⁶⁷ IV SDT, stat. 401 § 1, s. 298.

¹⁶⁸ Tamże, stat. 401 §§ 2—3, s. 299.

¹⁶⁹ Dekret Biskupa w sprawie egzaminu kwalifikacyjnego kapłanów, z dnia 22 sierpnia 1975 r. Currenda, nr 1—7, r. 126(1976) 59—60. IV SDT, stat. 402, s. 299.

¹⁷⁰ IV SDT, stat. 400, s. 298.

5. Dowolnym sposobem formacji teologicznej są studia specjalistyczne kapłanów-duszpasterzy, podejmowane za zgodą Biskupa Diecezjalnego na uczelniach i wydziałach kościelnych ¹⁷¹.

Dla formacji ascetycznej bp Jerzy Ablewicz, po pewnym okresie doświadczeń:

1. Ustanowił duchowieństwu Diecezjalnego Ojca Duchownego, który urządza w Adwencie i W. Poście obowiązkowe dla wszystkich kapłanów dni skupienia oraz spieszny z inną pomocą duchową potrzebującym ¹⁷².

2. Przewidział także dekanalnego Ojca Duchownego, wybieranego przez duchowieństwo dekanatu ¹⁷³.

3. Zobowiązał kapłanów do odprawiania trzydniowych rekolekcji zamkniętych każdego roku, w miejsce poprzednich obowiązujących co drugi rok ¹⁷⁴.

4. Zalecił regularną spowiedź dwutygodniową, o ile możliwości u jednego spowiednika ¹⁷⁵.

Ponadto Ks. Biskup mocno zobowiązał duchownych do wiernego przestrzegania wszystkich obowiązków kanonicznych, tak ascetycznych jak dyscyplinarnych, poszerzając je w odniesieniu do Kodeksu, niektóre zaś ukonkretniając. Np. ściśle przestrzeganie stroju duchownego, przy obowiązującej sutannie w wystąpieniach oficjalnych, itp. ¹⁷⁶

Wreszcie dla wzbogacenia całej osobowości kapłańskiej, tj. duchowej, intelektualnej, pastoralnej i kulturalnej, popiera bp Jerzy Ablewicz w sprzyjających uwarunkowaniach obiektywnych ruch pielgrzymkowy duchownych do Ziemi Świętej ¹⁷⁷.

Dostosowując życie duchowieństwa do nowych potrzeb, wymogów soborowych i nowego ustawodawstwa ogólnokościelnego (Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r.), Ordynariusz Tarnowski wprowadził doniosłe zmiany do struktur diecezjalnych lub dał początek nowym zwyczajom chwalebny; mianowicie:

- Wyjednał u pap. Pawła VI w 1974 r. trzeciego biskupa pomocniczego, przy dwóch już istniejących ¹⁷⁸.
- Z upoważnienia Stolicy Apostolskiej w 1969 r. powiększył ilość miejsc w Kapitułe Katedralnej z siedmiu do dziesięciu, tworząc w tym dodatkową kanonię prałacką — archidiaconię ¹⁷⁹.
- Po myśli motu proprio *Ecclesiae Sanctae* pap. Pawła VI (z 1966 r.) powołał do życia w 1969 r. Diecezjalną Radę Duszpasterską ¹⁸⁰, którą podtrzymał jako obowiązującą także po Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r. ¹⁸¹

¹⁷¹ Tamże, stat. 404 § 2, s. 299.

¹⁷² Tamże, stat. 397 §§ 1—2, s. 297—298.

¹⁷³ Tamże, stat. 375, n. 2; 397 § 1, s. 291, 297.

¹⁷⁴ Tamże, stat. 389 § 4, s. 295.

¹⁷⁵ Tamże, § 2.

¹⁷⁶ Tamże, stat. 396 §§ 1—4, s. 297.

¹⁷⁷ Zob. M. Bednarz ks., *Pielgrzymka do Ziemi Świętej kapłanów diecezji tarnowskiej*. W: Currenda, nr 1—12, r. 129(1979) 60—97, 321—374; nr 10—12, r. 130 (1980) 332—333; nr 1—4, r. 131(1981) 37—43.

¹⁷⁸ Ten trzeci etat rozpoczął ks. bp Wł. Bobowski, mianowany 16.X.1974, konsekrowany 2.II.1975 r. Currenda, nr 1—4. 125(1975) 45—47.

¹⁷⁹ B. Kumor ks., dz. cyt., s. 366—367. Równocześnie Ordynariusz Tarnowski został upoważniony do mianowania kanonikami gremialnymi proboszczów. Jest to upoważnienie dane, jak się wydaje, urzędowi biskupiemu a nie osobie, stąd stanowi tym większą innowację.

¹⁸⁰ *Odezwa Biskupa Tarnowskiego na dzień wyborów do Diecezjalnej Rady Duszpasterskiej*. W: Currenda, nr 7—12, r. 119(1969) 229—230.

¹⁸¹ Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. złagodził Motu proprio Pawła VI z 1966 r. i stawia fakultatywnie ustanowienie Rady Duszpasterskiej, uzależniając

- W 1981 r. ustanowił Diecezjalną Radę Kapłańską a w 1986 r. Kolegium Konsultorów¹⁸², Rada otrzymała Sekretariat dla przyjmowania z diecezji uwag, refleksji, propozycji¹⁸³.
- Ustanowił urząd Moderadora Kurii Diecezjalnej po myśli Kodeksu Prawa Kanonicznego¹⁸⁴.
- Przeniósł w 1963 r. siedzibę Sądu Biskupiego z lokalu Kurii Diecezjalnej na Plac Katedralny 4, by stworzyć mu lepsze warunki przestrzenne działania. Należy tu bowiem zauważyć, że w ciągu ostatnich 25 lat rosła ilość pracy w Sądzie, ogólnie zaś ilość przyjmowanych w roku spraw zwiększyła się o 100% a ilość wydawanych wyroków o blisko 90%¹⁸⁵.
- Ustanowił przy Sądzie Biskupim urząd Radcy Prawnego dla wskazywania zainteresowanym stronom możliwości prowadzenia procesów małżeńskich oraz formułowania tekstów powództwa¹⁸⁶.
- Powiększył sieć parafialną z 344 do 465, a więc o 121 parafii, nie licząc licznych placówek duszpasterskich nieparafialnych¹⁸⁷.
- Powiększył sieć dekanalną z 32 na 38 dekanatów, usprawniając tym samym wymianę doświadczeń pastoralnych pomiędzy kapłanami oraz ich ogólną wspólnotowość¹⁸⁸.
- W sposób realistyczny ustanowił na przyszłość kościelno-prawne zabezpieczenie istniejących jeszcze gospodarstw parafialnych oraz wyposażenia plebanii w czasie wakansu na probostwie¹⁸⁹.
- Zalecił ustanowienie Rady Duszpasterskiej w każdej parafii, po myśli kan. 536 nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego¹⁹⁰.
- Utworzył w większych ośrodkach diecezji, jak Krynica, Limanowa, itd., urząd „Penitencjarza Parafialnego”, celem ułatwienia wiernym stałego dostępu do konfesjonału¹⁹¹.
- Określił kadencję funkcji dziekana na pięciolecie¹⁹².
- Postanowił, że obsada urzędu wicedziekana będzie się odbywać w drodze wyboru trzech kandydatów przez kondekanalne duchowieństwo, z których Biskup Diecezjalny zatwierdzi jednego na pięciolecie¹⁹³.
- Ustalił dwa modele podziału dochodów pomiędzy kapłanami na parafiach, model całkowitej bądź częściowej wspólnoty¹⁹⁴. Każdy z nich zbliża maksymalnie system uposażenia duchowieństwa do idei zawartej w kan. 281 § 1 Kodeksu Prawa Kanonicznego, który

to od woli Biskupa. Zob. Kan. 511. IV Synod diecezji tarnowskiej z 1986 r. uznał tę Radę za obowiązującą. Zob. stat. 335 §§ 1—2, s. 279.

¹⁸² Dekret ustanawiający Radę Kapłańską z dnia 8 IX 1981 r., zaś Dekret ustanawiający Kolegium Konsultorów ... z dnia 31 XII 1986 r. Currenda, nr 9—19, r. 131(1981) 234; nr 1—3, r. 137(1987) 125.

¹⁸³ IV SDT, stat. 331 § 1, s. 278.

¹⁸⁴ KPK, kan. 473 § 2; IV SDT, stat. 325 § 1, s. 276.

¹⁸⁵ W 1962 r. przyjęto w Sądzie Biskupim 27 spraw, wydano 23 wyroki, do czego doszły 4 opinie („Vota”) „Super rato” W 1986 r. natomiast przyjęto 56 spraw, wydano 44 wyroki, a ponadto 3 opinie „Super rato” Z informacji Oficjała Sądu Biskupiego, ks. Piotra Gajdy.

¹⁸⁶ IV SDT, stat. 328 §§ 1—2, s. 277.

¹⁸⁷ E. Gabryel ks., *Parafie erygowane w ciągu dwustu lat istnienia diecezji tarnowskiej*. W: Currenda, nr 1—3, r. 136(1986) 98—100; Schematyzm 1987 r.

¹⁸⁸ B. Kumor ks., dz. cyt., s. 557—559; *Dekrety w sprawie utworzenia nowych dekanatów*. W: Currenda, nr 10—12, r. 136(1986) 429—430; Schematyzm 1987 r.

¹⁸⁹ IV SDT, stat. 730—740, s. 402—406.

¹⁹⁰ Tamże, stat. 349 § 1, s. 282.

¹⁹¹ Tamże, stat. 361 §§ 1—2, s. 287.

¹⁹² Tamże, stat. 363 § 2, s. 287—288.

¹⁹³ Tamże, stat. 378 §§ 1—3, s. 291—292.

¹⁹⁴ Tamże, stat. 424—425, s. 305—306.

- mówi: „duchowni zasługują na wynagrodzenie odpowiednie ich pozycji”
- Zapewnił duszpasterzom o zaniżonych dochodach materialnych wyrównanie wynagrodzenia do przeciętnego minimum z funduszu diecezjalnego ¹⁹⁵.
 - Wybudował duży, odpowiadający nowoczesnym wymogom Diecezjalny Dom Księży Emerytów w Tarnowie-Zbylitowskiej Górze ¹⁹⁶.
 - Ożywił i usprawnił działanie stowarzyszenia kapłanów dla niesienia sobie wzajemnej pomocy duchowej i materialnej — „Caritas Sacerdotalis” ¹⁹⁷.
 - Zabezpieczył kapłanom emerytom oraz chorym świadczenia socjalne, pensję, mieszkanie, urlopy zdrowotne ¹⁹⁸.
 - Zainicjował zwyczaj zapraszania kapłanów z okazji 50-lecia kapłaństwa do swej Rezydencji oraz koncelebrowania z nimi Mszy św. ¹⁹⁹.
 - Zobowiązał wszystkich kapłanów do sporządzania testamentów i depozytowania ich w Urzędzie Dziekańskim, gdy idzie o duchownych parafialnych lub u swych przełożonych, gdy idzie o innych ²⁰⁰.

Wyliczone innowacje dotyczą przede wszystkim duchowieństwa diecezjalnego i służą stworzeniu duszpasterskiej więzi pomiędzy tym duchowieństwem, parafią, dekanatem, diecezją i jej Pasterzem.

Bp Jerzy Ablewicz zastał diecezję przy stanie liczebnym kapłanów ok. 900, obecnie zaś przebywa ich tutaj ok. 1140 (z neoprezbiterami z 1987 r.). Wszyscy kapłani są bez reszty zatrudnieni przy różnorodnej pracy duszpasterskiej, sądowniczej, administracyjnej, teologiczno-dydaktycznej. W związku z eksplozją budownictwa sakralnego pewna część kapłanów nie ma za wiele czasu na modlitwę i kontemplację doznając częściowej i czasowej decharyzmatyzacji wewnętrznej, bardzo nieliczni ulegają duchowej alienacji i odchodzą do życia w świecie, do czego w znacznej mierze przyczyniają się też specyficzne warunki społeczne polskiej rzeczywistości. Zdecydowany ogół duchowieństwa wszystkich odłamów i środowisk przedstawia jednak wspólnotę świadomych i gorliwych w swym powołaniu duszpasterzy; akceptują oni bez reszty metody zbawczej posługi Pasterza Diecezji, chociaż nad nimi dyskutują. Nie rzadko też kapłani diecezjalni prezentują wysoki poziom osobistego zjednoczenia z Bogiem. Potwierdzają to najwyraźniej m. in. różne akcje duszpasterskie organizowane przez Biskupa Diecezjalnego, podczas których zawsze w pełni dopisują zarówno duchowni jak też ulegli ich pastoralnemu kierownictwu wierni.

Duchowieństwo zakonne. Osoby zakonne, doznające konsekracji w ślubowaniu rad ewangelicznych lub przez przyrzeczenia tych rad podchodzące do konsekracji, mają z jednej strony swoją własną specyfikę i odrębność. Jednakże z drugiej strony są one dane Kościołowi, tak powszechnemu jak partykularnemu, by go wzbogacać swoją świętością i wspierać pracą apostołską. Należą te osoby do widzialnej struktury i do życia Kościoła ²⁰¹. Przy zachowaniu właściwego charyzmatu swej wspólnoty zakonnej, osoby konse-

¹⁹⁵ Tamże, stat. 427, s. 306.

¹⁹⁶ Dotychczasowy Dom Księży Emerytów przy ul. Starodąbrowskiej 39 w Tarnowie okazał się już od dłuższego czasu niewystarczający. Nowy Dom Księży Emerytów ma być oddany do użytku w 1987 r.

¹⁹⁷ IV SDT, stat. 430 § 1, s. 306.

¹⁹⁸ Tamże, stat. 430—431, s. 306.

¹⁹⁹ Zob. Wł. Kostrzewa ks., *Złoty Jubileusz Kapłaństwa*. W: Currenda, nr 9—12, r. 132(1982) 321—323.

²⁰⁰ IV SDT, stat. 432 §§ 1—3, s. 306—307.

²⁰¹ *Lumen Gentium* n. 43—47.

krowane mają obowiązek wspomagać pastoralną i apostołską posługę Biskupa w Kościele partykularnym²⁰².

Diecezja tarnowska była niemal od zarania chrześcijaństwa w Polsce terenem działalności osób i wspólnot zakonnych, począwszy od pustelni św. Świerada w Tropiu i klasztoru błog. Kingi w Starym Sączu. Rodziny zakonne przechodziły tu zmienne dzieje. Także w dwusetnej historii diecezji dorobek zakonów męskich i żeńskich jest bardzo bogaty, notowany na różnych polach duszpasterstwa zwyczajnego i specjalistycznego.

Obecnie żyje w diecezji ok. 130 kapłanów zakonnych, nie licząc braci, kleryków i nowicjuszków. Należą oni do 11 Instytutów życia konsekrowanego lub Stowarzyszeń Życia Apostolskiego²⁰³. Ten stan liczebny jest znacznie wyższy w odniesieniu do Rodzin zakonnych żeńskich istniejących i działających w diecezji. Oto 33 żeńskie Instytuty lub Stowarzyszenia Życia Apostolskiego dysponują tu ilością ok. 1320 sióstr²⁰⁴.

Ordynariusz Tarnowski czerpie pełną ręką z pomocy duszpasterskiej i apostołskiej obecnych tu Rodzin zakonnych. Wobec wystarczającej ilości duchowieństwa diecezjalnego nie powierza jednak z reguły kapłanom zakonnym prowadzenia parafii, poza jedynym wyjątkiem Koszyc Małych, które zostały oddane w 1980 r. Księżom Sercanom²⁰⁵. Jednakże kapłani zakonnici prowadzą na terenie diecezji, obok dawnych 8 parafii, wiele kościołów rektoralnych, pracują jako rekolekcjoniści i misjonarze po parafiach, spowiednicy kapłanów, kleryków, sióstr zakonnych, itp. Należą także do różnych struktur diecezjalnych, jak np. Rada Kapłańska, itp.²⁰⁶

Siostry zakonne, poza kontemplacyjnymi Klaryskami w Starym Sączu i Bernardynkami w Zakliczynie, których modlitewną pomoc Pasterz Diecezji szczególnie sobie ceni, są przez Niego w ostatnim dwudziestopięcioleciu szeroko angażowane w diecezji do pracy katechetycznej, organistowskiej, zakrytyjnej, charytatywnej, ogólnoparafialnej, nie wyłączając gospodarstwa, w instytucjach diecezjalnych, takich jak Kuria, Seminarium, Domy Rekolekcyjne, itd.²⁰⁷ Rodziny zakonne wykazując zrozumienie dla różnorodnych potrzeb diecezjalnego apostołatu, udostępniają również swe pomieszczenia. Przede wszystkim jednak swoją świętością życia przyczyniają się do duchowego wzrostu i rozwoju Ludu Bożego diecezji. One także mają swoją reprezentację w Diecezjalnej Radzie Duszpasterskiej.

Obok zwyczajnej, prawem kanonicznym określonej formy wykonywanego protektoratu nad Rodzinami zakonnymi w diecezji, Biskup Tarnowski w ciągu swych dotychczasowych rządów dokonał w stosunku do nich przynajmniej trzech wielkich spraw. Przede wszystkim popierał i popiera wszelkie powołania zakonne, tak męskie jak żeńskie. W tym duchu formuje księży i w tym duchu sam się wypowiada oraz modli²⁰⁸. Potwierdzeniem tej tezy jest bezsporny fakt, że diecezja tarnowska tak mocno zasila powołaniami męskie i żeńskie Rodziny zakonne, zarówno w kraju jak za granicą. Ustalono, że na ogólną sumę kapłanów i braci zakonnych pracujących aktualnie w Polsce, ponad 600 pochodzi z diecezji tarnowskiej. Podobnie ustalono, że na 23.000 sióstr zakonnych w Polsce ok. 2.500 wywodzi się również z diecezji tarnow-

²⁰² *Christus Dominus*, n. 35.

²⁰³ *Schematyzm Diecezji Tarnowskiej 1983 r.*, s. 427. IV SDT, s. 238, 247—248.

²⁰⁴ *Schematyzm*, jw., s. 427—428; IV SDT, s. 248.

²⁰⁵ *Schematyzm*, jw., s. 257.

²⁰⁶ Fakty te są powszechnie znane i bezsporne.

²⁰⁷ IV SDT, s. 248.

²⁰⁸ Np. prośbę Zgromadzenia Braci Albertynów o popieranie powołań do ich Wspólnoty z dnia 11 maja 1963 r. polecił od ręki odczytać z ambon kościołów. W: *Currenda*, nr 6—8, r. 113(1963) 179.

skiej²⁰⁹. Posługując się rachunkiem przybliżonym, około połowa z tych powołań przypada na ostatnie ćwierćwiecze dziejów diecezji.

Trzeba przyznać, że bp Jerzy Ablewicz wykorzystał prawie każdą okazję większych jubileuszów zakonnych, ażeby publicznie dać świadectwo zasługom i podsumować dorobek danej Wspólnoty w pracy dla Kościoła, diecezji, Ojczyzny.

Tak więc 28 grudnia 1969 r., z okazji 100-nej rocznicy podjęcia pracy w Tarnowie przez Zgromadzenie SS. Felicjanek, przemówił na specjalnie urządzonym Nabożeństwie w kościele katedralnym, ukazując świetlaną postać założycielki tej Wspólnoty — matki Angeli Truszkowskiej oraz podkreślając istotne elementy stuletniej działalności ewangelicznej Sióstr Felicjanek w Tarnowie. Następnego dnia Biskup Ordynariusz celebrował z tej samej okazji Nabożeństwo i wygłosił homilię w kaplicy Sióstr Felicjanek²¹⁰.

Zgromadzeniu Sióstr Służebniczek Dębickich poświęcił Tarnowski Ordynariusz aż dwa Listy pasterskie w ostatnich latach. Pierwszy, datowany 29 czerwca 1972 r., na setną rocznicę śmierci ich założyciela — Sługi Bożego Edmunda Bojanowskiego²¹¹. Drugi List pasterski, z dnia 2 lipca 1982 r. był poświęcony uczczeniu setnej rocznicy rozpoczęcia pracy przez to Zgromadzenie w diecezji tarnowskiej²¹². Bp Jerzy Ablewicz wyraził im w swym Liście uznanie za ofiarną pracę w diecezji w ciągu 100 lat i zaprosił diecezjan na dziękczynne Nabożeństwo w tej intencji do Dębicy na 1 sierpnia 1982 r. Nabożeństwo się istotnie odbyło pod przewodnictwem metropolity krakowskiego kard. Fr. Macharskiego²¹³.

Kolejnym jubileuszem zakonnym uczczonym przez Tarnowskiego Biskupa było 150-lecie pobytu Księża Jezuitów w Nowym Sączu. Centralna uroczystość odbyła się 26 września 1982 r. a bp Jerzy Ablewicz wygłosił podczas Nabożeństwa homilię o potrzebie wierności duchowi „Ćwiczeń Ignacjańskich” Stwierdzono potem: „W kazaniu tym wykazał Dostojny Kaznodzieja znakomitą znajomość dziejów zakonu Jezuitów w Polsce i bogatych dziejów Kolegium nowosądeckiego”²¹⁴.

Dnia 1 maja 1984 r. odbyły się na Placu Katedralnym w Tarnowie centralne uroczystości Zgromadzenia Sióstr Józefitek z racji 100-tnej rocznicy powstania ich Wspólnoty. Na Nabożeństwo przybyło bardzo dużo wiernych, z tych środowisk diecezji gdzie pracują Siostry tego Zgromadzenia, ale także i spoza nich. Nabożeństwo celebrował i wygłosił homilię sam Biskup Ordynariusz, który po Mszy św. odmówił z ludem uroczyste, przez niego samego ułożone „Zawierzenie miasta i diecezji św. Józefowi” I ten Jubileusz bp Jerzy Ablewicz poprzedził Listem pasterskim do diecezjan, z dnia 15 kwietnia 1984 r., w którym znalazło się dużo teologicznej treści o roli św. Józefa w dziele Odkupienia i w historii Kościoła²¹⁵.

W tym samym roku 1984 r. obchodzili swoje 750-lecie pobytu w Szczyrzycu Ojcowie Cystersi; przeżyli tę rocznicę łącznie z koronacją Obrazu Matki Bożej w swoim kościele, o czym była już mowa wyżej. Bp Jerzy Ablewicz napisał znów okolicznościowy List pasterski do diecezjan, z datą 16 lipca 1984 r. w którym ukazał ducha kontemplacji Zakonu Cystersów zachęcając do niej i w dzisiejszych czasach²¹⁶.

²⁰⁹ IV SDT, s. 249.

²¹⁰ Currenda, nr 1—6, r. 120(1970) 122—131.

²¹¹ Currenda, nr 7—12, r. 122(1972) 238—242.

²¹² Tamże, nr 9—12, r. 132(1982) 220—224.

²¹³ Tamże, s. 224—237

²¹⁴ Wł. Szelaąg ks. TJ, 150 lat Księża Jezuitów w Nowym Sączu 1882—1982.

W: Currenda, nr 5—8, r. 133(1983) 160.

²¹⁵ Tamże, nr 6—9, r. 134(1984) 164—170.

²¹⁶ Tamże, s. 173—177.

W Tarnowie pracuje od 1899 r. bezhabitowe, żeńskie Zgromadzenie Sług Jezusa, założone przez Sługę Bożego O. Honorata Koźmianńskiego i M. Eleonorę Motylowską, dla pracy nad służącymi, stąd zwane potocznie „Siostry Zytki” — od św. Zyty, Patronki służących. W 1985 r. Zgromadzenie Sług Jezusa obchodziło swoje 100-lecie istnienia. Biskup Ordynariusz urządził im z tej okazji 21 kwietnia uroczyste Nabożeństwo w kościele Miłosierdzia Bożego w Tarnowie, gdzie wygłosił homilię o genezie i roli Zgromadzenia, ukazując jak mocno spletały się w jego dziejach pierwiastek religijny i narodowy. Wszyscy zaś diecezjanie usłyszeli w kościołach Odezwę bpa Jerzego Ablewicza na ten temat w poprzednią niedzielę, tj. 14 kwietnia ²¹⁷.

Należy tu jeszcze wymienić diecezjalną uroczystość dziękczynną za beatyfikację błog. Brata Alberta Chmielowskiego, która w dwa lata po fakcie beatyfikacji odbyła się w kościele Matki Bożej Fatimskiej w Tarnowie. Bp Jerzy Ablewicz włożył w nią wielkie osobiste zaangażowanie. Skierował więc zwięzłe lecz gorące „Słowo Biskupa” do diecezjan, z 12 maja 1985 r. o samej postaci i pracy Błogosławionego, jak też o obydwu gałęziach założonych przez niego Zgromadzeń. W następną niedzielę, tj. 19 maja celebrował sam Mszę św. i wygłosił homilię. Połączył w niej fakt śmierci Alberta Chmielowskiego w dniu 25 grudnia 1916 r. z następującymi w kilka miesięcy później objawieniami Matki Bożej w Fatima (13 maja 1917 r.). Biskup wykazywał, że dzieło Brata Alberta i jego kontynuacja przez obydwie Rodziny zakonne, to dzieło związane z duchem Fatimy ²¹⁸.

Wydobycie na widok publiczny powyższych jubileuszy oraz wydarzeń zakonnych i ukazanie przez Biskupa Tarnowskiego diecezjanom różnych charyzmatów osób konksekrowanych oraz form działania apostołskiegich tych ludzi miało przede wszystkim donieść ogólnoreligijne znaczenie. Zwróciło ponadto uwagę wiernych na wartości ewangeliczne prezentowane przez Wspólnoty zakonne, zaś samym Wspólnotom ułatwiło wzbudzenie większego zainteresowania się nimi młodzieży, co z kolei doprowadziło do wzrostu powołań.

Trzecim wreszcie dokonaniem bpa Jerzego Ablewicza dla Rodzin zakonnych w diecezji jest bardzo rzeczowe postawienie tego zagadnienia w IV Synodzie diecezjalnym z 1986 r. Najpierw Biskup zaprosił mocną reprezentację osób zakonnych do prac przygotowawczych w Komisjach synodalnych, na czele z byłym prowincjałem Ojców Redemptorystów o. St. Podgórskim z Tuchowa, który był członkiem Komisji Głównej Synodu. Sam z kolei brał aktywny udział w powstawaniu końcowego dokumentu w materii zakonnej. Ostatecznie wykazano w tekście synodalnym rozległą działalność męskich i żeńskich Wspólnot zakonnych w diecezji, zarówno w perspektywie ubiegłych lat jak i współcześnie ²¹⁹. Synod oparł aktualną i przyszłą koncepcję obecności i pracy apostołskiegich osób zakonnych w diecezji na zdrowych zasadach teologiczno-kanonicznych, uwzględniających duchowe cele i zadania obydwu stron. Dla zapewnienia pomyślnej realizacji tego systemu Synod ustanowił urząd Wikariusza Biskupiego do spraw zakonnych, któremu diecezjalne Rodziny zakonne wybierają zespół współpracowników w postaci dwóch przedstawicieli Wspólnot męskich oraz dwie przedstawicielki Sióstr ²²⁰.

²¹⁷ Tamże, nr 1—3, r. 136(1986) 18—23. Zob. także ks. P. Gajda, *Jubileusz stulecia Zgromadzenia Sług Jezusa*. Tamże s. 23—32.

²¹⁸ Tamże, s. 33—41.

²¹⁹ „Kościół tarnowski wdzięczny jest Bogu za dar życia zakonnego w postaci licznych rodzin zakonnych męskich i żeńskich ubogacających Diecezję swoją obecnością i pracą”. Stat. 481 § 2. Zob. także Wprowadzenie, s. 247—249.

²²⁰ Stat. 506 §§ 1—2.

Ekumenizm w posłudze rządzenia. Nauka II Soboru Watykańskiego wyznacza biskupiej posłudze rządzenia kierunek ekumeniczny, tj. otwartości na Wspólnoty wyznaniowe istniejące poza obrębem Kościoła katolickiego. W diecezji tarnowskiej jest znikomy procent wiernych przynależnych do chrześcijańskich Wspólnot pozakatolickich. Są to konkretnie: Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny, Kościół Polskokatolicki, Kościół Ewangelicko-Augsburski, Kościół Ewangelicko-Reformowany, Polski Kościół Chrześcijan Baptystów, Kościół Metodystów, Wspólnota Adwentystów, Wspólnota Zielonoświątkowców, Badaczy Pisma św. i Świadków Jehowy ^{220a}. Wyznania te na terenie diecezji nie posiadają jakichś bardziej aktywnych centrów i ośrodków organizacyjno-propagandowych, Jedyne pewne grupy Adwentystów, Zielonoświątkowców i Świadków Jehowy zaczęły ostatnio nasilać działalność prozelityczną. Warto tu jeszcze zanotować istnienie w diecezji tarnowskiej pozachrześcijańskiej Wspólnoty Wyznania Mojżeszowego (w samym Tarnowie) oraz nielicznych członków rozproszonych także na terenie diecezji. Działają tu natomiast liczne organizacje społeczno-polityczne o charakterze ateistycznym ^{220b}.

Biorąc pod uwagę powyższe potrzeby, uwarunkowania przestrzeni i czasu, zasady II Soboru Watykańskiego oraz wskazania Episkopatu Polski, bp Jerzy Ablewicz inspiruje oraz tworzy w diecezji liczne fakty, które zarówno postawę duchowieństwa jak wiernych świeckich systematycznie uwrażliwiają na popieranie drogi ku zjednoczeniu chrześcijan.

W ten sposób już w październiku 1965 r. podczas inauguracji roku akademickiego w Seminarium Duchownym została wygłoszona prelekcja na temat: „Ekumeniczne poczynania dawnej Polski w odniesieniu do Kościoła Prawosławnego” ^{220c}. W 10 lat później, tj. w 1975 r. jesienią, również podczas uroczystej inauguracji w Seminarium tytuł prelekcji brzmiał: „Prymat Piotra i jego następców we współczesnej prawosławnej myśli teologicznej” ^{220d}. Od 1972 r. program kształcenia w Instytucie Teologicznym w Tarnowie zawiera oddzielny przedmiot: „ekumenizm” ^{220e}. Na seminarium naukowym studenci Instytutu Teologicznego w Tarnowie piszą rozprawy z zakresu ekumenizmu ^{220f}. W Seminarium Duchownym urządza się w styczniu od 1960-tych lat tygodnie modłów ekumenicznych ^{220g}.

Poza Seminarium Duchownym formującym ekumenicznie przyszłych kapłanów, Tarnowski Pasterz wprowadza sporadycznie tę problematykę do stałej formacji duchowieństwa. Np. podczas kursorekolekcji dla księży wikariuszów w sierpniu 1981 r. w programie wykładów teologiczno-pastoralnych była także prelekcja: „Posłannictwo Piotrowe a chrześcijaństwo akatolickie w świetle dialogu ekumenicznego” ^{220h}.

^{220a} Sprawozdanie z działalności Referatu d/s Ekumenizmu przy Wydziale Duszpasterstwa Kurii Diecezjalnej w Tarnowie za rok 1980. Referent ks. K. Kupiec, maszynopis, s. 1.

^{220b} Sprawozdanie, jw., za rok 1982, maszynopis s. 4.

^{220c} Autorem prelekcji był J. Dudziak ks., Zob. *Currenda*, nr 11—12, r. 115 (1965) 287—288.

^{220d} Wygłosił ją ks. K. Kupiec. Z własnej obserwacji.

^{220e} Zob. *Matricula Instytutu Teologicznego w Tarnowie od 1947 r.*, s. 184.

^{220f} Pod kierunkiem ks. K. Kupca zostały napisane lub się piszą rozprawy magisterskie: 1. „*Wizja ekumenizmu pap. Jana Pawła II*”, Tarnów 1983 (K. Mielec); 2. „*Eucharystia w teologicznych poglądach Jerzego Klingera*”, Tarnów 1986 (J. Wszolek); 3. „*Recepcja Dekretu o ekumenizmie w Kościele Polskim*”, Tarnów 1987 (J. Książek). Z informacji od ks. K. Kupca.

^{220g} Z informacji od ks. B. Klause, który jako alumn zorganizował w Seminarium w okazalej formie jeden z pierwszych tygodni modłów ekumenicznych w 1969 r.

^{220h} Prelekcję wygłosił ks. K. Kupiec. Z informacji od Autora prelekcji.

Ideę ekumenizmu przekazuje się także Ludowi Bożemu diecezji tarnowskiej. Najpierw w ramach „Tygodnia Wiary”, urządzanego co kilka lat w większych ośrodkach diecezji (Tarnów, Nowy Sącz, Bochnia, Mielec, Krynica Zdrój, Gorlice, Dębica, Limanowa, Ropczyce, Sędziszów) nie zapomniano o umieszczaniu od czasu do czasu w programach konferencji, także tematów ekumenicznych. W 1980 r. zaś cały program wypełniły tematy ekumeniczne ²²⁰ⁱ.

Ekumenizmem interesowały się różne grupy duszpasterskie w diecezji tarnowskiej. Zwłaszcza zaś członkowie Klubu Inteligencji Katolickiej na swych spotkaniach dyskusyjnych wysłuchiwali kilkakrotnie referatów z tego zakresu oraz prowadzili dyskusje z tym związane. Np. w 1983, 1984 i 1986 r. dyskutowano tam nad wygłoszonymi referatami: 1. *Elementy teologii ruchu ekumenicznego*; 2. *Papieża Jana Pawła II wizja ekumenizmu*; 3. *Ikona — geneza, typologia, teologia* ^{220j}.

Teologia ekumeniczna zainteresowała w diecezji tarnowskiej przewodników Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego, którzy mają dobrą okazję i potrzebę przekazywać te wiadomości grupom turystów. Kurs Doskonalenia Przewodników PTTK w Tarnowie zaprosił więc do siebie katolickiego prelegenta z cyklem wykładów na tematy: *Historia, liturgia, sztuka na drogach Prawosławia* ^{220k}.

Zwyczajnym elementem diecezjalnego duszpasterstwa są oczywiście urządzone rokrocznie w miesiącu styczniu we wszystkich kościołach tygodnie modłów o zjednoczenie chrześcijan ^{220l}.

W panoramie przedsięwzięć ekumenicznych na terenie diecezji tarnowskiej nie brakuje też sporadycznych spotkań diecezjalnego Referenta z Kościołami Stowarzyszonymi w Polskiej Radzie Ekumenicznej w Tarnowie (Metodyści, Baptyści, Polskokatolicy), bądź to na Nabożeństwach ekumenicznych, bądź na posiedzeniach programujących te Nabożeństwa ^{220l}.

Całokształt powyższych działań ekumenicznych koordynuje powstały w 1968 r. Diecezjalny Referat d/s Ekumenizmu, który działa pod ścisłym nadzorem Tarnowskiego Ordynariusza. Rozpowszechnia on również na bieżąco w diecezji nowe materiały w tej dziedzinie, pochodzące od Stolicy Apostolskiej oraz od Konferencji Episkopatu ^{220m}.

Bp Jerzy Ablewicz, oprócz opisanych szkiecowo konkretnych przedsięwzięć ekumenicznych, podkreśla mocno w nauczaniu Ludu Bożego potrzebę ekumenizmu duchowego, tj. postawy katolików ciągłego nawracania się wewnętrznego i przyciąganie obcych do jedności z Kościołem modlitwą oraz

²²⁰ⁱ Program obejmował 7 tematów: 1. „*Modlitwa Chrystusa o jedność chrześcijan*” (ks. A. Paciorek); 2. „*Prawosławie na drogach swej historii i wiary*” (ks. K. Kupiec); 3. „*Chrześcijańskie Wspólnoty odłączone na Zachodzie*” (ks. St. Longosz); 4. „*Tendencje zjednoczeniowe w Polsce*” (ks. A. Nowak); 5. „*Współczesne drogi ku jedności chrześcijan*” (ks. St. Rosa); 6. „*Czy Kościół Chrystusowy jest jeden*” (ks. E. Łomnicki); 7. „*Ekumenizm w życiu codziennym*” (ks. J. Dudziak). Sprawozdanie z działalności Referatu d/s Ekumenizmu przy Wydziale Duszpasterstwa Kurii Diecezjalnej w Tarnowie za rok 1980. Maszynopis, s. 2.

^{220j} Wszystkie referaty wygłosił ks. K. Kupiec. Z informacji Autora referatów.

^{220k} Z informacji ks. K. Kupca, będącego w/w prelegentem.

^{220l} Zob. np. Sprawozdanie... za rok 1980, jw., s. 1.

^{220l} Na Nabożeństwach tych Referent diecezjalny d/s Ekumenizmu — ks. K. Kupiec, przekazywał niekiedy poglądy katolickiej teologii na szczegółowe tematy ekumenizmu, jak np. w 1981 r. Zob. Sprawozdanie z udziału w Nabożeństwach Ekumenicznych podczas Tygodnia Modlitwy o Jedność Chrześcijan 18—25.I. 1981 r. W: Archiwum Diecezjalnego Referatu d/s Ekumenizmu w Tarnowie, maszynopis, s. 1—2.

^{220m} Pierwszym referentem był ks. Jerzy Bajda, po którym w 1974 r. objął tę funkcję ks. K. Kupiec. Arch. Kurii Diec. w T. OI. II-2(216)68, 74.

przykładem ewangelicznego życia. W IV Synodzie tarnowskim Pasterz Diecezji zwraca ponadto uwagę na potrzebę wywoływania „klimatu ekumenicznej wzajemności” po stronie Kościołów i Wspólnot pozakatolickich ²²⁰ⁿ.

CHARAKTERYSTYCZNE WŁAŚCIWOŚCI PASTERZOWANIA

Po analitycznym przeglądzie dokonań bpa Jerzego Ablewicza w czasie dwudziestopięcioletniego okresu rządów diecezją tarnowską, podejmiemy teraz próbę wskazania na pewne ich ogólniejsze właściwości. Narzucają się one bowiem nadzwyczaj wyraziście. Niektóre z tych właściwości będą same przez się jasne w świetle faktów omówionych w poprzednich rozdziałach, dla innych podjęta tutaj będzie próba ich udokumentowania nowymi treściami motywacyjnymi.

Budowanie eschatologicznej świadomości

Ostatnie lata cechuje kulturę ludzką trend jakiegoś terrestryzmu i doczesnego konsumpcjonizmu, tak jak się to zwykło powszechnie mówić, tj. odwracanie uwagi od spraw pozadoczesnych. Jest to jakaś ogólna atmosfera, która w większym lub mniejszym stopniu przenika nie tylko ludzi świeckich ale także duchowieństwo. Owszem zda się, iż samą religijność obiektywnie wzięta, która jest przeciw z natury pozaziemską rzeczywistością, nazbyt często obecnie przesiąka terażniejszością-tutejszością.

Jest wiele faktów, które dowodzą, że bp Jerzy Ablewicz w całej swej posłudze zbawczej, wykorzystując wszelkie nadarzające się okazje, w sposób zamierzony budził i formował u diecezjan świadomość eschatologiczną, jako konieczne antidotum na tę wykoślawioną duchowość współczesną.

Nie było zapewne przypadkiem, iż pierwsze ze swoich haseł wychowawczych wysunięte dla alumnów w Seminarium Duchownym w 1962 r. brzmiało: „Bóg w nas” Wyjaśnił je Biskup pod kątem budowania w sobie życia nadprzyrodzonego, które przekracza wymiary tego świata i będzie przedłużone na wieczność. Albo też, że jeden z pierwszych jego Listów pasterskich w 1964 roku jest poświęcony sumieniu, jako instynktowi duchowemu człowieka, wskazującemu na wartości pozaziemskie ²²¹. Wszystkie akcje duszpasterskie, podejmowane przez Tarnowskiego Pasterza były nierozdzielnie związane z dużym ładunkiem modlitwy, z praktykami ascetycznymi, z Sakramentem Pokuty, adoracją Najśw. Sakramentu, z pielgrzymkami na Jasną Górę, do Tuchowa, lub Szczepanowa, ze specjalnymi „Aktami zawierzenia Bogu”, które sam redagował. W Listach pasterskich, homiliach i przemówieniach nawiązywał często do takich rzeczywistości, jak grzech, odpowiedzialność człowieka po śmierci za zło moralne, niebo, piekło, szatan.

Autorowi nasuwa się tu nieodparcie wspomnienie z 1962 r. Gdy przyszła wieść do Tarnowa o nowym Ordynariuszu z Przemyśla, sędziwy ks. prałat Władysław Węgiel, rektor Seminarium Duchownego, opowiedział w szczupłym gronie kapłanów: „znam ks. Jerzego Ablewicza z ogólnopolskich spotkań rektorów, na które przybywali także wicerektorzy Seminariów Duchownych. Uderzyło mnie zwłaszcza jedno, że kiedykolwiek przychodziłem do kaplicy

²²⁰ⁿ IV SDT, stat. 107 § 2, s. 129.

²²¹ *List pasterski Biskupa Tarnowskiego na I niedzielę Wielkiego Postu, z dnia 2 lutego 1964 r.* W: *Currenda*, nr 1—3, r. 114(1964) 48—50.

Seminarium, w którym odbywało się spotkanie, zawsze go spostrzegalem kłę-
czącego w ostatnich ławkach w modlitewnym skupieniu Zdaje mi się, że jako
Biskup Tarnowski położył nacisk na rozmodlenie diecezji”

Stałe pogłębianie więzi diecezjan ze Stolicą Piotrową

Bp Jerzy Ablewicz utrzymywał wspólnotę ze Stolicą Apostolską nie tylko
dla zadośćuczynienia wymogom prawa kanonicznego, jak np. „*Visitatio Limi-
num Apostolorum*” („*Odwiedziny Progów Apostolskich*”). Czynił to w sposób
bardzo żywy, częsty, załatwiając w Rzymie różne sprawy dotyczące diecezji,
lub też będąc delegatem Episkopatu Polski, albo Członkiem Kongregacji do
spraw Świętych i Błogosławionych (od 1983 r.)²²². Z drugiej strony Papież
darzyli Ordynariusza Tarnowskiego szczególnym zapewne uznaniem, skoro
w omawianym czasie świadczyli mu różne gesty swej życzliwości. On zaś
swoich kontaktów z Namiestnikami Chrystusowymi nie chował dla siebie sa-
mego lecz wyciągał z nich duszpasterskie korzyści dla diecezjan, ażeby Opoka
Piotrowa mogła dla nich być zawsze żywym źródłem zawierzenia Kościołowi.
Jak gdyby zapowiedzią takiego rozwoju stosunków pomiędzy Rzymem a Tar-
nowem była uroczysta akademія z okazji IV rocznicy wyboru pap. Jana XXIII,
urządzona na polecenie Biskupa Ordynariusza w Seminarium Duchownym
4 listopada 1962 r.²²³

Nawiedzenie Progów Apostolskich odbywało się rytmicznie co pięć lat
i zawsze było połączone z Nabożeństwem w kościele katedralnym, przy lic-
nie zebranych wiernych oraz duchowieństwie. Bywało ono również potwier-
dzone specjalnymi pismami Stolicy Apostolskiej, wyrażającymi uznanie Tar-
nowskiemu Pasterzowi za wzorowe prowadzenie diecezji. Np. „*Visitatio Li-
minum*” w 1968 r., po którym Stolica Apostolska wyraziła uznanie bpowi Je-
rzemu Ablewiczowi za organizację życia religijnego w diecezji, za gorliwość
Ludu Bożego oraz za system formacji alumnów w Seminarium Duchownym,
które stało w obliczu swego Jubileuszu 150-lecia (w 1971 r.)²²⁴.

Z pap. Janem XXIII, który obsadził bpa Jerzego Ablewicza w Tarnowie,
miał ten ostatni, między innymi, dwa bardzo miłe kontakty, w których otrzy-
mał znaki wyróżnienia. Najpierw, gdy z okazji koronacji Obrazu Matki Bożej
Okulickiej oraz specjalnych modłów trwających w diecezji w intencji Soboru
Watykańskiego II, Jan XXIII przekazał Tarnowskiemu Ordynariuszowi kie-
lich 22 listopada 1962 r., w czasie jego pobytu w Wiecznym Mieście²²⁵. W kil-
ka miesięcy później ten sam Namiestnik Chrystusowy przesłał Pasterzowi
Tarnowskiemu świecę, poświęconą osobiście 2 lutego 1963 r. W dniu święta
Najsw. Maryi Panny Królowej Polski, tj. 3 maja, tegoż roku, świeca została
uroczyście wprowadzona do kościoła katedralnego, by „była blaskiem dla
wiernych ku podążaniu drogami miłości i sprawiedliwości”²²⁶.

Pap. Paweł VI skierował na ręce bpa Jerzego Ablewicza dwukrotnie spe-
cjalne pisma. Okazją pierwszego z nich był Jubileusz 150-lecia tarnowskiego
Seminarium Duchownego w 1971 r. W piśmie, datowanym 12 marca 1971 r.,
Ojciec Święty porusza, między innymi, moment utworzenia Seminarium Du-
chownego, wyraża radość z panującej w nim kościelnej dyscypliny oraz za-

²²² Zob. *Schematyzm diecezji tarnowskiej* 1983, s. 27.

²²³ Akademia była połączona ze wspomnieniem 350 rocznicy śmierci ks. Piotra
Skargi, jako również modelu wierności Stolicy Apostolskiej. Z własnej obserwacji
autora.

²²⁴ *Currenda*, nr 9—10, r. 121 (1971) 194—196.

²²⁵ Tamże, nr 6—8, r. 113(1963) 169—170.

²²⁶ Tamże, s. 170—171.

pewnia o modlitwach w jego intencji²²⁷. Drugie pismo otrzymał tarnowski Rządca od tegoż Papieża 11 kwietnia 1978 r., z okazji nadchodzącego „Roku Stanisławowskiego w diecezji. Paweł VI nawiązuje tu do faktu męczeństwa św. Stanisława i podkreśla moralno-kulturalną rolę jego kultu dla narodu polskiego. Wyraża też radość z powodu zamierzonego roku modłów w diecezji ku czci Świętego i udziela Biskupowi oraz diecezji apostolskiego błogosławieństwa²²⁸.

Jest poza dyskusją, że kontakty bpa Jerzego Ablewicza z pap. Janem Pawłem II są szczególnie żywe, nawet biorąc pod uwagę fakt, że jest to Papież — Polak. Zanotujmy najpierw dwa Listy obfitujące w elementy prawdziwej przyjaźni Papieża do tarnowskiej diecezji i jej Biskupa.

Po pierwsze, Jan Paweł II, po odejściu do Rzymu podobnie jak do innych biskupów swej byłej metropolii krakowskiej, przesłał na ręce tarnowskiego Rządcy dnia 13 listopada 1978 r. List pożegnalny²²⁹. Po drugie, na uroczystość 200-lecia diecezji tarnowskiej Biskup Rzymski wystosował na ręce Biskupa Tarnowskiego długi List, datowany 15 sierpnia 1986 r., w którym scharakteryzował szczegółowo duchowy profil diecezji i wyraził uznanie Ludowi Bożemu dla jego wiary, znanej mu osobiście z wielu przyjazdów, jako metropolity krakowskiego, by pełnić tu posługę biskupią. Pod adresem samego Ordynariusza i duchowieństwa Papież skierował w Liście bezprecedensowe słowa: „Jakże bliski jest mojemu sercu Brat mój i Przyjaciel Biskup Jerzy, jego Współpracownicy w biskupstwie oraz Kapłani diecezjalni a także Członkowie rodzin zakonnych męskich i żeńskich, tak bardzo liczni i tak oddani Kościołowi w pracy we własnej diecezji i poza nią.” W Liście znalazły się wreszcie słowa gratulacji, zapewnienie modlitwy i Apostolskie Błogosławieństwo²³⁰. Ten drugi List Ojca Świętego wyszedł niewątpliwie daleko poza ramy zwykłej w takich okolicznościach powinności Zwierzchnika Kościoła i Głowy Kolegium Biskupiego.

Poza tymi dwoma doniosłymi pismami, w których zespalają się ze sobą momenty urzędowe i osobiste, mamy jeszcze do zanotowania cały szereg innych gestów pap. Jana Pawła II w stosunku do diecezji tarnowskiej i jej Pasterza. Były to najpierw dwa odręczne telegramy Namiestnika Chrystusa: telegram na uroczystość 700-lecia założenia klasztoru Sióstr Klarysek w Starym Sączu, obchodzoną 26 lipca 1981 r. oraz telegram na rozpoczęcie Roku Jubileuszowego 200-lecia diecezji dnia 13 marca 1986 r., przy równoczesnym zamknięciu IV Synodu diecezjalnego²³¹.

Żadne ze wspomnianych pism czy telegramów Papieży nie były potraktowane przez bpa Jerzego Ablewicza, jako jego osobiste sukcesy, chociaż w gruncie rzeczy nosiły one na sobie to znamię. Ordynariusz Tarnowski czynił z nich zawsze duszpasterskie przeżycia w diecezji, przekazując je do odczytania z ambon. Ze swej strony zawsze z synowskimi uczuciami dziękował Papieżom za każdy gest życzliwości oraz błogosławieństwo apostolskie. Do diecezjan zwracał się z okolicznościowymi Listami lub Odezwaniami z takich okazji, jak odchodzenie ze Stolicy Apostolskiej jednych a obejmowanie jej przez innych Biskupów Rzymskich; zarządzał specjalne modły w intencji Papieży w chwilach dla nich ważnych, jak np. Sobór Watykański II, pielgrzymki Jana Pawła II do Ojczyzny czy zamach na jego życie; wprowadził „Apel Jasnogórski” w bazylice katedralnej 16 dnia każdego miesiąca, czyli specjalne

²²⁷ Tamże, nr 9—10, r. 121(1971) 194—195.

²²⁸ Tamże, nr 9—12, r. 128(1978) 257—259.

²²⁹ Tamże, nr 9—12, r. 129(1979) 296.

²³⁰ Tamże, nr 10—12, r. 136(1986) 311 a.

²³¹ Tamże, nr 9—19, r. 131(1986) 103 a.

Nabożeństwo w intencji Jana Pawła II, nawiązujące do jego wyboru, popiera zbiorowe pielgrzymki diecezjan do Rzymu, itp.²³² Zauważmy, że wśród pielgrzymek zupełnie wyjątkowy charakter miał grupowy wyjazd z diecezji na uroczystości kanonizacji św. Maksymiliana Kolbe w 1982 r. W Rzymie stanął na czele pielgrzymki wobec Papieża sam Biskup Ordynariusz²³³. Wreszcie wypada tu jeszcze dodać różne obiekty sztuki sakralnej upamiętniające Papieża w diecezji, z których ważniejsze to pomnik Jana Pawła II na Placu Katedralnym w Tarnowie oraz Krzyż — Pastorał papieski na Kaplicy Katechetycznej przykatedralnej. W diecezji istnieje znaczna ilość różnego rodzaju tablic — pamiątek związanych z pap. Janem Pawłem II. Upamiętniają one bądź to jego pobyt w danej miejscowości z okresu, gdy był jeszcze w Krakowie, bądź też poświęcenie kamieni węgielnych do budujących się kościołów, gdy przebywał w Ojczyźnie z pierwszą i drugą pielgrzymką. Wielu duszpasterzy poświęca imieniu pap. Jana Pawła II nowobudowane domy katechetyczne, umieszczając na nich specjalne tablice²³⁴.

Otwieranie drzwi do zbawczej tajemnicy Kościoła powszechnego

Tajemnica Kościoła jest niepodzielna, jedna w sobie; stanowi ona instytucję zbawczą dla człowieka, jest to tajemnica nieograniczona i bezkresna w swej treści, jest bowiem życiem Bożym, które ma człowiek odnaleźć i nim się napełnić. Istnieją jednak jakby liczne drogi wiodące do owej zbawczej tajemnicy Kościoła i jakby różne drzwi, które się do niej otwierają. Jedne z tych dróg i drzwi prowadzą poprzez Kościoły partykularne, lub ich zespoły, a więc diecezje, metropolie, Kościoły krajowe. Inne mają zasięg powszechny, gdyż dotyczą dobra Kościoła pojętego najogólniej.

Wśród działań bpa Jerzego Ablewicza śledzimy także takie, które otwierają wielorakie drzwi do tajemnicy zbawczej Kościoła powszechnego. Pod tym tytułem należy zwłaszcza umieścić jego działalność dla Soboru Watykańskiego II, Synodu Biskupów i nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego; Rekolekcje Watykańskie; czynną miłość wobec najbiedniejszych w Afryce; realizację ogólnokościelnych jubileuszów.

Sobór Watykański II został od razu odczytany przez Tarnowskiego Ordynariusza jako przełomowy znak czasu. Toteż zarówno On sam całkowicie się otwarł na przeżycie jego przebiegu i dorobku jak też udostępniał przeżywanie Soboru diecezjanom, wyciągając z tego faktu pełnię wartości duszpasterskich. Sam tedy wygłosił homilię w kościele katedralnym na rozpoczęcie tzw. „Czuwania Soborowego”, tj. całodobowych modłów wiernych w intencji Soboru, w dniu 11 października 1962 roku. Wyjeżdżając zaś na Sobór z bpem pomocniczym Karolem Pękałą, skierował wraz z nim Ozędzie do diecezjan w dniu 11 listopada 1962 roku, w którym dwaj Ojcowie Soborowi przedstawili wiernym cele powszechnego zgromadzenia biskupów pod przewodnictwem Papieża. W miesiąc później, tj. 11 grudnia, już po pierwszych doświadczeniach soborowych wystosowali oni List pasterski do diecezji z Rzymu, w którym przekazali bezpośredni klimat z obrad. Stwierdzali, między innymi, że

²³² Tamże, nr 6—8, r. 113(1963) 171; nr 9—12, r. 129(1979) 304—305; nr 9—12, r. 131(1981) 211; i inne. Fakty te piszący zna z obserwacji własnej.

²³³ Tamże, nr 5—8, r. 133(1983) 161—174.

²³⁴ Kamienie węgielne poświęcone przez pap. Jana Pawła II do nowobudowanych kościołów czy kaplic, ale zwłaszcza kościołów, są specjalnie w tych kościołach lokowane w widocznym miejscu, jako znak łączności dla parafian ze Stolicą Apostolską. Nowy Dom katechetyczny np. na Rzędzinie w Tarnowie oznaczono tablicą z imieniem pap. Jana Pawła II. Takich przykładów jest w diecezji więcej.

Ojców Soborowych ożywiają dwa pragnienia: „zburzyć mur oddzielający człowieka od Boga i człowieka od człowieka”²³⁵. Ten sposób budzenia zainteresowania i wiązanie diecezji z Soborem bp Jerzy Ablewicz kontynuował i udoskonalał. Wkrótce też utworzył On specjalny Referat Soborowy w Kurii Diecezjalnej, mający za zadanie popularyzację przebiegu i dokonań Soboru²³⁶. Z drugiego swego pobytu na Soborze jesienią 1965 r. Tarnowski Pasterz wystosował w dniu 15 listopada 1965 r. „Odezwę do diecezji na zakończenie II Soboru Watykańskiego” Później zaczęła się wstępna faza recepcji i realizacji Soboru poprzez kursy duszpasterskie i rekolekcje kapłańskie oraz poprzez cykle specjalnych konferencji wygłaszanych przez księży profesorów Seminarium Duchownego w większych ośrodkach diecezji²³⁷. W strukturze zaś Wydziału Duszpasterskiego odpowiadającej duchowi soborowemu pojawił się zupełnie nieznanym przedtem Referat d/s ekumenizmu²³⁸.

Ukoronowaniem Soboru Watykańskiego II był nadzwyczajny Jubileusz posoborowy ogłoszony przez pap. Pawła VI konstytucją „Mirificus eventus”, z dnia 8 grudnia 1965 r. Jubileusz trwał od 1 stycznia do 29 maja, tj. do uroczystości Zesłania Ducha Świętego 1966 r.^{238a} Biskup Tarnowski wykorzystał ten Jubileusz do popularyzacji nauk II Soboru Watykańskiego i odnowy życia religijnego w diecezji. Wszystkie parafie odprawiały specjalne Nabożeństwa Jubileuszowe u siebie, w większych środowiskach diecezji kościoły były obdarzane odpustami jubileuszowymi a sam Biskup Ordynariusz oraz biskupi pomocniczy udawali się do nich, by celebrować Msze św. i wygłaszać homilie o tematyce soborowej. Wierni uczestniczyli masowo w tych zgromadzeniach liturgicznych przystępując do Sakramentów świętych oraz zapoznając się z duchem Soboru^{238b}.

W pewnym sensie przedłużeniem atmosfery Soboru Watykańskiego II i realizacją jego ducha jest działanie Synodu Biskupów w Rzymie, tj. organu doradczego Papieża. Prace Synodu są też jakimś otwieraniem drzwi do tajemnicy zbawczej Kościoła powszechnego, bo na szczęblu Opoki Piotrowej. Bp Jerzy Ablewicz był delegatem Episkopatu Polski na IV sesję Synodu Biskupów w 1974 r. i odegrał tam aktywną rolę przy boku Prymasa kard. Stefana Wyszyńskiego oraz kard. Karola Wojtyły, metropolity krakowskiego. Synod miał za przedmiot kluczową dla Kościoła sprawę „ewangelizacji świata” Tarnowski Biskup przemawiał z tej okazji w Radio Watykańskim, a po przyjeździe do diecezji przekazywał dorobek Synodu duchowieństwu na kursie duszpasterskim, wiernym zaś, w przemówieniach i homiliach²³⁹.

Ukoronowaniem prac Soboru Watykańskiego II a równocześnie skonkretyzowaniem jego języka dla praktyki życia był dopiero nowy Kodeks Prawa Kanonicznego, promulgowany przez pap. Jana Pawła II w 1983 r. W tym też oświetleniu został Kodeks zaprezentowany przez Tarnowskiego Ordynariusza diecezji. Szczególnie treściwym przekazaniem nowego ustawodawstwa kościelnego duchowieństwu były dwudniowe konferencje duszpasterskie rejonowe

²³⁵ Currenda, nr 10—11, r. 112(1962) 336—340.

²³⁶ *Rocznik diecezji tarnowskiej 1963*, s. 26. Referentem Soborowym był ks. J. Brudz †, który skrzętnie prowadził „Kronikę Soboru” na łamach Currendy.

²³⁷ Z własnej obserwacji autora.

²³⁸ *Rocznik diecezji tarnowskiej 1972*, s. 42. Por. wyżej s. 49.

^{238a} Currenda, nr 1—3, r. 116(1966) 44—47.

^{238b} W: *Nabożeństwa z okazji Jubileuszu Soborowego*, Currenda, nr 4—7, 116(1966) 164.

²³⁹ Obszerny artykuł naukowy umieścił w tej sprawie Ordynariusz Tarnowski w *Tarnowskich Studiach Teologicznych*, t. VI, Tarnów 1977, s. 5—27: Jerzy Ablewicz bp, *Teologia IV Synodu Biskupów*. Zob. także: Currenda, nr 1—4, r. 125(1975) 42—45; B. Kumor ks., dz. cyt., s. 301.

dla Księża w styczniu 1985 r. W oprawie ćwiczeń duchownych, sześciu kano-
nistów tarnowskich zaprezentowało Kapłanom nowy Kodeks w ośmiu godzin-
nych wykładach ²⁴⁰.

Do działań Tarnowskiego Pasterza związanych ściśle z Kościołem Pow-
szecznym należą również Rekolekcje Watykańskie, które Papież od lat urzą-
dzą na początku każdego Wielkiego Postu i zapraszają do ich przeprowa-
dzenia wybitne osobistości świata. Rekolekcje te na zaproszenie pap. Jana
Pawła II, w dniach od 6 do 14 marca 1981 r., wygłosił bp Jerzy Ablewicz.
Ojciec Święty Jan Paweł II dziękując Księdzu Biskupowi za Tę posługę, po-
wiedział: „Wdzięczni mu jesteśmy za te konferencje, tak bogate duchowo,
bogate całym bogactwem słowa Bożego, bogate całym pięknem słowa Bożego;
bogate dzięki długiemu rozmyślaniu, głębokiemu dojrzywaniu, jakie doko-
nało się w duszy naszego Kaznodziei” ²⁴¹.

Poszerzanie Królestwa Bożego na ziemi przez zewnętrzną ewangeli-
zację, czyli misje, jest jednym z podstawowych dóbr religijno-moralnych
Kościoła Powszechnego. Chodzi bowiem o docieranie z Dobrą Nowiną do
tych, którzy jej jeszcze nie znają.

Tarnowski Biskup zainteresował się tym zagadnieniem już w początkach
swojego pasterzowania w Tarnowie. Od początku podkreślał w Seminarium
Duchownym, że wielką radość mu sprawia żywe zainteresowanie kleryków
misjami. Szybko dojrzywała pionierska i śmiała koncepcja bpa Jerzego Able-
wicza, która w 1973 r. znalazła swoją realizację w otwarciu diecezjalnej pla-
cówki misyjnej na czarnym lądzie Afryki środkowej, w Kongo Brazzaville.
Ta placówka misyjna jest żywym pomnikiem uniwersalnej miłości zbawczej
Tarnowskiego Ordynariusza do najbiedniejszych, czarnoskórych Dzieci Bo-
żych w Afryce — realizowana przy pomocy własnych kapłanów diecezjalnych
oraz sióstr ze Zgromadzenia św. Józefa ²⁴². Ażeby to twierdzenie nie wydało
się pustym frazesem, dodajmy, że bp Jerzy Ablewicz odbył podróż misyjną
do Konga na przełomie 1978/1979 r. stwierdzając później, że tych biednych
ludzi nie można pozostawić bez duchowej opieki. Placówka w Kongo nie jest
jedynym przedsięwzięciem misyjnym Biskupa Tarnowskiego, chociaż jest bez-
sprzecznie największym ²⁴³.

Na linii posługi dla ogólnokościelnej tajemnicy zbawienia trzeba też
umieścić znane w dziejach Kościoła wielkie jubileusze, które Papieże ogła-
szają z reguły co 25 lat lub z okazji jakichś ważniejszych wydarzeń powszech-
nych. Ostatnie ćwierćwiecze przyniosło dwa takie jubileusze powszechne,
jeśli nie liczyć roku jubileuszowego związanego ściśle z Soborem Watykań-
skim II, o czym była powyżej mowa.

Zwyczajny Jubileusz w 1975 r. trwał właściwie w sumie ponad dwa lata.
Pap. Paweł VI zapowiedział go specjalnym pismem *Apostolorum Limina*
z 23 maja 1974 r. Jednakże Kościołom lokalnym zezwolił już od uroczystości
Zesłania Ducha Świętego 1973 r. aż do Wigilii Bożego Narodzenia 1974 r.
obchodzić własne jubileusze, dla zyskania odpustów i odnowy ducha. Chciał
bowiem Namiestnik Chrystusowy udostępnić łaski Jubileuszu tym, którzy

²⁴⁰ Z własnej obserwacji autora.

²⁴¹ Przemówienie Jana Pawła II na zakończenie rekolekcji. W: J. Ablewicz bp,
Będziecie moimi świadkami. Rekolekcje Watykańskie 8—14 marca 1981. Kalwaria
Zezbrzydowska 1982, s. 300.

²⁴² Misjonarzami pionierami byli księża: St. Jeż, St. Łacny, A. Piotrowski,
W. Mach. Po nich wyruszyli następni księża misjonarze: S. Wal, St. Pawłowski,
J. Ziobroń, K. Nowak, R. Wąsik, A. Gurgul, Br. Puchała, J. Smoleń, J. Malicki,
A. Kurek, J. Kordek, Br. Rosiek, J. Kudłacz, M. Pazdan, J. Piotrowski. A. No-
wak ks., *Tarnowscy misjonarze — Fideidoniści — w Kongo Brazzaville*. W: TST,
t. X, cz. I, Tarnów, 1986, s. 133—134.

²⁴³ Tamże, s. 140—142. A także z własnej obserwacji autora.

nie będą mieli możliwości pielgrzymowania do Rzymu. W Polsce i diecezji tarnowskiej jubileusz ten był obchodzony w 1974 r.^{243a}. Drugi zaś jubileusz powszechny został ogłoszony w 1983 r., z racji 1950-tej rocznicy Odkupienia rodzaju ludzkiego na Golgocie.

Obydwa te jubileusze znalazły bardzo głęboki rezonans w diecezji tarnowskiej. Biskup Ordynariusz omówił je w specjalnych Listach pasterskich, na Jubileusz 1974 r. napisał dwie okolicznościowe *Drogi Krzyżowe*. Wzmógł się w obydwu wypadkach ruch pielgrzymkowy do kościołów, które zostały obdarowane odpustami jubileuszowymi. Odbywały się po parafiach misje i rekolekcje, wprowadzono specjalne nabożeństwo pokutne z okazji jubileuszów²⁴⁴, w 1974 r. powstało w diecezji specjalne hasło jubileuszowe, które śpiewano po kościołach: „W Chrystusie Bóg pojednał świat ze sobą, w Imię Chrystusa pojednajcie się z Bogiem”²⁴⁵.

Kolegialna odpowiedzialność za inne Kościoły Partykularne

Kościół Chrystusowy jest jeden i powszechny lecz z woli Założyciela składa się z Kościołów partykularnych, które pozostają we wzajemnej więzi miłości, wymiany doświadczeń, współodpowiedzialności i pomocy.

Ważniejszymi i widocznymi przejawami współpracy Biskupa Tarnowskiego z innymi Kościołami partykularnymi w ostatnim ćwierćwieczu były:

- Urzeczywistnianie specjalnego programu duszpasterskiego Episkopatu Polski wyrażającego się Wielką Nowenną przed Tysiącleciem Chrztu Polski^{245a}.
- Prelekcja pt. *Rok Święty jako test-sprawdzian naszej wiary. Założenie teologiczno-duszpasterskie* — wygłoszona na sesji Komisji Episkopatu Polski d/s Duszpasterstwa Ogólnego (1979 r.)^{245b}.
- Założenie w Tarnowie w 1976 r. Wojewódzkiego Oddziału Towarzystwa Przyjaciół Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego^{245c}.
- Czynne współtworzenie I-ego Prowincjalnego Synodu Krakowskiego (1976—1983)²⁴⁶.
- Udostępnianie kapłanów innym Kościołom partykularnym, instytucjom kościelnym, Uczelniom i Wydziałom. Tarnowscy kapłani objęli pracę w następstwie decyzji bpa Jerzego Ablewicza: 1. w Dykasteriach Kurii Rzymskiej; 2. w diecezjach północno-zachodnich Polski oraz w diecezji łódzkiej; 3. w takich krajach i na takich kontynentach, jak: Anglia, Argentyna, Austria, Brazylia, Francja, Kanada, Republika Federalna Niemiec, Stany Zjednoczone Ameryki Północnej; 4. w komisjach Konferencji Episkopatu Polski; 5. w Trybunale Prymasowskim „Super rato” w Warszawie; 6. na Papieskim Wydziale Teologicznym w Krakowie;

^{243a} Currenda, nr 5—12, r. 125(1975) 98—106; 110.

²⁴⁴ Bogatej praktyce Roku Świętego został poświęcony osobny tom Currendy, nr 5—12, r. 125(1975) 97—288. Rok Odkupienia 1983 nałożył się w Polsce na rok drugiej pielgrzymki pap. Jana Pawła II do Ojczyzny. Wydarzeniu temu jest również poświęcony osobny tom Currendy, nr 9—12, r. 133(1983) 233—354. W tarnowskiej diecezji imprezy i praktyki religijne były przeżywane i urządzane pod tymi dwoma tytułami.

²⁴⁵ Kompozycja muzyczna hasła jest ks. K. Pasionka.

^{245a} *List pasterski biskupa tarnowskiego na rozpoczęcie VII Roku Wielkiej Nowenny*. W: Currenda, nr 6—8, r. 113(1963) 174—178.

^{245b} Tamże, nr 5—12, r. 125(1975) 142—157.

^{245c} Z informacji ks. E. Łomnickiego, prezesa Oddziału Tarnowskiego TP KUL.

²⁴⁶ Pierwszy synod prowincji krakowskiej „Communio et Communicatio”. Kraków 1983. Maszynopis Xero. Tekst nieoficjalny, stron: 122.

7. na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim; 8. na Papieskim Wydziale Teologicznym we Wrocławiu; 9. na Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie²⁴⁷.

- Zaproszenie do Tarnowa Konferencji Episkopatu Polski na jej 215 Sesję Plenarną pod przewodnictwem ks. Prymasa kard. Józefa Glempa, która obradowała tutaj w dniach 5 i 6 września 1986 r. w połączeniu z obchodami 200-lecia diecezji tarnowskiej²⁴⁸.
- Liczne uroczystości liturgiczne przy współudziale wielu biskupów polskich, jak np. uroczystości milenijne (1966 r.) na Placu Katedralnym w Tarnowie; koronacje Obrazów i Figur Matki Bożej w diecezji; obchody ku czci św. Stanisława BM w Szczepanowie (1978 r.), ku czci błg. Marii Teresy Ledóchowskiej w Lipnicy Murowanej (1974 r.), św. Świerada w Tropiu (1983 r.); uroczystości na 200-lecie diecezji w Tarnowie-Rzędzinie: „Falklandy” (1986 r.)²⁴⁹.
- Gościnne przyjmowanie i organizowanie w Tarnowie różnych sympozjów ogólnopolskich, jak: 1. Ogólnopolskie seminarium Sekcji Historyków Kościoła — spotkanie profesorów i wykładowców historii Kościoła Wydziałów Teologicznych oraz Seminariów Duchownych (1971 r.)²⁵⁰; 2. Ogólnopolskie Sympozjum Patrystyczne (1978 r.)²⁵¹; 3. Ogólnopolskie Sympozjum Muzykologii Kościelnej (1979 r.)²⁵²; 4. Ogólnopolskie Sympozjum Biblistów (1985 r.)²⁵³.
- Uczestnictwo bpa Jerzego Ablewicza, w charakterze delegata Episkopatu Polski w III Sympozjum Europejskiej Konferencji Biskupów w Rzymie (1975 r.)²⁵⁴.

Charyzmatyczne umiłowanie diecezji

Biskupi są w pojęciu Kościoła „Ecclesiae universae atque omnium Ecclesiarum sponsores”²⁵⁵. Są mianowicie „poręczycielami” całego Kościoła i wszystkich poszczególnych Kościołów. Poręczyciel to coś więcej, niż „oblubieniec”, to oblubieniec, który miłuje oblubienicę z pełnym zatroskaniem, zabezpieczeniem od złego, z zapewnieniem jej koniecznych środków do życia i rozwoju.

Przejawy takiej postawy można bez trudu skonstatować w odnoszeniu się bpa Jerzego Ablewicza do otrzymanej „w porękę” diecezji tarnowskiej. Świadczy już o tym powyższy wywód na temat jego posług nauczania, uświęcania i rządzenia. Istnieją wszakże jeszcze dodatkowe fakty, które uprawniają do stwierdzenia, że umiłował On swoją diecezję w sposób charyzmatyczny, tzn. przewyższający sposób poświęcania się dla niej normalnie oczekiwany, przeciętnie zadawalający. Całokształt dokonań motywujący wypowiedzianą tezę uporządkujemy w dwóch częściach. W części pierwszej zwróćmy

²⁴⁷ B. Kumor ks., dz. cyt., s. 301. Także z własnej obserwacji autora.

²⁴⁸ A. Kokoszka ks., *Święty Jubileusz Kościoła Tarnowskiego*. W: Currenda, nr 10—12, r. 136(1986) 329.

²⁴⁹ Była o tym mowa powyżej, a częściowo jeszcze będzie w dalszym toku rozprawy.

²⁵⁰ Currenda, nr 1—6, r. 122(1972) 51—56.

²⁵¹ Zob. *Akta sympozjum patrystycznego poświęconego modlitwie starożytnych chrześcijan*. Tarnów: 19—21.X.1978 r. Red. ks. St. Longosz, ks. Jan Dudziak, wyd. Instytut Teologiczny w Tarnowie, w: TST, t. VIII, Tarnów 1981, stron: 382. Por. W. Kania ks., *Sprawozdanie z sympozjum*. W: Currenda, nr 9—12, r. 129(1979) 317—320.

²⁵² Z informacji od ks. K. Pasionka, uczestnika i współorganizatora sympozjum.

²⁵³ Z własnej obserwacji.

²⁵⁴ B. Kumor ks., dz. cyt., s. 301.

²⁵⁵ KPK, kan. 782 § 2.

uwagę na przykłady, w świetle których Tarnowski Ordynariusz odnosi się z głębokim szacunkiem do przeszłości dziejów diecezji, w części drugiej popatrzmy na jego wysokie zatroskanie o jej przyszłość.

Głęboki szacunek do przeszłości diecezji. Przede wszystkim zostały uwieńczone powodzeniem starania Tarnowskiego Ordynariusza o wyniesienie do godności Bazyliki Mniejszej kościoła katedralnego. Pismo pap. Pawła VI w tej sprawie zostało podpisane 14 kwietnia 1972 r.^{255a} Odbyły się z tej okazji uroczyste obchody w dniu odpustu katedralnego, tj. 8 września 1974 r., podczas których uwypuklono historyczne dziedzictwo duchowe związane z katedrą oraz jej religijną rolę dla całej diecezji. Wmurowano też tablicę upamiętniającą ten fakt. Diecezjanie dowiedzieli się o tym ze specjalnej Odezwy Ordynariusza, datowanej 22 sierpnia tegoż roku. Z wielu parafii przybyły delegacje do Tarnowa na zapowiadzaną uroczystość Matki kościołów diecezjalnych — Bazyliki Katedralnej²⁵⁶.

Pomimo, że rok 1983-ci był mocno zagęszczony różnymi inicjatywami duszpasterskimi, to jednak nie zapomniano o 50-tej rocznicy śmierci jednego z największych biskupów tarnowskich — Leona Wałęgi (zm. 22 kwietnia 1933 r.). Biskup Ordynariusz celebrował z tej okazji Mszę św. w bazylice katedralnej (27. IV. 1983 r.) i wygłosił homilię, po czym został wygłoszony odczyt na temat dokonań zmarłego biskupa Leona Wałęgi. Odbyło się też Nabożeństwo żałobne w Tuchowie przy grobie zmarłego oraz w niektórych parafiach diecezji²⁵⁷.

Wyrazem szacunku dla przeszłości diecezji był bardzo starannie wytyczony przez bpa Jerzego Ablewicza „Milenijny Szlak” uroczystości dla uczczenia Tysiąclecia Chrztu Polski w 1966 r. Na szlaku tym znalazły się celowo najstarsze parafie diecezji, by w ten sposób wskrzesić w pamięci wiernych wszelkie wartości tradycji chrześcijańskiej związane z nimi. Milenijny szlak rozpoczął się w Zawadzie k/Tarnowa i przebiegał poprzez Szczepanów, Tropie, Lipnicę Murowaną, Stary Sącz, Nowy Sącz, Limanowę²⁵⁸. Do serii milenijnych uroczystości diecezjalnych dołączyły tematycznie w kilkanaście lat później (1984 r.) obchody 500-lecia śmierci św. Kazimierza w kościele pod tym wezwaniem w Nowym Sączu. Oprócz części liturgicznej, uczczono to wydarzenie sesją naukową, trwającą dwa dni²⁵⁹.

Innym rodzajem wartości historycznych cieszącym się zawsze poparciem bpa Jerzego Ablewicza były cenne obrazy, figury, przedmioty archiwalno-muzealne o motywach religijnych, które dowodzą chrześcijańskiej tożsamości diecezji w perspektywie przeszłości. Są także wyrazem pracy i walki tutejszego Ludu Bożego o takie nadrzędne wartości, jak prawda, dobro, piękno, Kościół, Ojczyzna. Urządzano więc z inspiracji oraz pod protektoratem Biskupa Ordynariusza z tych obiektów sztuki interesujące wystawy, sporządzano inwentaryzacje, tworzone zbiory muzealne. Wymieńmy tu chociaż niektóre, jak:

— Wystawa milejnjna w Muzeum Diecezjalnym w Tarnowie (1966 r.)²⁶⁰;

^{255a} Currenda, nr 7—12, r. 122(1972) 145.

²⁵⁶ Tamże, s. 111—117.

²⁵⁷ Referat wygłosił ks. A. Nowak. W: Currenda, nr 1—5, r. 134(1984) 31.

²⁵⁸ Tamże, nr 5—8, r. 117(1967) 99, 101, 104, 114, 120, 131, 146, 150.

²⁵⁹ Przy poparciu Biskupa Ordynariusza sesję tę zorganizował ks. St. Czachor, proboszcz miejscowy w łączności z Klubem Inteligencji Katolickiej. A. Więckowski ks., *Jubileusz 500-lecia śmierci św. Kazimierza*. W: Currenda, nr 6—9, 134(1984) 182—187.

²⁶⁰ J. Białobok ks., *Dzieje diecezji tarnowskiej w świetle wystawy milenijnej w Muzeum Diecezjalnym w Tarnowie*. Tamże, nr 5—8, r. 117(1967) 177—184.

- Wystawa Jubileuszowa na 150-lecie Seminarium Duchownego, urządzona w jego gmachu (1971 r.)²⁶¹;
- Wystawa poświęcona postaci św. Stanisława BM w Szczepanowie (1978 r.)²⁶²;
- Wystawa sztuki ludowej w Szczepanowie (1978—1979 r.)²⁶³;
- Wystawa pamiątek diecezjalnych w Seminarium Duchownym w Tarnowie (1986 r.)²⁶⁴;
- Wystawa fotograficzna dawnych i współczesnych kościołów diecezji z okazji jej 200-lecia, urządzona w Muzeum Diecezjalnym (1986—1987)²⁶⁵;
- Wystawa filatelistyczna o tematyce religijnej z okazji 200-lecia diecezji, urządzona w gmachu Wydziału Duszpasterstwa przez Zarząd Okręgu Polskiego Związku Filatelistów w Tarnowie (1986 r.)²⁶⁶.
- Inwentaryzacja z fotografiami i opisem obejmująca: kapliczki przydrożne w całej diecezji, kościoły parafialne, cenne figury w nich i obrazy²⁶⁷;
- Zabezpieczenie cennych zbiorów sztuki religijno-ludowej po zmarłym w 1982 r. proboszczu Paszyna Ks. Edwardzie Nitce²⁶⁸.

Na długo przed dwustuleciem diecezji (w 1986 r.) bp Jerzy Ablewicz ustawnie sugerował otoczeniu poczucie odpowiedzialności za opracowania naukowe z przeszłości Tarnowskiego Kościoła. Owocem tego są interesujące artykuły z tej dziedziny zamieszczane w *Currendzie*, zwłaszcza z 1986/87 r.²⁶⁹, rozprawy naukowe wypełniające tom IX i X cz. 1. *Tarnowskich Studiów Teologicznych*²⁷⁰, zaplanowane wydawnictwo bardziej interesujących i wybitniejszych postaci spośród katolików świeckich diecezji²⁷¹, opracowany słownik zmarłych kapłanów diecezjalnych²⁷², liczne prace magisterskie alumnów Seminarium Duchownego (w maszynopisie, złożone w Archiwum Instytutu Teologicznego)²⁷³, i inne. Dziełem wieńczącym tę serię dokonań jest niewątpliwie wszechstronna historia diecezji, opracowana przez ks. Bolesława Kumora, właśnie na 200-lecie diecezji i dedykowana duchowieństwu na ręce „Pasterza pasterzy” czyli Biskupa Ordynariusza²⁷⁴.

²⁶¹ Tamże, nr 1—6, r. 122(1972) 63—64.

²⁶² Tamże, nr 9—12, r. 128(1978) 306—309.

²⁶³ N. Lippóczy, *Wystawa sztuki ludowej w Szczepanowie*. Tamże, s. 309—315.

²⁶⁴ Wł. Szczebak ks., *Nasze pamiątki diecezjalne*. Tamże, nr 7—9, r. 136(1986) 246—253.

²⁶⁵ Tenże, *Kościoły diecezji tarnowskiej — dawne i współczesne*. Tamże, nr 10—12, r. 136(1986) 417—422.

²⁶⁶ Zb. Cwik ks., *Wystawa filatelistyczna*. Tamże, s. 324—325.

²⁶⁷ *Kapliczki, figury i krzyże przydrożne na terenie diecezji tarnowskiej*. Część 1 — tekst (stron: 789); Część 2 — ilustracje (ilość: 1477). Zespół Redakcyjny: bp P. Bednarczyk, ks. Wł. Kostrzewa, ks. T. Szwarwark; Redaktor: ks. J. Rzepa. Nakł. Kurii Diecezjalnej w Tarnowie. Tarnów 1983. Zob. E. Mróz ks., *Schema-tyzmy diecezji tarnowskiej*. W: *Currenda*, nr 4—6, r. 136(1986) 157—183.

²⁶⁸ Wł. Smoleń ks., *Ks. Edward Nitka, współtwórca nowej sztuki ludowej w Paszynie*. W: *Currenda*, nr 9—12, r. 132(1982) 258—267; Wł. Szczebak ks., *Ks. Edward Nitka, Paszyn i sztuka ludowa*. Tamże, s. 267—280.

²⁶⁹ Numery 1—12, tomy I—IV, r. 136(1986) 1—426.

²⁷⁰ TST, t. IX, Tarnów 1983 (*Sanktuaria diecezji tarnowskiej*), stron: 484; t. X, Tarnów 1986, Jubileuszowy — część pierwsza, historyczna) stron: 319.

²⁷¹ Na warsztacie przygotowań ks. M. Bednarza.

²⁷² Na warsztacie przygotowań ks. A. Nowaka.

²⁷³ Najwięcej takich rozpraw powstało, rzecz jasna, na seminarium z historii Kościoła, lecz także inni profesorowie dawali tematy historyczne ze swoich dyscyplin, w miarę możliwości poświęcone bezpośrednio dziejom diecezji.

²⁷⁴ „Amplissimo humanissimoque sacrorum collegio presbyterorum Almae Dioecesis Tarnoviensis, a Suprema Beati Petri Cathedra erectae et studio paterni affec-

Kościół, kultura, wartości polityczno-społeczne i ojczyźniane spotkały się z kolei wymownie w kilku innych wydarzeniach dotyczących przeszłości diecezjalnej. Były to mianowicie ekshumacje lub odsłonięcia tablic pamiątkowych znanych i zasłużonych ludzi dla Kościoła i Ojczyzny.

Tak oto 13 grudnia 1975 r. odbyło się przeniesienie trumny z prochami bpa tarnowskiego Józefa Grzegorza Wojtarowicza (1840—1850) z krakowskiego cmentarza do podziemi bazyliki katedralnej w Tarnowie. Biskup ten, za postawę sprzyjającą wyzwoleniu narodowemu Polski został przez austriacki rząd zaborczy usunięty ze stolicy tarnowskiej i zmarł w opinii świętości na wygnaniu w Krakowie w 1875 r., przeżywszy 85 lat²⁷⁵.

Dla uczczenia Ignacego Łukasiewicza, wynalazcy lampy naftowej i działacza społecznego, została wmurowana tablica pamiątkowa w kościele parafialnym w Padwi w 1980 r., na 160-lecie urodzin w miejscu jego chrztu. Bp Jerzy Ablewicz, który dokonywał odsłonięcia i poświęcenia tablicy (20 stycznia 1980 r.) powiedział, między innymi: „*Ignacy Łukasiewicz był nie tylko wynalazcą lampy naftowej i twórcą przemysłu naftowego, ale również wzorem wiary i miłości Bożej, miłosierdzia dla biednych, patriotyzmu i apostołstwa trzeźwości*”²⁷⁶.

Dnia 3 maja 1985 r. w kościele w Izbach, parafii Banica, odsłonięto tablicę pamiątkową ku czci Kazimierza Pułaskiego, marszałka Konfederacji Barskiej, który obozował w Izbach z Konfederatami w latach 1769—1770 i modlił się przed Obrazem Matki Bożej Izbiańskiej. Było to równocześnie uczczenie pamięci walecznych Konfederatów Barskich²⁷⁷.

Dnia 8 września 1985 r. odsłonięto popiersie Wincentego Witosa, z okazji 40 rocznicy śmierci działacza chłopskiego i premiera Polskiej Rzeczypospolitej w okresie międzywojennym. Uroczystość zgromadziła znaczną liczbę duchowieństwa i wiernych z delegacjami oficjalnymi rolników. Dla bpa Jerzego Ablewicza, który celebrował Mszę św. i dokonywał odsłonięcia, była to okazja do historycznych analiz religijno-moralnych dotyczących ruchu ludowego w diecezji oraz postawy W. Witosa, który z działalnością polityczną, społeczną i patriotyczną łączył głęboką wiarę w Boga, właściwą polskiemu chłopu²⁷⁸.

Dnia 20 kwietnia 1986 r. zostało odsłonięte epitafium Jana Duwalla, tarnowskiego biskupa nominata w latach 1781—1785. Uroczystość odbyła się w parafii Żegocina, tj. w miejscu jego urodzenia²⁷⁹.

Osobnym wątkiem głębokiego pochylania się nad przeszłością diecezji jest podtrzymywanie świadomości i czci oraz budzenie sumień przez Biskupa Tarnowskiego wobec tych, którzy cierpieli lub przelali krew za Ojczyznę

tus denuo ad vitam resuscitatae, a sua conditione bis centum Jubilaeum proxime celebraturae, in manus Pastoris Pastorum (podkr. J. D.) hac in Dioecesi Antistitis Tarnoviensis Georgii Ablewicz hoc historiarum volumen sacrum voluit auctor.” B. Kumor ks., dz. cyt., s. I.

²⁷⁵ B. Kumor ks., *Nominacja i usunięcie biskupa Józefa Grzegorza Wojtarowicza z Tarnowa*. W: *Currenda*, nr 1—3, r. 136(1986) 60—67.

²⁷⁶ J. Kic ks., *Uroczystość odsłonięcia tablic pamiątkowych*. Tamże, nr 10—12. r. 130(1980) 350—351. Została tu równocześnie odsłonięta tablica ku czci Ludwika Krysiakowej, ale o tym wspomnimy poniżej.

²⁷⁷ Uroczystości przeprowadził bp P. Bednarczyk. Tablicę ufundowało Koło Przewodników Beskidzkich w Warszawie. Zob. M. Czeka j ks., *Odsłonięcie tablicy upamiętniającej pobyt Kazimierza Pułaskiego w Sanktuarium Matki Bożej Izbiańskiej*. W: *Currenda*, nr 8—11, r. 135(1985) 239—243.

²⁷⁸ *Homilia bpa Jerzego Ablewicza* wygłoszona w bazylice katedralnej w Tarnowie w uroczystość Narodzenia Najśw. Maryi Panny, 8 września 1985 r. po odsłonięciu popiersia Wincentego Witosa. W: *Currenda*, nr 12, r. 135(1985) 328—333.

²⁷⁹ Uroczystość przygotował ks. A. Poręba, proboszcz, poświęcenia i odsłonięcia dokonał bp Wł. Bobowski. Zob. St. Wiśniowski ks., *Odsłonięcie epitafium biskupa Jana Duwalla w Żegocinie*. W: *Currenda*, nr 10—12, r. 136(1986) 355—358.

w czasie okupacji hitlerowskiej (1939—1945). Ten wątek patriotyczny działalności bpa Jerzego Ablewicza jest głęboko zakorzeniony w jego pastoralnej posłudze. Do bardziej znamienitych przykładów należą:

- Poświęcenie w Seminarium Duchownym epitafium ku czci ks. rektora Romana Sitki umęczonego w Oświęcimiu w 1942 roku (w czerwcu 1965 r.)^{279a}.
- Wmurowanie tablicy pamiątkowej w kaplicy Pana Jezusa Miłosiernego w bazylice katedralnej ku czci 24-ech kapłanów diecezji tarnowskiej, którzy zginęli „za Kościół i Ojczyznę” w latach 1939—1945 (we wrześniu 1965 r.)²⁸⁰.
- List pasterski Biskupa Tarnowskiego wzywający do oddania modlitwnej czci tym wszystkim, którzy poświęcili swe życie za Ojczyznę, z dnia 1 listopada 1971 r.²⁸¹
- Odślonięcie dnia 14 listopada 1971 r. w parafii Gręboszów tablicy pamiątkowej ku czci majora Henryka Sucharskiego, obrońcy Westerplatte z 1939 r. Uroczystości przewodniczył i kazanie wygłosił zaproszony przez Ordynariusza Tarnowskiego Metropolita krak. kard. Karol Wojtyła²⁸².
- Odślonięcie dnia 14 listopada 1971 r. tablicy pamiątkowej ku czci żyjącego w opinii świętości Ks. proboszcza Piotra Halaka²⁸³.
- Poświęcenie Kaplicy pamięci Ofiar obozów koncentracyjnych w kościele Matki Bożej Fatimskiej w Tarnowie (dokonane przez bpa Jerzego Ablewicza 26 maja 1973 r.)²⁸⁴.
- Odślonięcie i poświęcenie figury św. Maksymiliana Kolbe w Seminarium Duchownym dokonane w czerwcu 1974 r. przez Metropolitę krakowskiego kardynała Karola Wojtyłę^{284a}.
- Uroczystość złożenia urny z Prochami Ofiar Oświęcimia w kościele Matki Bożej Fatimskiej w Tarnowie, dokonane przez bpa Jerzego Ablewicza 20 czerwca 1976 r.²⁸⁵.
- Odślonięcie tablicy pamiątkowej w kościele parafialnym w Padwi (20 stycznia 1980 r.) Ludwice z Uzarów Krysiakowej, rodem z Padwi, ppor. AK ps. „Myszka”, więźniarce Pawiaka w Warszawie (bp Jerzy Ablewicz)²⁸⁶.
- Odślonięcie tablicy w setną rocznicę urodzin dla uczczenia pamięci generała Władysława Sikorskiego w Tuszowie Narodowym oraz w Chorzeli, tj. w miejscu jego pochodzenia (bp Jerzy Ablewicz — dnia 17 maja 1981 r.)²⁸⁷.
- Odślonięcie tablicy ku czci Stefanii Łąckiej w miejscu pochodzenia, tj. w kościele parafialnym w Gręboszowie, która z narażeniem życia

^{279a} Z relacji naocznych świadków.

²⁸⁰ Wł. Szczepak ks., *Przewodnik bazyliki katedralnej w Tarnowie*. Tarnów 1977, s. 64. Ks. E. Krężel informuje, że na tej tablicy pominięto Ks. J. Kondelewicza, emerytowanego katechetę w Starym Sączu, który też oddał życie za Kościół i Ojczyznę i zginął z rąk okupanta w 1942 r.

²⁸¹ Currenda, nr 11—12, r. 121(1971) 269—273.

²⁸² P. Bednarczyk bp, *Duszpasterska postęga Karola kardynała Wojtyły Kościołowi Tarnowskiemu*. W: TST, t. X, cz. 1. Tarnów 1986, s. 32.

²⁸³ Tamże. Zob. T. Szarwark ks., *Założenia duszpasterskie* ks. P. Halaka. W: TST t. V, Tarnów 1972, s. 313—324.

²⁸⁴ Currenda, nr 10—12, r. 123(1973) 245—253.

^{284a} Księga Sprawozdań Koła św. Ambrożego, t. VII, 1974 r.

²⁸⁵ J. Marszałek ks., *Sprawozdanie z uroczystości*. W: Currenda, nr 1—4, r. 127(1977) 70—84.

²⁸⁶ J. Kic ks., art. cyt., s. 350—351.

²⁸⁷ Zob. J. Białobok ks., K. Kupiec ks., *Sprawozdania z uroczystości*. W: Currenda, nr 9—12, r. 131(1981) 239—246.

w oświęcimskim obozie koncentracyjnym ratowała kobiety i dzieci (bp Jerzy Ablewicz — dnia 17 maja 1981 r.)²⁸⁸.

- Nabożeństwo w Pustkowie na „Górze śmierci” tj. byłym obozie koncentracyjnym z II wojny światowej, odprawione przez biskupa Ordynariusza 20.IX.1981 r. za pomordowanych^{288a}.
- Homilia bpa Jerzego Ablewicza wygłoszona na Cmentarzu Monte Cassino dnia 12 października 1982 r.²⁸⁹.
- Odsłonięcie epitafium śp. Władysława Jasińskiego „Jędrusia”, dowódcy ugrupowania partyzanckiego „Odwet—Jędrusie”: 1. w kościele parafialnym w Borowej k/Mielca 25 września 1983 r.; 2. w kościele św. Mateusza w Mielcu 25 maja 1986 r.²⁹⁰
- Nabożeństwa i dokonane odsłonięcia tablic w 1984 r. ku czci poległych Partyzantów oraz innych Ofiar wojennych w miejscowościach:
 - Tuchów — 27 maja;
 - Szczawa — 18 sierpnia (trzydziesty już po wojnie „Odpust partyzancki”);
 - Skrzydlina — 2 września;
 - Podchełmie k/Grybowa — 2 września;
 - Kałużówka — 16 września;
 - Tarnów, w kościele Księży Filipinów — 22 września;
 - Jamna k/Nowego Sącza — 2 września;
 - Słona — 6 października;
 - Dąbry — 14 października;
 - Tarnów, kościół Św. Rodziny — 17 października²⁹¹.

Przedstawiony sposób zatroskania Biskupa Tarnowskiego o wartości i dobra religijno-kulturowe, społeczno-ojczyźniane z przeszłości diecezji w jakiś sposób podsumowuje Jubileusz 200-lecia istnienia diecezji, przypadający na 1986 r. Biskup Ordynariusz starannie i od dawna przygotowywał wszystkich na ten rok, pobudzając do refleksji przy rozlicznych okazjach. W ten sposób nikogo co prawda ten Jubileusz nie zaskoczył, ale trzeba stwierdzić, że z nadejściem czasu posypał się prawdziwą lawiną wydarzeń.

Już na wiele miesięcy wcześniej Biskup powołał Komitet Obchodów Jubileuszowych, nad którego pracami osobiście czuwał. Wreszcie atmosfera Jubileuszu zapadła w świadomość diecezjan, gdy w II niedzielę Wielkiego Postu 1986 r. został odczytany z ambon List pasterski bpa Jerzego Ablewicza, datowany 25 stycznia tegoż roku²⁹². List informował równocześnie o zakończeniu IV Synodu diecezjalnego, które zostało zaplanowane na ten sam dzień, co i rozpoczęcie Jubileuszu, tj. na 13 marca 1986 r. Była to bowiem dokładnie data erekcji diecezji tarnowskiej przed 200-tu laty. Na ten zatem dzień ustalił Biskup Ordynariusz i zakończenie Synodu i otwarcie „Roku Jubileuszowego” diecezji, jego zaś zakończenie na 19 kwietnia 1987 r., tj. na Niedzielę Wielkanocy.

Niepodobna tu omawiać treści Listu. Jest on nasycony ideą uwielbienia

²⁸⁸ J. Marszałek ks., *Stefania Łącka*. W: Currenda, nr 9—12, r. 131(1981) 285—304.

^{288a} Z relacji uczestników.

²⁸⁹ Currenda, nr 5—8, r. 133(1983) 137—142.

²⁹⁰ E. Dąbrowski, *Sprawozdania z uroczystości*. W: Currenda, nr 8—11, r. 135(1985) 245—246; nr 10—12, r. 136(1986) 358—360.

²⁹¹ K. Szwarzga ks., J. Rzepa ks., *W hołdzie tym, którzy ponad wszystko umiłowali Boga i Ojczyznę*. W: Currenda, nr 10—12, r. 134(1984) 284—292. Niektóre z powyższych Nabożeństw odprawił ks. bp J. Gucwa, ogólny duszpasterz Partyzantów. W Tuchowie — w kościele Matki Bożej Tuchowskiej odsłaniał tablicę ks. St. Pycior, kapelan Batalionu „Barbara” noszący sam pseudonim „Gruda”.

²⁹² Currenda, nr 4—6, r. 136(1986) 107—112.

Boga — Króla dziejów świata oraz ideą dziękczynienia za 200 lat życia i rozwoju diecezji, pomimo dramatycznych trudności, jakie musiała w tym czasie przechodzić. Ks. Biskup wysunął w Liście ideę przyniesienia Bogu jakiegoś votum jubileuszowego, którym powinien być wzrost żywej wiary w Ludzie Bożym diecezji. Całe rozważania Pasterz Diecezji osnuł wokół ustalonego już wcześniej „Hasła Jubileuszowego”, podanego równocześnie w Seminarium Duchownym na początku roku akademickiego, jako dewizę wychowawczą: *Królowi wieków, nieśmiertelnemu, niewidzialnemu, Bogu samemu cześć i chwała* (1 Tm 1,17). *Dziękczynienie i odpowiedzialność za duchowe dziedzictwo diecezji*. Specyfikacja diecezjalna hasła zawiera w sobie wszelkiej kategorii wartości religijno-moralnego życia diecezji tarnowskiej z przeszłości. List pasterski podał na końcu dyrektywy odnośnie samego rozpoczęcia Roku Jubileuszowego. Otóż dnia 13 marca (czwartek) — polecił Ordynariusz — o godz. 16.00 mają zabrzmieć dzwony we wszystkich kościołach diecezji, obwieszczając zakończenie IV Synodu oraz rozpoczęcie Jubileuszu, a równocześnie mają się odbyć specjalne Nabożeństwa z odmówieniem przygotowanej przez biskupa specjalnie na tę uroczystość „Modlitwy Jubileuszowej”²⁹³.

Na rozpoczęcie Jubileuszu Ojciec Święty nadesłał odręcznie podpisany, treściwy telegram, datowany 13 marca 1986 r., ze specjalnym Błogosławieństwem Apostolskim. Penitencjaria Apostolska zaś, na prośbę bpa Jerzego Ablewicza udzieliła specjalnych odpustów za uczestniczenie w Nabożeństwach Jubileuszowych oraz za nawiedzenie bazyliki katedralnej²⁹⁴.

W praktyce Rok Jubileuszowy rozwinął się w diecezji na ogół zgodnie z planem. Szczegółowe programy duszpasterskie ustaliły, między innymi, specjalne, jednorazowe Nabożeństwa Jubileuszowe we wszystkich parafiach, z rekolekcjami lub misjami oraz poprzedzającą je całodzienną adoracją Najśw. Sakramentu. Do bazyliki katedralnej zaś regularnie przybywają w wolne od pracy dni sobotnie (poza okresami świątecznymi i okresem srogiej zimy) „pielgrzymki dekanalne”, złożone z wiernych, przedstawiciele każdej parafii oraz duchowieństwa. Odbywają one tutaj właśnie wspomniane „Nabożeństwa Jubileuszowe”²⁹⁵. Kapłani odbyli pod kątem Jubileuszu specjalne kongregacje rejonowe, kursy duszpasterskie, dni skupienia i rekolekcje. Katechizacja oraz kaznodziejstwo zostały nasycone tematyką życia religijno-moralnego i kulturalnego diecezji, pod kątem historycznym oraz współczesnym²⁹⁶.

Punktem szczytowym Roku Jubileuszowego była uroczystość centralna 7 września 1986 r. (niedziela) na terenie parafii Najśw. Serca Pana Jezusa, w powstającej nowej dzielnicy mieszkaniowej, zwanej tu potocznie „Falklandy”²⁹⁷. Uroczystość zgromadziła cały Episkopat Polski oraz gości zagranicznych. Koncelebrze przewodniczył ks. kard. Jan Król z Filadelfii, pochodzący poprzez swoich rodziców z diecezji tarnowskiej (Siekierczyzna), którzy stąd wyemigrowali^{297a}. Homilię wygłosił ks. Prymas kard. Józef Glemp. Głębo-

²⁹³ Tamże, s. 111—112.

²⁹⁴ Tamże, s. 105—106.

²⁹⁵ Zob. *Program duszpasterski na Jubileuszowy Rok 1985/86*. Wyd. Wydział Duszpasterski Kurii Diecezjalnej w Tarnowie 1985. Maszynopis Xero, stron: 26.

²⁹⁶ Z własnej obserwacji autora.

²⁹⁷ Nazwa przyjęła się z powodu dużej odległości od centrum miasta, jaka pierwotnie dzieliła tę dzielnicę oraz z powodu jej niezagospodarowania. Skojarzenie nastąpiło ludziom tocząca się wówczas wojna pomiędzy Argentyną i W. Brytanią o prawdziwe Falklandy. Organizacją uroczystości zajął się miejscowy proboszcz ks. prał. Stefan Dobrzański, dekorację projektował ks. T. Bukowski.

^{297a} Kard. J. Król przemówił na zakończenie do zebranych poprawną polszczyzną, dziękując publicznie Bogu za dar swojej wiary, którą poprzez rodziców zawdzięcza diecezji tarnowskiej.

kim przeżyciem emocjonalnym był przeczytany na rozpoczęcie odręczny List pap. Jana Pawła II do bpa Jerzego Ablewicza i diecezji tarnowskiej z okazji Jubileuszu. W Liście datowanym 15 sierpnia 1986 r. Ojciec Święty nawiązał do osobistej znajomości diecezji tarnowskiej z czasów swego pobytu w Krakowie, jako metropolity. Z uznaniem wyraził się o religijności Ludu Bożego tej diecezji, o duchu apostołskim duchowieństwa zakonnego i diecezjalnego, o pasterskiej trosce bpa Jerzego Ablewicza oraz o swoich więzach przyjaźni z nim ²⁹⁸.

Obchody jubileuszowe zgromadziły nadspodziewanie dużą ilość wiernych z całej diecezji i miasta Tarnowa. Był to nienotowany w pamięci młodszych i starszych pokoleń napływ pielgrzymów, którzy pociągami, autokarami, prywatnymi pojazdami, w większych lub mniejszych grupach pieszych, podążali na plac jubileuszowy od godzin rannych z modlitwą i śpiewem na ustach. Należy podkreślić sprawną służbę Organów porządkowych Milicji Obywatelskiej, dzięki czemu nie doszło do najmniejszego wypadku. Widokiem rzeszy wiernych, obliczanej przez fachowców na ok. 200.000, był wyraźnie wzruszony sam Pasterz Diecezji. Wiszące na niebie ciemne chmury wstrzymały wszelki deszcz aż do rozejścia się pątników. Przeżycia religijne diecezji zostały jeszcze spotęgowane faktem, że kardynałowie i biskupi zgromadzeni w Tarnowie na sesji plenarnej Episkopatu, odprowadzali w wielu parafiach Nabożeństwa wieczorem w sobotę (6 września) ²⁹⁹.

Jubileuszowe, centralne uroczystości trwały w Tarnowie na Placu Katedralnym i w bazylice katedralnej zgodnie z planem, jeszcze przez całą oktawę. Odbywały się Nabożeństwa dla różnych stanów, grup apostołskich i społecznych (rolnicy, robotnicy) i zespołów, reprezentowanych przez delegacje z całej diecezji. Ich uwieńczeniem było poświęcenie ufundowanego przez Robotników diecezji, wzorowanego na pastorałe pap. Jana Pawła II, miedzianego krzyża z kotwicą, który został później zatknięty na Domu Katechetycznym przy bazylice ³⁰⁰.

Bp Jerzy Ablewicz skrupulatnie śledził całe przygotowania do powyższych obchodów jubileuszowych. Celebrował wszystkie ważniejsze Nabożeństwa i wygłaszał homilie oraz inne przemówienia. Odmawiał z Ludem dziękczynne modły za dwusetne dziedzictwo diecezji oraz budził poczucie odpowiedzialności za jego utrzymanie i rozwój w przyszłości ³⁰¹.

Zatroskanie o przyszłość Kościoła Tarnowskiego. Cała wykazana powyżej postawa bpa Jerzego Ablewicza do historycznej przeszłości diecezji może być tym samym zinterpretowana jako troska o jej przyszłość. Utrwalała ona bowiem tożsamość partykularnego Kościoła Tarnowskiego i pośrednio przyczyniała się do należytego ustawienia jego przyszłych dziejów.

Jednakże Tarnowski Pasterz wykazał równocześnie odrębne zatroskanie o duchową przyszłość diecezji. Wydarzeniem, które w tej dziedzinie mówi samo za siebie jest przeprowadzany przez niego IV Synod Diecezjalny, zapoczątkowany nieoficjalną zapowiedzią na sesji Księży Dziekanów już w 1980 roku, a ukończony 13 marca 1986 r.

Synod był nie tylko zjawiskiem organizacyjnym, złożonym z całej apa-

²⁹⁸ List Ojca Świętego Jana Pawła II do Biskupa Jerzego Ablewicza na centralną uroczystość Roku Jubileuszowego dwusetnej rocznicy powstania diecezji tarnowskiej. W: Currenda, nr 10—12, r. 136(1986) 309a—312a.

²⁹⁹ Tamże, s. 325—330, 349—354.

³⁰⁰ Tamże, s. 331—348.

³⁰¹ Z własnej obserwacji.

ratury: Komisji Głównej, 10-ciu Komisji Problemowych z Podkomisjami, Sekretariatu, Zespołów Parafialnych, Referentów Dekanalnych, itp. Synod był przede wszystkim wydarzeniem pastoralnym, którym diecezja żyła przez pięć lat. Przedstawiciele katolików świeckich szeroko i aktywnie w nim uczestniczyli; Kapłani odbywali problemowe kursy duszpasterskie, kongregacje dekanalne i rejonowe, odprawiali rekolekcje doroczne; Komisje i Zespoły dyskutowały na częstych spotkaniach; wierni świeccy byli zarówno informowani o przebiegu Synodu jak i mieli możliwość swobodnych wypowiedzi w sprawie proponowanych rozwiązań; cała diecezja modliła się w intencji Synodu. Tym systemem wspólnotowym zostały wypracowane ostateczne projekty postanowień synodalnych ³⁰².

Bp Jerzy Ablewicz odgrywał w czasie przygotowań i realizowania się Synodu czynną, twórczą rolę. Swoim Listem pasterskim z 11 lutego 1982 roku, zapowiedział oficjalnie Synod, do którego wszak już odbywały się wstępne i nieoficjalne przygotowania oraz wytknął mu główną ideę, realizacji której do końca pilnował. Mianowicie, by przez IV Synod odbił się żywo i zajaśniał nowym blaskiem w diecezji tarnowskiej „Obraz Kościoła jednego, świętego, powszechnego i apostołskiego” ³⁰³.

Przez cały długi okres trwania Synodu Biskup Ordynariusz spełniał nie tylko czynności podyktowane prawem, jak przewodniczenie, wydawanie dekretów, itp., lecz był zawsze i wszędzie obecny tam, gdzie odbywały się znaczniejsze dyskusje synodalne, nie uchylał się od rozstrzygania spraw trudnych i delikatnych, cierpliwie znosił kontrowersje, nawet te bardzo zacięte, dbał w najwyższym stopniu i zawsze o wierne odzwierciedlenie na Synodzie realiów Kościoła powszechnego, kultury polskiej i diecezjalnych zwyczajów, czuwał pieczołowicie do końca, nad szatą słowną Synodu. Spośród wielu działań synodalnych Biskupa Tarnowskiego, na szczególną uwagę zasługują starannie dostosowane do konkretnych problemów przemówienia, podczas każdej z pięciu sesji plenarnych Synodu. Przemówienia te wprowadzały do uchwalanych dokumentów i dawały im motywację teologiczną, pastoralną, ascetyczno-mistyczną, w miarę potrzeby, kanonistyczną oraz historyczną. Synod ten nosi więc na sobie niewątpliwie wyraźne znamię osobowości Tarnowskiego Pasterza ³⁰⁴.

IV Synod tarnowski został zamknięty podczas uroczystej sesji końcowej w bazylice katedralnej 13 marca 1986 r., przy równoczesnym otwarciu Roku Jubileuszowego 200-lecia diecezji. W przemówieniu na tę okoliczność bp Jerzy Ablewicz przywołał na pamięć słowa św. Grzegorza Wielkiego: „Moim honorem jest honor Kościoła powszechnego” ³⁰⁵. Argumentami teologicznymi, historycznymi oraz mistycznymi zaapelował do diecezjan, ażeby statuty IV Synodu, które odnawiają obraz Kościoła powszechnego w diecezji, stały się osobistą powinnością ich sumienia. Merytoryczna zawartość IV Synodu tarnowskiego jest połączeniem pierwiastków eklezjalnych: teologicznego, pastoralnego, kanonistycznego, historycznego, ascetycznego. Jest on z tego punktu widzenia korzystnym powiązaniem ducha tradycji z otwartością na współczesne i przyszłe uwarunkowania zbawczych zadań Kościoła diecezjalnego. W poszczególnych ustawach czyli statutach, Synod dostosowuje przejrzaną na nowo dyscyplinę Tarnowskiego Kościoła partykularnego do wymogów nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. i jest pod tym względem pierw-

³⁰² Wł. Szewczyk ks., Beata Chwistek s., *IV Synod diecezji tarnowskiej w cyfrach i faktach*. W: *Currenda*, nr 8—11, r. 135(1985) 225—239.

³⁰³ IV SDT, s. II—IX.

³⁰⁴ Z własnej obserwacji.

³⁰⁵ Ep. ad Eulog. 8,30.

szym synodem diecezjalnym w ogóle, stwarzając pewien model dla innych Kościołów partykularnych. W końcowych Instrukcjach zamyka obfity materiał pastoralny w nawiązaniu do uwarunkowań lokalnych, a w „Statutach” dotyczących instytucji diecezjalnych przepisy funkcjonowania tych ostatnich. Wprowadzenia do poszczególnych części Synodu (I. Przepowiadanie; II. Uświęcanie; III. Wspólnota i Posługiwanie) zawierają recepcję nauki Soboru Watykańskiego II oraz informacje z zakresu historii i socjologii diecezji³⁰⁶. Statuty synodalne weszły w życie i zaczęły obowiązywać 8 września 1986 r.³⁰⁷. Są one tak jak i Synod bez wątpienia przełomowym i historycznym wydarzeniem dla diecezji³⁰⁸. Tarnowski Pasterz nie mógł godniej i korzystniej wprowadzić diecezji w trzecie stulecie dziejów, jak ukazując jej przez Synod bezpieczne drogi religijno-moralnego życia w nadchodzących uwarunkowaniach czasu.

Dodać tu jeszcze trzeba szerokie zaprogramowanie przygotowań diecezji do trzech wielkich wydarzeń, jakie mają nadejść w czerwcu 1987 roku. Będzie to pobyt Ojca Świętego w Tarnowie w dniach 9—10 czerwca, podczas Jego trzeciej pielgrzymki do Kraju i co za tym idzie beatyfikacja czcigodnej Karoliny Kózkówny oraz Nabożeństwo II Krajowego Kongresu Eucharystycznego. Choć merytorycznie Nabożeństwo Eucharystyczne jest wydarzeniem pierwszoplanowym, to motywem urządzenia go w Tarnowie będzie przyjazd pap. Jana Pawła II. Istnieje bowiem plan Episkopatu Polski, że Nabożeństwa Eucharystyczne II Krajowego Kongresu odbywać się będą w miejscach pobytu Namiestnika Chrystusowego. Również beatyfikacja męczennicy Karoliny dokona się w Tarnowie li tylko ze względu na trzecią pielgrzymkę Ojca Świętego do Polski. Te trzy fakty splatają się więc w jakąś nierozdzieloną całość wielkiego przeżycia religijnego, przed jakim stoi diecezja tarnowska w czerwcu 1987 r.

Bp Jerzy Ablewicz rozpoczął już dużo wcześniej wstępne przygotowania do tych wydarzeń historycznych. Ustanowił więc komitet organizacyjny i odbywał z nim narady. Zasadniczy jednak etap przygotowań przeprowadził na ogólnodiecezjalnym kursie duszpasterskim dla duchowieństwa, odbytym w rejonach: Tarnów, N. Sącz i Mielec, w dniach od 26—28 stycznia 1987 r. Podczas kursów odbywały się najpierw Nabożeństwa, następnie prelekcje i dyskusje. Teologiczno-pastoralne wprowadzenie zaprezentował, jak zwykle w takich wypadkach, sam Pasterz Diecezji. Przedstawił w swoim wykładzie oryginalną myśl, że w wydarzeniach czekających diecezję objawi się ze szczególną wymową obecność Chrystusa. Chrystus bowiem jest ten sam, na swój sposób obecny w Eucharystii, w Papieżu, w Świętych a zwłaszcza w Męczennikach, bo Sam przez Krzyż jest Królem męczenników. Prelegent wezwał duchowieństwo a przez nie i wiernych świeckich do uświadomienia sobie wyjątkowej okazji do spotkania z Chrystusem, a także obowiązku odpowiedniego przygotowania się na to spotkanie.

Dla pogłębienia życia liturgicznego kapłanów, Diecezjalna Komisja Liturgiczna przygotowała, na polecenie Biskupa Ordynariusza, materiały związane z wprowadzeniem w życie nowego Mszału³⁰⁹. Bardzo na czasie okazało się

³⁰⁶ IV Synod Diecezji Tarnowskiej. Tarnów 1981—1986. Tarnów 1986. Wyd. Xero, stron: IX + 533, statutów: 749.

³⁰⁷ Bp. Jerzy Ablewicz. Dekret o zamknięciu IV Synodu diecezji tarnowskiej i zatwierdzeniu jego uchwał, z dnia 13 marca 1986 r. Archiwum Kurii Diecezjalnej, L. dz. OC-4/2/86.

³⁰⁸ Obecne wydanie Synodu (Xero) zawiera pewne nieuniknione usterki. Będzie je można usunąć i skorygować w wersji drukowanej.

³⁰⁹ Wybrane dokumenty kościelne dotyczące sprawowania i kultu Najśw. Eucharystii, Tarnów 1986 r., maszynopis (ksero), cz. I. Ogólne wprowadzenie do Mszału

tu także wydawnictwo zawierające tłumaczenie czytań z komentarzem Liturgii Godzin czyli brewiarza kapłańskiego (tomu III-go)³¹⁰. Wszystkie te materiały zdaniem Biskupa J. Ablewicza, przyczynią się do duchowej formacji kapłanów i wiernych na czas nadchodzących wydarzeń.

Na kursie duszpasterskim zostały wygłoszone dwie prelekcje: 1. *Do końca ich umiłował w Eucharystii* (Eucharystia Ofiarą miłości, Ucztą miłości, Obecnością miłości, Dialogiem miłości);³¹¹ 2. *Świetlana postać męczennicy Karoliny Kózka* na tle procesu beatyfikacyjnego diecezjalnego i rzymskiego.³¹²

Kolejnym etapem duchowego przygotowania diecezji na miesiąc czerwiec, kształtującym już bezpośrednio świadomość religijną wiernych, był List pasterski Biskupa Tarnowskiego z dnia 11 lutego 1987 r. do odczytania z ambon w drugą i trzecią niedzielę Wielkiego Postu. List nosi tytuł „Chwała i wezwanie”, zapowiada beatyfikację Czcigodnej Sł. Bożej Karoliny 10 czerwca, omawia jej wybraństwo Boże do chwały męczenników, podkreśla zarazem zawarte w tym wybraństwie wezwanie dla nas do wierności Chrystusowi.³¹³

Wreszcie należy jeszcze tu dodać słowo Biskupa Tarnowskiego na Niedzielę Wielkanocną o zamknięciu Roku Jubileuszowego Diecezji, a także nadchodzącym dla diecezji historycznym czerwcu.

Nie tylko przez omówione działania dawał bp Jerzy Ablewicz wyraz swej miłości do diecezji. On tworzył atmosferę tej miłości w Ludzie Bożym także przez swoje nauczanie, nawołując często tak duchowieństwo jak wiernych świeckich do „pielęgnowania zmysłu diecezjalnego” oraz uwrażliwienia na wszystkie sprawy diecezjalne.³¹⁴

ZAKOŃCZENIE

Powyższy opis 25-letniej posługi bpa Jerzego Ablewicza w Tarnowie nie obejmuje całokształtu jego przebogatej działalności. Podkreśla jedynie te aspekty i wydarzenia, które mają znaczenie przełomowe, tzn. nowe w dziejach diecezji bądź co do samego faktu bądź co do metody ich realizacji. Nawet spośród tych wydarzeń nie wymieniono tu wszystkich lecz dokonano — być może — nienajszczęśliwszej selekcji.

Diecezja tarnowska żyje w blaskach Jubileuszu 200-lecia swego istnienia Dziwnym zrządzeniem Opatrzności jubileusz diecezji doznaje zwieńczenia Jubileuszem 25-lecia biskupiej posługi jej Pasterza. Na przełomie epok sprzed Soboru Watykańskiego II i po nim, na przełomie wewnętrznych konfrontacji ideowych w naszej Ojczyźnie, Polsce, bp Jerzy Ablewicz przeprowadził wewnętrzną odnowę Kościoła Tarnowskiego i przystosował go do dynamicznej działalności zbawczej w tak niestabilizowanych warunkach. W 1987 r. diecezja będzie spontanicznie i całym sercem śpiewać „Ciebie Boga Wysławiamy” za dary Boże, jakie na nią w ciągu 25-ciu lat tak obficie spływały przez pracę, modlitwę i cierpienie Najdostojniejszego Jubilata-Pasterza. Ponieważ

Rzymskiego, cz. II, Wprowadzenie teologiczno-pastoralne do Lekcjonarza Mszalnego.

³¹⁰ A. Paciorek ks., *Umocnieni Słowem*. Czytanie Liturgii Godzin. Katowice 1986 r.

³¹¹ Ks. bp. Wł. Bobowski.

³¹² Ks. J. Białobok.

³¹³ *List pasterski Biskupa Tarnowskiego, zapowiadający beatyfikację Czcigodnej Sł. Bożej Karoliny Kózka*, z dnia 11 lutego 1987 r. Maszynopis, stron: 1—17.

³¹⁴ *Apostolicam actuositatem*, n. 10; *Christus Dominus*, n. 28; IV SDT, stat. 315 § 2, s. 273.

zaś karta historii jeszcze się nie zamyka, będzie diecezja swemu Biskupowi równocześnie gorąco wymadlać u Pana najlepsze zdrowie, najdłuższe życie, najbogatsze jeszcze duchowe dokonania dla uświęcenia i zbawienia powierzonej Mu Owczarni Chrystusowej.

Zwielokrotniony tytuł do wyrażenia wdzięczności, gratulacji i życzeń ma bez wątpienia Seminarium Duchowne z Instytutem Teologicznym w Tarnowie, gdzie obecność Księdza Biskupa Jerzego Ablewicza w czasie dwudziestopięciolecia pasterzowania była szczególnie żywa, aktywna i owocna.

„PROTECTOR NOSTER ASPICE DEUS”

ZUSAMMENFASSUNG

Der Verfasser beschreibt in dieser Darstellung die Tätigkeit des Bischofs Dr. Georg Karl Ablewicz in der Tarnower Diözese, während seines 25 — jährigen Amtes (1962—1987). Es werden da nicht alle seine Unternehmungen ausgeführt sondern nur die bahnbrechenden Erfolge angezeigt.

Zum Anfang stellt der Verfasser im allgemein die Persönlichkeit des damals 43 — jährigen Bischofs Georg Ablewicz vor, der nach Tarnów aus Przemyśl gekommen ist, wo er im Priesterseminar als Vize-Regens und Professor der Philosophie gewirkt hat. Sein bischöfliches Amt in Tarnów war damals ausgerichtet auf die Dauer und Realisierung des II. Vatikanischen Konzils mit dem Kodex des Kirchenrechts (1983 Jh.). In Polen war et die Zeit, der sich nach und nach ändernden Verhältnisse zwischen Kirche und Staat, wie auch der damaligen Wandlungen auf dem politischen, sozialen und ekonomischen Grund. Man muss also feststellen, dass es aus sich eine bahnbrechende Periode war.

Im Bereich des Lehramtes hat der Tarnower Bischof in dieser Zeit: für die Katechisation mehrere Katechesepunkte in Städten und Dörfern aufgebaut, um die notwendigen Gelegenheiten zum Religionsunterricht zu schaffen; zum Predigtwesen ein neues, diözesanprogramm, zum allgemeinpolnischen Plan geeignetes, bearbeitet; u.ä.

Im Bereich des Heiligungsdienstes hat der Bischof G. Ablewicz in der beschriebener Zeit: aussergewöhnliche Mühe verwendet, um mehrere neuen Kirchen und Kapellen für die Gottesdienste zu bauen; die neue Spendungspraxis des Firmsakramentes bearbeitet; den Kultus der Gottes Mutter Maria vertieft, die Verehrung der eigenen in der Diözese, Heiligen und Seligen stärker fortgesetzt; auch die Heiligsprechung der jungen Martyrerin aus der Diözese, das heisst der Karolina Kózka vorbereitet; die Seelsorge der Pilgerschaft und der Sanktuarien entwickelt; u.ä.

Im Bereich des Regierungsamtes hat der Bischof Georg Ablewicz: neue Formen des Gruppenapostolates der Laien geschaffen; die Ausbildung und Erziehung der Theologiestudenten, wie auch die nachkommende, ständige Formation („formatio permanens“) der Priester erneuert; mehrere Ordensleute im Apostolat der Diözese angagiert; viele ökumenische Unternehmungen angefangen; u.ä.

Der Verfasser hat auch ettliche, charakteristischen, allgemeinen Eigenschaften der Seelsorge vom Bischof Georg Ablewicz festgestellt, und zwar: 1. eifrige Einführung in Glaubensleben der Diözese des Sinnes von Lehre und Geist des II. Vatikanischen Konzils und des neuen Kirchenrechtskodex; 2. die gewisse Haltung der lebhaften Gemeinschaft zwischen dem Apostolischen Stuhl und der Diözese; 3. die reichere Sendung der Priester in die Missionsgebiete (Kongo Brazzaville, Argentina); 4. die verantwortungsvolle Mitwirkung mit den anderen Partikularkirchen; 5. die charismatische Liebe zur Diözese, sowohl durch die grosse Ehre für ihre Geschichte (vor allem durch die Feier für das 200 jähriges Jubiläum), wie auch durch die tiefe Erneuerung des gegenwärtigen Glaubenslebens dank der IV. Diözesansynode und Vorbereitung des Gottesvolkes auf drei geschichtlichen Ereignisse im Juni des Jahres 1987 (der II. Eucharistische Polens Kongress, die Seligsprechung der jungen Märtyrerin Karolina Kózka, die Ankunft des Papstes Johannes Paul des II. nach Tarnów).